

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bilge DURLANIK

MARQUİS DE SADE'İN AHLAK ANLAYIŞI BAĞLAMINDA KADIN

Felsefe Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bilge DURLANIK

MARQUİS DE SADE'İN AHLAK ANLAYIŞI BAĞLAMINDA KADIN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPCAN

Felsefe Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bilge Durlanık'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ
Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPCAN
Üye : Doç. Dr. Ayşegül DOĞRUCAN

Tez Başlığı: Marquis De Sade'in Ahlak Anlayışı Bağlamında Kadın

Tez Savunma Tarihi : 03/10/2023
Mezuniyet Tarihi : 19/10/2023

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Marquis De Sade’ın Ahlak Anlayışı Bağlamında Kadın” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

03/10/ 2023

İmza

Bilge DURLANIK

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Bilge Durlanık
Öğrenci Numarası	202052031007
Anabilim Dalı	Felsefe
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Özlem Topcan
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Marquis De Sade'ın Ahlak Anlayışı Bağlamında Kadın
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2187398371
Rapor Tarihi	06/10/2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %3 Alıntılar dahil: %10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 86 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Özlem Topcan	

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
SUMMARY	iii
TEŞEKKÜR	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MARQUİS DE SADE'IN YAŞAMI VE ESERLERİ

1.1. Yaşamı	7
1.2. Eserleri.....	11

İKİNCİ BÖLÜM MARQUİS DE SADE FELSEFESİNİN ANAHTAR DÜŞÜNCELERİ

2.1 Sadizm.....	13
2.2 İnsan ve Doğa	16
2.3 Haz ve Şiddet.....	20
2.4 Ateizm	23
2.5 Ahlak - Erdem.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MARQUİS DE SADE'IN ESERLERİNDEKİ KADIN KARAKTERLER

3.1 Justine – Justine ya da Erdemin Felaketleri	33
3.2 Juliette – Juliette Erdemsizliğe Övgü	38
3.3 Madame de Saint Ange ve Eugenie – Yatak Odasında Felsefe	42
3.4 Duclos – Champville – Martaine – Madame Desgrandes – Sodom'un 120 Günü.....	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM MARQUİS DE SADE'IN AHLAK ANLAYIŞININ, ESERLERİNDEKİ KADIN KARAKTERLERE YANSIMASI

SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	62
ÖZGEÇMİŞ.....	64

ÖZET

Kadın kimliği, zaman içinde çeşitli toplumlarda farklılıklar göstermiş ve sosyal, dini ve politik faktörlerin etkisi altında değişime uğramıştır. Dini geleneklerin hakimiyet sürdürdüğü dönemler boyunca kadının yeri her zaman özel alan olmuş, modern dünyaya geçişle birlikte kadın kamusal alanda kendine yer bulmaya çalışmıştır. Çalışmada, 18. yüzyıldan günümüze kadar süren, kadınların nasıl olması ve nasıl davranması gerektiği hakkında yapılan söylemler ve aynı zamanda herkesin bir düşüncesi olduğu “ahlak” ve “erdem” kavramları dikkate alınarak yüzyıllar sonra Marquis de Sade’ın düşünceleri bu çalışmada tekrar ele alınmıştır. Donatien Alphonse François le Marquis de Sade (d. 2 Haziran 1740- ö. 2 Aralık 1814), erotik edebiyatın önemli yazarlarından biri olmasının yanı sıra Fransız aristokrat ve felsefe yazarı olarak da bilinir. Aynı zamanda sadizmin kurucu ismidir. Yazar, insan ve doğa hakkında yepyeni ve başlı başına farklı olan bir düşünce ortaya koymuş, bu düşüncesi de başkaları tarafından bir başkaldırı olarak görülmüştür. Marquis de Sade, Antik Yunan’dan başlayarak 18. yüzyılın sonuna kadar sürdürülen iynin erdem olduğu ve daima erdemli olanın seçilmesi gerektiği ahlak felsefesi düşüncesini yıkıma uğratmaya çalışmıştır. Onların savunduğu insanların eğilimlerine rağmen kendi seçimleriyle doğru eylemleri seçebileceği düşüncesinin tam tersini savunmuştur. Sade’a göre insan, doğasından ayrılamaz ve onun ilkelerini yerine getirmesi durumunda da zorunlu olarak ‘sadist’ olurlar. Bu çalışmada Marquis de Sade’ın yaşamını da ayrıntılarla incelerken, düşüncelerini bir arada toplayarak okuyucularına sunduğu edebi romanları ve kadın karakterleri de ele alınmıştır. Kadın düşüncesinin ve kadın erkek eşitliğinin geçmişten günümüze ne şekilde değişime uğradığı, kadının toplumdaki yeri ve Marquis de Sade’ın bu düşünceleri yıkıma uğratarak “kadın”ları toplumda nasıl konumlandığı da çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Marquis de Sade, kadın, ahlak, erdem, insan, doğa, suç, haz

SUMMARY

WOMEN IN THE CONTEXT OF MARQUIS DE SADE'S ETHICS

Women's identity has varied over time in various societies and has changed under the influence of social, religious and political factors. During the periods when religious traditions were dominant, women's place has always been in the private sphere, and with the transition to the modern world, women have tried to find a place for themselves in the public sphere. In this study, the thoughts of the Marquis de Sade are revisited centuries later, taking into account the discourses on how women should be and how they should behave from the 18th century to the present day, as well as the concepts of "morality" and "virtue" that everyone has an opinion on. Donatien Alphonse François le Marquis de Sade (b. June 2, 1740- d. December 2, 1814) is known as a French aristocrat and philosopher as well as one of the most important writers of erotic literature. He is also the founding father of sadism. The author put forward a completely new and different idea about man and nature, which was seen as a rebellion by others. The Marquis de Sade tried to destroy the idea of moral philosophy that the good is virtue and that the virtuous should always be chosen, which was maintained from Ancient Greece until the end of the 18th century. He argued the opposite of the idea that people can choose the right actions by their own choices despite their inclinations. According to Sade, human beings are inseparable from their nature and if they fulfill its principles, they necessarily become 'sadists'. In this study, while examining the life of Marquis de Sade in detail, the literary novels and female characters that he presented to his readers by collecting his thoughts together are also discussed. How the idea of women and the equality of women and men have changed from past to present, the place of women in society and how the Marquis de Sade positioned "women" in society by destroying these ideas constitute the basis of the study.

Keywords: Marquis de Sade, woman, morality, virtue, human, nature, crime, pleasure

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca, beni bu konuya çalışmak için motivasyon ederek desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPCAN'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Bütün eğitim hayatım boyunca desteklerini ve sevgilerini hiç eksik etmeyen ve beni bugün olduğum kişi yapan çekirdek aileme teşekkür ederim.

Bana arkadaşlığın ne demek olduğunu öğreten ve her zaman bana bir arkadaştan daha fazlası olarak desteklerini benden esirgemeyen Esra TARI, Dilara ABDULLAHOĞLU ve Ezgi Nur HEYBET'e çok teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca, benimle saatler süren ahlak felsefesi tartışmaları yaparak bu tez konusunu seçmeme çok büyük katkısı olan Selin MELİKLER'e bütün destekleri ve benimle paylaştığı felsefi bilgileri için teşekkürlerimi borç bilirim.

Yoğun iş hayatımın yanında yürütmeye çalıştığım bu tez çalışmamda bana olan sevgisini daima hissettiğim, bana her konuda yardımcı olan ve ne olursa olsun desteğini hiç esirgemeyen sevgilim, ruh eşim Sami ÇAMKERTEN'in kendisine çok minettarım.

Bütün bilgi sevgimi ve feminist felsefeye olan ilgimi bir araya getirerek, kimi zaman birinci dereceden şahit olduğum kadın olmanın zorluklarına karşı, bütün gönlümü ortaya koyarak yapmaya çalıştığım bu tez çalışmamda, hayatıma dokunmuş veya dokunmamış bütün kadınlara teşekkürü borç bilirim. Bütün kadınlar için daha yaşanılabilir bir hayat olana kadar çalışmalarımı sürdürmeyi kendime ve bütün kadınlara borç bilirim.

GİRİŞ

Eğer günün birinde bireyler arasındaki ayrılığın kalmayacağı umulabiliyorsa, bu, o ayrılığı önceden tanımadan gerçekleşmeyecektir; yoksa adaletin ve mutluluğun vaatleri en korkunç tehlikelerle dolu olacaktır. Sade bencilliği, kötülüğü, mutsuzluğu son sınırına kadar yaşamış ve gerçeği onların aracılığıyla istemiştir. Tanıklığının en yüksek değeri bizi kaygılı kılmasıdır. Sade günümüzde türlü görünümeler altında dönen temel soruna eğilmemizi istiyor bizim: İnsanın insanla ilişkilerine eğilmemizi (de Beauvoir, 1997)...

Simone de Beauvoir'ın "Sade'ı Yakmalı Mı?"¹ denemesinden alıntı olan bu söz belki de bu çalışmanın, tam anlamıyla kapsayıcılığına olanak sağlıyor. Çalışmanın konusu, Marquis de Sade'ın çağının ötesinde olan soyut ve somut bütün düşüncelerinin, kendi çağındaki toplumsal yargılarla olan farkını incelemek ve bu incelemede "kadın" rolünü ortaya koymaktır. Yazarımızın yaşadığı çağ olan 18. yüzyıl "Aydınlanma Çağı" olarak da bilinir. Bu döneme Aydınlanma Çağı denmesinin sebebi ise aydınlanmak isteyen insanın, kendi yaşam ve değerlerini tekrar gözden geçirerek aydınlatmak istemesidir.

Marquis de Sade, eserlerinde tüm dinlere ve tüm toplumlara karşı çıkıyor olsa da kendi yaşadığı dönemin ve toplumun Hristiyanlık kültürüne bağlı olduğun unutulmamalıdır. Bu nedenle kadının toplumdaki yerini daha iyi anlayabilmek için kadının dini gelenekler içerisindeki konumuna da göz atmak gerekmektedir. Kutsal Kitap'ın ikinci rivayetine göre Tanrı, Havva'yı Adem'in kaburgasından yaratmıştır.² Bu rivayet, erkek kadından önce yaratılmış olarak algılanmakta ve bu sebeple, kadının sonradan yaratılması, onun erkeğe itaat etmesi düşüncesini meşrulaştırmış olmaktadır. Bazı kutsal metinlerde kadının erkekten türediği ve bu nedenle erkeğin yönlendirmesi altında olması gerektiği ifade edilir.³ Aslında Hristiyanlık Antik Çağ'da ortaya çıktığı zamanlarda, evlerde ve toplumlarda daha eşitlikçi ortamlar bulunmaktaydı. Kadınlar, Hristiyan düşüncenin yayılmasına hem evlerinde hem dışarıda büyük roller oynamışlardır. Tıpkı erkekler gibi manastırlarda görevler almış Hristiyan kültürünün yaygınlaşması için çalışmalar yapmışlardır.⁴ Daha sonra dönemsel olarak ilerlemenin ve gelişmenin sonuçlarıyla birlikte ataerkil toplum düşüncesi oluşmaya başlamış ve Hristiyan düşüncesi de bu gelişmelerle birlikte evrimleşmiştir. Bunun sonucunda da kadının yeri özel alan olmaya başlamıştır. Hristiyan kültürünün doğuşundan itibaren kadının erkekle hiçbir zaman eşit

¹ de Beauvoir, 1997

² Yaratılış, 2009: 2;21-22

³ Topcan, 2011: 50-51

⁴ Weisner-Hanks, 2020: 203

haklara sahip olmaması ve hem biyolojik hem de toplumsal olarak farklı konumlandırılması, kendinden sonra gelen tüm dönemsel tarihleri etkilemiştir. Yapılan çalışmanın araştırma kapsamı, Hristiyanlık kültürünün hüküm sürdüğü 18. yüzyıl Fransa'sını içermektedir. Ancak kadın kavramının nasıl bir değişime uğradığının görülebilmesi için giriş niteliğinde tarihsel olarak kadının toplumdaki yerinin incelenmesi uygun görülmüştür.

Bir yazarı veya düşünürü içinde yaşamış olduğu toplumsal normların veya kültürün etkisi dışarısında incelemek neredeyse olanaksızdır. Tıpkı Marquis de Sade gibi, birçok düşünür felsefe içerikli düşüncelerini temellendirirken içinde bulundukları dönemin teopolitik ve sosyo-politik taraflarından etkilenmişlerdir. Örnek olarak Antik Yunan'da Platon'un yazdığı eserlerinde toplumunun yaşantısının etkisi altında kalarak kadınlar hakkındaki düşüncelerini de yine toplum çerçevesi içerisinde ele aldığını gösterebiliriz. Platon, kadınlar hakkındaki düşüncelerini ortaya koyarken kadının toplum içerisindeki bulunuşu olarak inceler. Platon'un kadına verdiği değeri en iyi şekilde "Devlet"⁵ diyalogunda gözlemlenebilir. Kadına verdiği değer tamamen çocuk doğurabilmesinden kaynaklanan üretkenliği ve evlilik kurumuna olan saygısından ibarettir.⁶ Platon'da aslında toplum için faydalı olacak eylemleri belirlerken kadının erkekler ile aynı düzeyde eğitim alması ve yeteneklerine göre ideal devlet içerisinde yeteneklerine göre görevler verilmesi gerektiğini savunmuş ancak fiziksel olarak kadının erkekten daha aşağı olduğunu da iddia etmekten çekinmemiştir.⁷ Platon'a yöneltmemiş gereken kadın nasıl oluyor da hem erkekten fiziksel olarak daha aşağı olup yine erkeklerle aynı eğitimi alabiliyor sorusu tabii ki burada da muallakta kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında, din ve kadın ilişkisindeki çelişkilerin temelde iktidar dinamiklerinden kaynaklandığı açıkça görülmektedir. Özellikle Kutsal Kitap'ın yaratılış bölümünde anlatılan Havva öyküsü, kültürel değişimlerin bir yansıması olarak kabul edilir ve bu öykünün baskı ve zorlama yoluyla tarihsel süreç içinde nasıl kabul edildiği, kadınların toplumsal statülerini etkileyen önemli bir etken olarak öne çıkar.⁸

Havva'nın hikayesi, Tanrıça inancının hâkim olduğu dönemlerden tek tanrılı dinlerin yükseliş dönemine kadar kadının toplumsal rolünün nasıl büyük bir değişime uğradığını göstermektedir. Tanrıça inancının egemen olduğu dönemlerde kadın, doğurganlık, yaşamın kaynağı ve bereket sembolü olarak kabul edilirken, tek tanrılı dinlerin Tanrı'yı eril bir şekilde

⁵ Platon, 2010

⁶ A.g.e.

⁷ A.g.e.

⁸ Topcan, 2023: 489

kavramsallaştırmasıyla birlikte kadının rolü yeniden şekillenir. Kadın, artık bağımlı, itaatkâr ve tüm kötülüklerin kaynağı olarak tasvir edilir.⁹

Bu bağlamda, dinlerin iktidar yapıları tarafından kadının toplumsal konumu ve rolünün nasıl dönemsel olarak değiştirildiği açıkça görülmektedir. Tek tanrılı dinlerde kadın, eril iktidarın egemenliği altında daha sınırlı bir alanla sınırlıdır ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadının itaat etme gerekliliğinin temelini atmıştır. Bu nedenle, dinlerin kadınlar ve toplumsal cinsiyet ilişkisi, farklı tarihlerde ve kültürel bağlamlarda farklı çelişkileri içeren karmaşık bir konuyu temsil etmektedir.

Orta Çağ boyunca hem dini hem de dünyevi güçler genellikle otoriter erkeklerin (piskoposlar, papazlar, prensler, soylular ve askerler) elindeydi. Kadınlar genellikle aile yaşamının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynarken, toplumsal yapı içinde sıklıkla belirli sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır. Bu dönemde, kadınları içeren demokratik düzenlemelerin geliştirilmesine pek fazla ilgi gösterilmemiştir.¹⁰ Kilise babaları, kendi dönemlerindeki kozmolojik dünya görüşünden oldukça etkilenmişler ve bu etki kadınları doğaları gereği erkeklerden daha düşük bir konumda görmelerine yol açmıştır. Kilise babalarının yazılarında, kadınlara karşı muhalif ve küçümseyici görüşlere rastlanır. Kadınların, fiziksel açıdan erkeklerden eksik olduklarına inanılmış ve Havva'nın ilk günahın sahibi olarak kabul edilmesi gibi nedenlerle ahlaki ve entelektüel olarak erkeklerden aşağı görülmüşlerdir. Kadınların varlığı, erkeklere üreme sürecinde yardımcı olma işleviyle sınırlandırılmış, ayrıca kadın bedeni şehveti temsil etmesinden dolayı sürekli olarak aşağılanmıştır.

Modern döneme geçişte ise, Aydınlanma felsefesi ile birlikte tüm insanların doğuştan eşit olduğu ve doğal haklara sahip olduğu düşüncesi oluşmaya başlamıştır. Bu felsefe, dinin hakimiyet kurduğu düşüncenin yerine kültürel, ekonomik ve politik alandaki eşit fırsat haklarına dayalı bir sosyal adalet anlayışı getirmiştir. Modern dünyaya geçiş ile birlikte kadınlar özel alan olan ev içerisinden ve sadece geleneksel anne kalıbı yargısından çıkarak kamusal alanda kendilerine yer bulmaya çalışmışlardır. Modern yaşamda kadınlar, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlara uyum sağlamaya çalışırken, aynı zamanda doğal veya biyolojik rollerini (örneğin, annelik gibi) yerine getirmeye çabalamaktadırlar.¹¹ Yine günümüzde hala, kadınlar erkekler ile aynı işleri, meslekleri, görevleri yapabilmelerine rağmen, eşit bir karşılık alamamaktadırlar. Bu sorunun kaynağı, az önce ele aldığımız geçmişte yazılmış dini metinlerdeki ataerkil bakış açılarına, yani erkek merkezli bir yaşama dayanmaktadır.

⁹ Topcan, 2023: 489

¹⁰ Topcan, 2011: 61

¹¹ A.g.e.: 67

Çalışmada özellikle Marquis de Sade’ın yaşadığı 18. yüzyıl’a dönerek, bu kadın-erkek ayrımının sebeplerine, kavramlarına tanımlarına ve kadının geçmişten günümüze gelen evrimleşmesine de değinerek, Marquis de Sade’ın eserleri ve düşünceleri üzerinden, aykırı olan kadın tanımını bulup inceleyeceğiz. Sade’a göre toplumda kadının yeri, ahlak ve erdem kavramının ortaya çıkışı, kadın erkek ilişkileri ve cinsellik üzerinden tanımlar yaparak modern dönemde kadının daha dengeli bir hayat yaşamasına bir seçenek olarak sunmak bu tezimizdeki önemli bir amaç rolünü oynamaktadır.

Aydınlanma felsefesi düşüncesi, bilginin ilerlemesine dayanan ve aklın dayattığı doğrularla beslenen entelektüel bir kültürdür. Bu kültür, sonsuz bir ilerlemeye açıktır. Aydınlanma düşüncesi, akla duyduğu güven sayesinde geleneklerin köleliğinden kurtulacağına, insanın kaderini düzenleyerek özgürlük ve mutluluğunu artıracığına inanır. Bu güvenle, tarihin oluşturduğu kurumları akıl eleştirisiyle değerlendirir. Toplum, devlet, din ve eğitim, akıl ilkelerine göre yeniden düzenlemeye çalışılır. Sonuç olarak, akıl tarafından yönlendirilen bu sürekli gelişen entelektüel kültür temelinde insanların birleşeceğine inanılır.¹²

18. yüzyıl felsefe düşüncesinin kendisinden önceki felsefelerden farkı, bunun bir kültür felsefesi olmasıdır. Daha çok insanı ve insanın kendisiyle olan çelişkisini, pratik, politik ve akıllı konu alan bir felsefedir. Bu çalışmada 18. yüzyılın önemi bütün Avrupa’yı kapsamış olmasıdır. İngiltere, Almanya ve Fransa’da öne çıkan bir akım olmuştur. Bir yandan dönemin en önemli felsefi düşünce akımı olan Alman İdealizm’inin öne çıktığı bir dönemde, tabii ki akıl ve ahlak birlikte ilerliyordu. Dönemin en önemli düşünürlerinden olan Kant’ın “ödev” ahlakı dönemin ahlak anlayışını tüm yanlarıyla anlatıyordu.¹³ Sade’ın yıkmak istediği ahlaki, toplumsal ve kültürel bütün düşünceler aslında yaşadığı dönemin düşünceleri olmasına rağmen aslından kendinden önceki düşünürlerin de ahlak felsefesini reddetmektedir. Çok katı ve toplum tarafından oluşturulmuş bütün ahlak yasalarını yıkmak en büyük hedefiydi. Sade’a göre ahlak yasalarını oluşturan toplumdu. Ama yine bu toplumu oluşturan üst sınıfların, otoritelerinin, siyasal güçlerinin ve entelektüel aristokrat kişiliklerinin arkasına sığınarak kapalı kapılar arkasında en büyük suçları işleyerek, en kabul edilemez ahlaksızlıkları yaptığını savunuyordu. Bu kapalı kapılar arkasında yapılan ahlaksızlıkları abartılı ve kinayeli bir şekilde romanlarını bir araç kullanarak insanlara sunuyordu.

Yapılan çalışmanın asıl amacı olan, Marquis de Sade’ın ahlak anlayışının, eserlerindeki kadın karakterlerine nasıl yansıdığı ve günümüzdeki genelgeçer “kadın” kavramına nasıl bir başkaldırısı olduğu konusu yine çalışmamızın merkezinde devam bölümünde ayrıntılarıyla ele

¹² Gökberk, 1967: 327

¹³ A.g.e.: 326

alınacaktır. Bu bölümde sadece Marquis de Sade'ın karakterlerini değil, kendi çağının kadın - insan- tanımları ve günümüz kadın kavramının tanımları yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel kaynağını Simone de Beauvoir'ın "Sade'ı Yakmalı Mı?"¹⁴ isimli kısa denemesi oluşturmuştur. Kadın araştırmalarının dahil olduğu bu çalışmada bir feminist ve aynı zamanda yazar bakış açısıyla Marquis de Sade'ın incelenmesi bizi tam olarak istediğimiz noktaya götürmektedir.

Çalışmanın, Marquis de Sade'ın eserlerine ve felsefi düşüncelerine bir ek kaynak olmasının yanı sıra, kadın araştırmalarını, ahlak ve erdem kavramlarının birlikte kullanılacağı her noktada, her araştırana bir kaynak olması amaçlanmaktadır. Marquis de Sade'ın yasaklanan eserlerine, yüzyıllar sonra bir ışık tutulmak amacıyla yapılmış bu çalışmada, günümüzde politik olarak çok fazla ele alınan kadın araştırmaları, feminist felsefe aracılığıyla incelemek bu çalışmamızın önemini ortaya koymaktadır. Çalışma başarıyla sonuçlandığında, bu çalışmanın sosyal bilimlere, edebiyata, felsefeye ve kadın araştırmalarına yeni ve zengin bir bakış açısı ve kaynak sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma sadece edebi bir değeri değil, aynı zamanda felsefi bir içeriği de ele alacak şekilde tasarlanmıştır. 18. yüzyılın ahlak felsefesi ve siyasi görüşlerine de derinlemesine bir bakış sunarak, dönemin düşünsel zeminini aydınlatma amacını taşımaktadır. Bu çalışma, Marquis de Sade gibi bazı düşünürlerin eserlerinin ciddiye alınmaması veya göz ardı edilmesi durumunda, onların düşünsel mirasının daha fazla anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, Türkçe yazılmış kapsamlı bir inceleme yazısının oluşturulması, bu çalışmanın öncelikli hedeflerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Günlük yaşamımızda kadınların hala cinsellikleri bastırılmakta, sürekli olarak ahlaki ve erdemli davranışlara, belirli kalıplara uygun olarak yaşamaları söylenmektedir. Her ne kadar yıllardır süre gelen kadın araştırmaları ve çalışmaları sürdürülmekte olsa da bunun örneklendirilmediğini görmekteyiz. Marquis de Sade'ın eserleri ve kadın karakterleri her ne kadar, kadınlarımıza bir örnek olarak sunulmasa da ahlak, erdem, cinsellik, haz gibi kavramların bize öğretiliş şeklinin, yüzyıllar önce farklı açılardan nasıl şekilde ele alındığı da göstermek amaçlanmıştır. Özellikle Sade'ın eserlerindeki kadın karakterlerinin ele alınmasının sebebini de bu oluşturmuştur. Bu çalışma, özgür kadınların nasıl olması gerektiğine dair bir örnek sunmamakta ancak herkese eleştirel bir bakış açısı sunarak ahlaklı ve eve kapatılmış kadının Sade tarafından nasıl özgürleştirilmeye çalışıldığının bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır.

¹⁴ de Beauvoir, 1997

Çalışmanın ilk bölümünü tezimizde eserlerini ve felsefesini temel alacağımız Marquis de Sade’ın kronolojik bir şekilde, olaylı ve tutuklamalarla dolu yaşamı ve eserleri oluşturuyor. Yaşadığı dönem olan 18.yüzyıl’ı ve Hristiyan toplumunu, siyasetçileri, burjuvazi kesimi romanlarında eleştirel bir dille ele almıştır. Önce yaşadığı toplumun tasvirini yapıyor, daha sonra toplumdaki sınıfsal grupların nasıl birbirleriyle çeliştiğini siyaset, ahlak, suç ve özgürlük kavramlarıyla birlikte gözler önüne seriyor. Hayal gücünde oluşturduğu kahramanların hayatları, kendi karakterinin çevresinde şekilleniyor. Ayrıca yazarın eserleri bu bölümde kronolojik bir şekilde listelenmiş ve Türkçe çevirileri de eklenmiştir.

Çalışmanın merkezinde ise, yazar Marquis de Sade’ın felsefesinin temelini oluşturan anahtar kavramlarını ele alıyoruz. Ahlak, erdem, suç, ceza, doğa ve insan gibi kavramların üzerine kurduğu felsefi düşüncesini hem eserlerinden hem yaşantısından hem de yaşadığı dönemin özelliklerinden yola çıkarak incelerken, bir diğer yandan diğer felsefecilerin düşünceleri ile karşılaştırmalı olarak ilerliyoruz. Merkezini oluşturan bu bölümün alt başlıklarından ilk olarak, Sade’ın felsefesine bütünüyle ismini veren sadizm kavramının farklı tanımlarını, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını Klossowski’nin referanslarıyla birlikte ele almaya çalıştık. Daha sonra 18. yüzyılın ahlak ve erdem düşüncelerini inceledikten sonra, Sade’ın bu felsefi düşünceleri nasıl yıkıma uğratarak kendi düşüncelerini oluşturduğunu çözümledik. Bu düşüncelerini oluştururken insan ve doğa arasındaki bağlantıyı nasıl kurduğunu ve son olarak bu bağlantının sonucunda nasıl materyalist bir ateizm tutumu sergilediği açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın devamında, Marquis de Sade’ın hayatındaki kadın rollerini anlatarak, bu kadınları eserlerine nasıl yansıttığını ve kadınlar hakkındaki düşünce ve tutumlarını inceledik. Daha sonra bölümün devamında Türkçe’ye çevrilmiş eserlerindeki kadın karakterleri ele alındı. Bu kadın karakterler seçilirken, Sade’ın düşüncelerini tam olarak yansıtan, ahlaksız, özgür ve sadist özellikleri olan kadınlar seçildi. Ve bu kadınların karakteristik özellikleri Sade’ın düşüncelerini oluşturan anahtar kavramlarla birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın gelişme bölümünün devamında, tezin temel konusunu, Marquis de Sade’ın Antik Çağ, Orta Çağ ve Modern Çağ’daki kadın kimliği görüşlerine nasıl ve ne sebeple karşı çıktığı, toplumsal cinsiyet kavramlarını nasıl yıkıma uğrattığı ve kadın-erkek eşitliği hakkındaki görüşlerinin derlenmesi oluşturur. Sonuç bölümünde, kadın kimliğinin ve rollerinin Antik Çağ’dan günümüze kadar ne şekilde evrimleştiği ve bu evrimleşmenin hangi yönde olduğu gibi soruların cevaplanmasının yanı sıra Marquis de Sade’ın bu kimlikleri nasıl yıkıma uğrattığı ve bu yıkımların günlük hayata olan etkileriyle birlikte bir sonraki çalışmalara ne gibi bir kaynakça olacağı konusunun tartışılmasıyla son bulur.

BİRİNCİ BÖLÜM MARQUİS DE SADE'IN YAŞAMI VE ESERLERİ

1.1 Yaşamı

Marquis de Sade'ın olaylı, ahlaksız ve aykırı denilebilecek bir hayat öyküsü bulunmaktadır. Bu hayat öyküsü de farklı yazarlar ve düşünürler tarafından da incelenmiş hatta kitaplaştırılmıştır. Kimi düşünür bu olaylı yaşamının eserlerine yansıdığını iddia etmiş, kimi düşünür de Sade'ın aslında eserlerini yazarken kendi yaşamından etkilenmediğini, sadece politik ve dini bir eleştiri olduğunu söylemiştir. Böyle düşünmelerinin sebebi ise, Sade'ın seküler bir ailede büyümüş ve liberten denebilecek bir hayat sürmüş olmasıdır. Simone de Beauvoir'nın 1953 yılında kaleme aldığı ve 1995 yılında Cemal Süreya tarafından çevirisi yapılan “Sade'ı Yakmalı mı?”¹⁵ adlı eseri ve Gilbert Lely tarafından ayrıntılı bir şekilde ele aldığı biyografisi olan “The Marquis de Sade: A Biography”¹⁶ (Lely, 1961) adlı eseri Alec Brown tarafından 1961 yılında İngilizce'ye çevrilmiştir. Bahsedilen bu iki eser yaşamını özetleyen bu bölümde bizim temel kaynaklarımızı oluşturmuştur.

Tam adıyla **Donatien Alphonse François le Marquis de Sade**, Fransız ve aristokrat bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası comte Jean-Baptiste François Joseph de Sade, annesi de Marie-Eléonore de Maillé de Carman'dir. Sade, Paris'te olan Condé Sarayında doğmuş ve seküler bir ailede büyümüştür. Babasının edebi ve entelektüel birikimleriyle birlikte yaşadığı liberten hayat sayesinde, felsefi bir birikime sahip olmuş ve cemiyet hayatının da aranan aristokrat, saygın yüzlerinden biri olmuştur. Çocukluğunun bir kısmını doğduğu yer olan Condé Şatosu'nda, bir kısmını da amcası olan Papaz Paul Aldonse, Sade'ın yanında Saumane Şatosu'nda geçirmiştir. On bir yaşına geldiğinde eğitim için, asil ve burjuvazi çocuklarının gönderildiği, Paris'teki Louis Le Grand kolejine gönderilmiştir. Bu eğitim hayatı trajedi, tiyatro, şiir ve komedi alanındaki başarılarının temelini oluşturmuştur. On yedi yaşına geldiğinde ise Fransa'daki Yedi Yıl Savaşları sebebiyle askerliğe gitmiş ve yüksek rütbeli bir asker olarak savaşmıştır.¹⁷

Sade, 1763 yılında babasının zoruyla Renée Pelagie ile evlendirilmiştir. Sade'ın eşi, kitaplarında yazılı olan kadın karakterlerinin tam tersi olarak feminenlikten çok uzak, fiziksel görünüş olarak çirkin ve yine bir kadının tam tersi olarak hayal dünyasından uzak gerçekçi, sert düşüncelere sahip bir kadındır. Ama yine de Sade'a duygusal açıdan çok bağlı bir eştir. Sade'ın

¹⁵ de Beauvoir, 1997

¹⁶ Lely, 1961

¹⁷ A.g.e.: 24

olaylı ve bitmek bilmez sürgünden oluşan hayatı işte bu noktada evlendikten sonra başlamıştır. Evlendiği yıl olan 1763'te ilk suçunu işlemiş ve ilk mahkumiyeti başlamıştır.¹⁸

Bahsedilen mahkumiyetinin sebebi Sade'in birçok fahişeye işkence ederek ilişkiye girmesi ve en önemlisi de bunları yaparken Tanrı'ya küfretmeye zorlamış olmasıdır. Birden fazla fahişe polise giderek şikayetlerde bulunmuş sonucunda da Sade kısa süreli tutuklanmış, hakkında raporlar tutulmuş ama en sonunda serbest bırakılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu olaylar yaşandığı sırada Sade, Paris'te yaşamaktadır. Tutuklanmalarının ardından, karısı hamile olduğu için 1768 yılında Lacoste kalesine dönmüş ama maalesef kendini dizginleyememiştir. En önemli olaylarından biri, Arceuil olayı olarak da bilinen, Rose Keller adında bir kadına tecavüz ederek kendisine cinsel köle olmaya zorlamasıdır. Diğer fahişelere yaptığı gibi, yine kadını zorla kalede tutmuş, işkence etmiş, kendisiyle ilişkiye zorlamış ve Tanrı'ya hakaret ettirmiştir. Bir gün kadın zorla tutulduğu kaleden çıplak bir şekilde tırmanarak kaçmış ve polise sığınmıştır. Ama kadın, başına gelenlerin karşılığını alamamıştır. Çünkü Sade'in kayınvalidesinin çabalarının karşılığında Sade hapse girmemiş ve kayınvalidesinin şatosunda göz hapsi şartıyla serbest bırakılmıştır.¹⁹ Bu davada en büyük suçunun dine ve Tanrı'ya hakaret olduğu görülüyordu. Çünkü Sade'in en büyük işkencesinin fiziksel değil zihinsel ve psikolojik olduğu söyleniyordu. Yaşadığı dönemin içerisindeki en büyük sorun ona göre dindarlıktı ve o kurbanlarıyla bu dindarlığa baş kaldırmak ve yok saymak istiyordu. Yaşadığı bu ahlaksız hayatla birlikte de geçmişindeki dindar otoriteden kurtulmak istiyordu.

Yaptıklarından ders almayan Sade, Lacoste kalesine döndüğü yıl eşinin kız kardeşi olan Mlle de Launay ile aşk yaşamaya başlamıştır. Bu sırada da uşağıyla birlikte hem afrozdiyak kullanımı hem de sodomi²⁰ suçları sebebiyle ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bunun sonucunda Sade, kayın validesinin desteğini tamamen kaybedeceği bir şey yaparak karısının kız kardeşiyle birlikte İtalya'ya kaçmıştır. Bu yüzden de Sade'in kayın validesi Sade için Kral'dan tutuklama belgesi almıştır. Paris'e geri döndüklerinde Sade ve uşağı bu belge sebebiyle tutuklanmış ama dört ay sonra kaçmayı başarmışlardır.²¹

Sade eşinin yanına, Lacoste kalesine kaçmıştır. Bu sırada eşi Sade'in suç ortağı olmaya başlamıştır. Yine burada da hizmetlilere cinsel şiddette bulunmuştur. Hizmetçi kızlardan birisi kaleden kaçmayı başarmıştır. Daha sonra hizmetçi kızın babası, Sade'ı vurmak için kaleye gelmiş ama silahın ateşlenmemesi sonucu, Sade yine kurtulmayı başarmıştır. 1778 yılında ölen annesini ziyarete gittiği sırada tekrar tutuklanmış ve uzun tutukluluk yılları Vincennes

¹⁸ Lever, 1993: 99-100

¹⁹ A.g.e.: 112

²⁰ Sodomi: eşcinsel ilişki anlamında kullanılmıştır.

²¹ Lever, 1993: 191-192

Şatosu'nda başlamıştır. Buradan da kaçmayı başaran Sade, Vincennes kapatılınca Bastille'e gönderilmiştir. Tutuklu kaldığı yıllar boyunca çocuklarının eğitimi ve sağlık durumlarını takip etmiştir. Sade, hapse girdikten sonra bile kimliğini uzun süre gizleyememiş bu yüzden de yaşam şeklini kaleme alarak yansıtmaya karar vermiştir. On iki yıllık tutukluluk süresinde "Sodom'un 120 Günü"nü²² çok ince bir şekilde yazmış, onu rulo şeklinde Bastille duvarlarında saklamıştır. 1789 yılında Bastille hapishanesi baskına uğramış ve hapishane kapatıldığı için Sade, yine serbest kalmıştır.²³

Fransız İhtilali'nden sonra Sade, siyaset hayatına atılmış ve cumhuriyeti savunmaya başlamıştır. Ama Sade, normal hayatında olduğu gibi siyasi hayatında da göze batmış, orta yolu bulmaktan ve ihtilalden kaçmaktan suçlanarak tutuklanmıştır. Bu sırada da siyasetle ilgili birçok makale ve yazı yazmıştır. 1794 yılında tutuklanan Sade, yazmayı bırakmamıştır. Burada geçirdiği zaman içerisinde en önemli eserlerinden biri olan "Justine: Erdemin Felaketleri"ni²⁴ yazmış ve bu eserinde bütün felsefi düşüncelerini ortaya dökmeye başlamıştır. Justine yayımlandıktan sonra çok büyük ilgi görmüştür. Sadece cinsellik içeren bir kurgudan çok daha öte olan bu roman dönemin politik durumlarını yansıtmış ve alay edici bir dille eleştirmiştir. Bu roman, dönemin dini yargılarını tamamen yere serdiği için, Fransa'da çok büyük yankı uyandırmıştır. Sade, aynı yıl içerisinde "Juliette: Erdemsizliğe Övgü"nü²⁵ yazıp yayımlatmıştır. Sade, o dönemin özgürlük ve din anlayışının tam tersinin de olabileceğini göstermek istemiş, insanların bu romanı okuyarak onları bağnazlıklarından kurtulmaya davet etmiştir.

Ne yazık ki Sade, zaten halihazırda ihtilalden kaçanlar listesinde olduğu için, Justine'i²⁶ yazdıktan sonra da ateizmi savunmasından dolayı devrimcilerden olan Robespierre'nin dikkatini üzerine çekmiş ve bu sebeple devrimciler tarafından tutuklanmıştır. Çünkü devrimciler ateizmin kökünü kazımaya çalışırken Sade, onlara baş kaldırmış ve eserinde ateizmi olumlamıştır. Ateizm yasadışı kabul edildiği için, Sade'la birlikte birçok ateist tutuklanmıştır. Sade, Justine ve Juliette isimli romanlarını anonim olarak yayımlatmıştır. 1801 yılında da Napolyon Bonapart bu sansasyonel eserlerin yazarını tutuklatma emri vermiştir. Sade, yayımcısının ofisinde yakalandığında yargılanmadan hapse atılmıştır. Bakıldığı zaman Marquis de Sade, devlet yönetiminin keyfi yasalarının kurbanlarından birisi olmuştur. Hükümet halk içerisinde baş kaldıran, dine karşı gelen, o dönemin etik kurallarına uymayan herkesi tıpkı Sade'a yaptığı gibi yargısız bir şekilde Sainte-Pelagie'ye hapseder. Sade'ın beyni hiçbir yerde

²² Sade, 2010

²³ Ag.e., 592

²⁴ Sade, 2000

²⁵ Sade, 2003

²⁶ Sade, 2000

boş durmayı sevmediği için burada da boş durmayarak edebi fikirleri tartıştıkları ve tiyatro oyunları sergiledikleri entelektüel bir grup kurmuştur.²⁷

27 Nisan 1803 yılında ailesinin verdiği destekle birlikte deli olduğu kanıtlanmış ve artık hayatının sonuna kadar orada kalacağı Charenton Akıl Hastanesi'ne yerleştirilmiştir. Akıl hastanesinin yöneticisi, hastalarını denek olarak kullanan bir entelektüel olduğu için Sade'ın burada da tiyatrolar sergilemesini ve hastaları oyuncu olarak kullanmasını desteklemiş ve ölümüne kadar olan süreci onun için kolaylaştırmaya çalışmıştır. Bu sırada, bazı kayıtlara göre Sade yetmiş yaşlarındayken, Charenton Akıl Hastanesi'nde hizmetli bir kız çocuğu olan on üç yaşındaki Madeleine Leclerc ile pedofili bir ilişkiye başlamış, bu ilişki de Sade'ın ölümüne kadar sürmüştür. Hayatının son on bir yılını akıl hastanesinde geçiren Marquis de Sade 1814 yılının Kasım ayında hayatını kaybetmiştir.²⁸

1806 yılında yazdığı vasiyetinde, hiçbir dini törenle gömülmek istemediğini, hatta mümkünse yakılıp küllerinin saçılmasını istemiş ve ısrarla cenaze törenine kimsenin gelmemesini istemiştir. Vasiyetine göre mezarı olmayacak şekilde gömülmesini ve kimsenin onun mezarı olduğunu bilmemesini istemiştir. Ama vefatından sonra cenazesi onun isteklerinin tam tersine göre yapılmış, dini bir cenaze töreniyle gömülmüş ve mezar taşına da çarpı atılmıştır. Sade, mezarının Conde Şatosu'nda olmasını istemiş ama o Charenton'a gömülmüştür. Vefat ettikten sonra oğlu bütün yazılarını ve roman taslaklarını yakarak yok etmiştir. Sodom'un 120 Günü'nün devamının olmamasının sebebi de budur. Sadizm kavramının isim babası olmasına rağmen 20.yüzyılın başlarına kadar eserleri Fransa başta olmak üzere birçok yerde yasaklı olarak kalmaya devam etmiştir.

Vefatından 3 yıl sonra kafatasına deney yapılmak istenmiştir. Deneyi gerçekleştiren Dr. Ramon raporunda şu cümleleri kullanmıştır. “Doğru mezarı açtığımdan emin olmasaydım, kafatası incelemesi sonucunda Justine ve Juliette romanlarının yazarı Marquis de Sade'ın tüm suç ve sorumluluklarından temize çıkması gerektiğini belirtmek zorunda kalırdım. Kafatası tüm özellikleri ile bir kilise rahibinin aynısıydı.”²⁹

²⁷ de Beauvoir, 1997

²⁸ Lely, 1961: 565

²⁹ Lever, 1993: 567

1.2 Eserleri

Marquis de Sade için yazmak, daima düşüncelerini dışa aktarmak olmuştur. Çoğu eserlerini hapisanelerde ve akıl hastanelerinde dört duvar arasında yazmış olmasına rağmen en iyi eserlerini de buralarda çıkarmıştır. Yazmak onun için her zaman özgürlük, bir dışavurum olmuş fikirlerini insanlara bu şekilde aktarabileceğine inanmıştır. Kimisi ona sadece erotik roman yazarı dese de o aslında çok farklı ve çağının ötesinde düşüncelere sahip bir yazardı. Her ne kadar diğer filozoflar gibi felsefe içerikli düşüncelerini sistematikleştirmemiş olsa da özellikle ahlak felsefesine dair derin düşüncelere sahipti. Sadece erotik roman yazmakla kalmamış hapisanede olmadığı süreler boyunca da hem politik makaleler hem de tiyatro oyunları yazarak sanat, siyasi ve edebi alanlar da çalışmalar yapmıştır.

Yazarın yayımlanmış romanları:

“Justine ou les Malheurs de la vertu” (Sade, 1791)

“Aline et Valcour” (Sade, 1795a)

“La Philosophie dans le boudoir” (Sade, 1795b)

“La Nouvelle Justine”(Sade, 1797a)

“L’Histoire de Juliette”(Sade,1797b)

Bu eserlerinin dışındaki yazıları genellikle çok küçük kağıtlara mikroskopik yazılarla yazılmış ve tutuklu kaldığı duvarların çatlaklarına saklanmış şekilde bulunmuş ve ölümünden yıllar sonra bir bütün haline getirilmiştir.

Yazarın Türkçe’ye çevrilmiş eserleri:

“Justine, Erdemin Felaketleri” (Sade, 2000)

“Juliette, Erdemsizliğe Övgü” (Sade, 2003)

“Yatak Odasında Felsefe” (Sade, 2015)

“Sodom’un 120 Günü” (Sade, 2010)

“Tanrıya Karşı Söylev” (Sade, 2009b)

“Sade’in Kayıp Günlüğü” (Sade, 2015a)

“Aşkın Suçları” (Sade, 2021)

İKİNCİ BÖLÜM

MARQUİS DE SADE FELSEFESİNİN ANAHTAR DÜŞÜNCELERİ

Marquis de Sade, edebiyatı ve düşünceleriyle öne çıkan bir figür olmasına rağmen, kendisi doğrudan bir felsefe sistemi geliştirmemiş ve özellikle felsefe alanında derinlemesine çalışmalar yapmamıştır. Ancak, Marquis de Sade eserlerinde bazı felsefi temaları işlemiş ve tartışmalara yol açmıştır. Sade'ın eserlerinde işlediği temalar arasında insan doğası, özgürlük, iktidar ilişkileri, ahlaki normlar ve toplumsal yapı gibi konular yer alır. Onun yazıları sıklıkla insanın içsel dürtülerini, tabiatını ve toplumsal kuralların etkisini sorgulayan bir çerçeve sunmaktadır. Bu düşünceler, felsefi tartışmaların ve düşünce akımlarının izlerini taşımaktadır.

Marquis de Sade, eserlerinde çeşitli felsefi düşünceleri işlemiş ve bu düşünceleri genellikle erotik ve skandal içerikli hikayelerle aktarmıştır. Sade'ın eserlerinde işlediği felsefi düşünceler, onun özgün ve çarpıcı yaklaşımlarıyla dikkat çeker. Öncelikle, Sade'ın eserlerinde önemli bir tema olan hedonizm ve zevk içgüdüsü, insanların temel içgüdüsünün haz ve zevk arayışı olduğu düşüncesini vurgular. Karakterler, bu içgüdüye sapkın ve şiddet içeren eylemlerle yanıt verirler.

Sade, insanın doğasını vahşi ve yıkıcı olarak tanımlar. İnsanın içsel doğasını, eserlerindeki karakterlerin bu vahşiliği serbest bırakarak göstermeleriyle resmeder. İnsanın özgürlüğü ve iktidar konusu da Sade'ın eserlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal normların ve ahlaki kuralların insanların özgürlüğünü sınırladığına inanır ve karakterlerini bu normları altüst ederek kendi iradelerini ve iktidarlarnı kullanmaya teşvik eder.

Sade'ın eserlerinde dini eleştirisi de belirgin bir tema olarak öne çıkar. Dini kurumları ve inançları eleştirir ve onları insanları baskılamak ve kontrol etmek için kullanıldığına işaret eder. Ayrıca, sıkça toplumun ahlaki normlarının ve değerlerinin ikiyüzlü olduğunu vurgular. Karakterleri, bu normlara meydan okuyarak toplumsal ikiyüzlülüğü eleştirirler. Sade'ın eserlerinin özellikle sadizm ve cinsellikle olan ilişkisi dikkat çeker. Sadizm kavramı, Sade'ın soyadının kökeni olarak kabul edilen "sadisme" terimine dayanır ve onun eserlerinde sıkça rastlanan acı verme ve zevk alma temasıyla özdeşleşir. Bu, insan doğasının karanlık ve dürtüsel yönlerine odaklanan felsefi bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Marquis de Sade'ın eserleri, bu felsefi düşünceleri provokatif bir şekilde işleyerek tarihsel olarak büyük tartışmalara yol açmıştır.

Sade'ın eserleri genellikle ahlaki normlara meydan okumaktadır ve toplumsal düzenin eleştirisi olarak yorumlanmıştır. Onun eserlerinin sert eleştirisi, felsefi düşünceleri ve toplumsal yapının sınırlarını zorlama çabası, onun felsefe de ilgi duyduğu alanlarına işaret eder. Sade,

kırbaçlayan, kan akıtan, sodomi uygulayan ve küçük kız ve erkek çocuklarını uçarılığa sürükleyen bir kadın avcısıydı. Yazıları şehvet cinayeti, nekrofil³⁰ ve insan düşmanlığı da dahil olmak üzere neredeyse tüm cinsel sapkınlıkları tasvir ediyor; hepsini kendi yaşamında uygulayamasa da yapmak istemiş ve hepsini eserlerinde meşrulaştırmaya çalışmıştır.³¹

Sonuç olarak, Marquis de Sade'ın felsefi düşünceleri belirgin bir felsefe sistemi oluşturmada eserleri felsefi temaları işleyen ve döneminin düşünsel atmosferine katkıda bulunan önemli bir figür olarak kabul edilir. Bu sebeple, Sade'ın felsefi düşüncelerini ele alacağımız bu bölümde, diğer filozofların görüşleri ile kıyaslayarak Sade'ın eserleri arasında gizlenmiş felsefi düşüncelerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

2.1 Sadizm

Marquis de Sade 18. yüzyılda Fransız edebiyatının aykırı isimlerinden biri olarak sayılmıştır. Hem pornografiden hem de eleştirilerden oluşan romanlarının yanı sıra, siyaset düşüncelerini anlatan yazıları da vardır. Ama hiçbir zaman felsefe ile ilgili bir kitap veya makale yazmamıştır. Marquis de Sade'in eserleri, genellikle cinsellik, şiddet ve sadizmle ilişkilendirilir. Onun erotik romanları, kendi adını taşıyan "sadizm" teriminin kökeni olmuştur. Bununla birlikte, onun eserlerinin altında yatan ana tema, bireyin özgürlüğü ve toplumun baskıcı normlarına karşı duruşudur. Sade'ın romanları incelendiğinde onun sadece bir düşünce ortaya atmadığı aynı zamanda bu düşüncelerin derin bir felsefe bilgisi içerdiği anlaşılır. Ortaya koyduğu düşüncenin altını dolduran felsefi bilgilere sahiptir. Romanları hem kendi çağının felsefi düşüncelerini hem Antik Yunan'dan itibaren ortaya atılan etik düşünceleri ve aynı zamanda tarihi siyasi bilgileri içermektedir. Juliette veya Erdemsizliğe Övgü³² adlı eserinde sadece üç sayfa zina suçunun farklı ülkeler tarafından nasıl cezalandırıldığını anlatmaktadır.³³

“Yatak Odasında Felsefe”³⁴ (La Philosophie dans le boudoir) romanı, Sade'ın 1795 yılında kaleme aldığı ve ilk defa felsefeye ilişkin düşüncelerinden bahsettiği eseridir. Pornografik bir roman olduğu kadar, içeriğinde hem eleştirel hem sosyo-politik hem de felsefeye ilişkin düşünceler bulundurulur. Sade bu eserinde, yavaş yavaş sadizmin temellerini atmaya başlamıştır. Kitabın büyük bir kısmında genç kızlar için cinsellik eğitimi verilmiş olsa da geri kalan kısmı Sade'ın düşüncelerini aktardığı yaşam, doğa, din, ahlak, suç ile ilgili eğitimlerle doludur.

³⁰ Nekrofil: cesetlere karşı cinsel ilgi veya cesetlerle cinsel temas (APA, 2013).

³¹ Corey, 1966: 18

³² Sade, 2003

³³ A.g.e.: 85-88

³⁴ Sade, 2015b

Sadizm kavramı, Sade'in kendisinden sonra gelen 20.yüzyıl düşünürleri tarafından oluşturulan bir kavram olduğu için, onun eserlerinin hiçbirinde tam olarak "sadizm" kavramının tanımı bulunamamaktadır. Sade'in düşüncelerini incelemiş olan Klossowski'ye göre, sadizm kavramını tanımlamadan önce "sapkınlık" kelimesinin tanımının yapılması gerekmektedir. Klossowski, Sade'da patolojik anlamda sapkınlık teriminin bulunmadığını söylemiştir.³⁵

Ama şöyle ki Sodom'un 120 Günü'nde³⁶ bir gözlemci yaklaşımıyla sapkın kişileri inceler ve tasvir eder. Örneğin kitabın dört ana karakteri ve hikâye anlatan kadınlar Sade'in sapkın -manyak- olarak anlattığı insan tipleridir. Sade için sapkınlığın merkezinde sodomi bulunmaktadır. (Klossowski, 2014, s. 32) Ahlak dışı yapılan her şey, Sade için canavarlık ve sapkınlık alanına girer. Ama bu diğer tüm sapkınlık durumlarını sodomi üzerinden eleştirerek yorumlar. Kutsal kitaplarda ele alındığı şekilde sodomini içeriğini eşcinsellik oluşturur. Tabii ki Sade'in içinde yaşadığı dönem ele alındığında da sodomi ahlak dışı ve yasak sayılıyordu. Çünkü eşcinsellik insan türünün üreme yasasına karşı geliyor ve toplumda tehlikeli olarak damgalanıyordu. Bu yüzden de eşcinsel insanların sapkın insan olarak tanımlanması kaçınılmaz oluyordu. Ayrıca Sade, sapkın bir birey olmayı doğaya ve doğa kanunlarına yakın olmakla eş değer tutuyordu. Sapkınlığın insanın doğasında bulunduğunu savunan Sade, toplumun kaygıları sebebiyle insanın kendisini yeterince ortaya koyamadığı ve belli kalıplara göre yaşamak zorunda olduğunu dile getiriyordu. Bu düşüncelerini daha sonra "İnsan ve Doğa" bölümünde ayrıntılarıyla ele alacağız. Yani Sade, sapkınlığı rasyonel bir şekilde doğanın açığa vurduğu her şey diye açıklayarak, verili (yapısal veya doğuştan gelen) bir fenomen olarak kabul etmektedir (Klossowski, 2014, s. 33).

Ayrıca Simone de Beauvoir'nın, Sade için yaptığı tanımlamayı da göz önünde bulundurmak gerekir; "Sade'in bütün ahlakını ve bütün cinselliğinin bağlandığı temel sezgi, cinsel birleşme ile kıyıcılık arasındaki özdeşliğe dayanmaktadır. "Doğa ana, insanın taslağını çizerken çiftleşme ve öfke edimlerini aynı şeyler olarak düşünmeseydi, şehvet krizinde şu kudurganlığı bulabilir miydik? Sağlam yapılı, ergin bir erkek olacak da... sevgilisinin canını... yakmak istemeyecek, laf mı bu?" (de Beauvoir, 1997, s. 24)

Buradan anlamamız gereken şudur: Sade cinsel hazzı, yaşamsal hazzı (libidoyu), şiddet ve işkencede bulmuş, bunu bir doğaya yönelik olarak ele almış ve sadizmi de bu temel yapıtaşlarıyla oluşturmuştur. Eğer bu şiddet ve kıyımdan alınan haz biz insanların doğasında olmasaydı, bunlardan zaten keyif almıyor olurduk. Eğer doğada, doğmak ve dünyaya gelmek varsa, aynı şekilde ölüm de yer almaktadır ve biz insanlar bunu bilerek hareket etmeliyizdir.

³⁵ Klossowski, 2014: 29

³⁶ Sade, 2010

Sade, sodomiye savunarak, bir yandan doğuma ve insanın üretme isteğine karşı gelmekte ve doğada yıkım olması gerektiğini, doğanın bunu kendi içinde bulundurduğunu savunmaktadır.

Albert Camus “Başkaldıran İnsan”³⁷ adlı eserinde, Sade’nın cinayeti güzelleştirdiğini ama bunun da güzellikten daha çok bir zincire vurulmuşluğun deliliğinden olduğunu söyler. Sade’a göre ciddi bir şekilde haz almak çok önemlidir ve haz en büyük yok etmeyle birlikte ortaya çıkar. Onun romanlarında şehvet ve cinayet sahneleri birlikte sergilenir. Bunun sebebi de cinsel içerikli her cinayet, kişiyi şehvete sürüklediği için sürekli bir işkence-haz-ölüm-haz olarak birbirini sıklıkla takip eder.³⁸

Şehvetin dozunu artırmak, yani hayal bile edemeyeceğiniz işkenceler, suç ve cinsellik oranı arttıkça, Sade için sadizme hizmet etmek, doğayla uygun bir yaşam sürmek demektir. Sadizmin doğayla doğrudan bir ilişkisi vardır. Sadizmin sadece cinsellik ile ilgili olduğunu düşünmek de hatalı bir düşüncedir. Sade, politika ve insanın ahlak ile olan bağlantısını eleştirmek için cinsel hazzı ve pornografiyi bir araç olarak kullanmıştır. Yıllar geçtikçe sadizm kavramının tanımını yapan ve sadizm kavramını kullanan düşünür sayısı artmaya başlamıştır. Birçok düşünür fikirlerini bu kavramı temel alarak kurmuştur. Örneğin Sigmund Freud’un “Cinsiyet Üzerine”³⁹ (Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie) isimli eseri çocukların üzerindeki cinsel baskılanmaları anlatmaktadır. “Günlük dilde sadizm teriminin belirli bir anlamı yoktur. Şiddetli görünmek gereksinimi ve hatta tatminin, cinsel nesnenin zorla boyun eğmesi ve ona uygulanan kötü işlemlerle koşullandığı patolojik hallere kadar giden etkin davranmış olmayı da pekâlâ içine alır. Sözcüğün dar ve kesin anlamıyla, yalnız bu son haller sapıklık olarak sayılabilir” (Freud, 1993).

Freud, psikolojide sadizm kelimesini hangi anlamda kullanacağını tanımlamış ve daha sonra hem sadizm hem mazoşizm kavramını birlikte kullanarak örnekler vermiştir.⁴⁰ Sadece Freud değil, 20. yüzyılda Foucault, Deleuze, Lacan, Adorno gibi düşünürler de Marquis de Sade’nın düşüncelerinden etkilenmiştir. Özetle, sadizm kavramı, ilk zamanlarda Sade tarafından, daha eleştirel ve sapkın kişilik anlamında kullanılmış, Sade’dan sonra ise tamamen cinsel şiddetten haz almak ve bu sebeple ortaya çıkan kişilik bozukluğu olarak tanımlanmaya başlamıştır. Özellikle psikoloji bilim dalının ilgilendiği bir alan olarak parafili (cinsel) bozuklukları başlığı altında ele alınmıştır.⁴¹

³⁷ Camus, 2014

³⁸ A.g.e.: 61

³⁹ Freud, 1993

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ American Psychiatric Association, 2013

Marquis de Sade'dan sonra hayatımıza girmiş olan sadizm terimi, zaman zaman değişime uğramış ve şu an "BDSM" kavramı ile birlikte kullanılarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. "BDSM, esaret (bondage), disiplin/hakimiyet (discipline/domination), sadizm (sadism) ve mazoşizm (masochism) kelimelerinin ilk harflerinden oluşan bir kısaltmadır (Garbioğlu ve ark., 2020). Tarihsel olarak ilk kez "sadmazoşizm" terimiyle ifade edilmiş olmasına rağmen, BDSM kavramının kapsamı sadomazoşizmden daha geniştir.⁴²

BDSM dört ana temadan oluşmaktadır. Bağlama⁴³ ve Disiplin (Bondage and Discipline) katılımcıların fiziksel kısıtlamalar ve kurallar içeren etkinliklerle zevk aldığı bölümdür. Hakimiyet ve Boyun eğme (Dominance and Submission), katılımcıların güç dengesine dayalı ilişki dinamikleri ve rol oynamayla ilgilidir. Sadizm ve Mazoşizm (Sadism and Masochism), bir kişinin acı verme veya acı çekme ile ilişkili zevkleri içerir.⁴⁴ BDSM geniş bir yelpazede deneyimleri, tercihleri ve kültürel bağlamları içerebilen bir alandır. Her katılımcının kişisel sınırlarını, rızasını ve tercihlerini anlaması ve ifade etmesi büyük önem taşır. BDSM'nin katılımcıların karşılıklı anlaşması üzerine dayalı olduğunun unutulmaması ve her katılımcının rızası olması gerektiği unutulmamalıdır. Her ne kadar Sade'ın eserlerini örnek aldığımızda, rızaya dayalı olmayan cinsel ilişkiler ve kölelik kültürü görülse de BDSM yıllar süren gelişmeler sonucunda karşılıklı rıza içerisinde kendini gerçekleştiren ilişkilere dayatılmıştır.

2.2 İnsan ve Doğa

Marquis de Sade'ın eserlerinde insan ve doğa kavramları genellikle birlikte olarak kullanılmaktadır. Bunun sebebi de Sade'ın doğayı ve insanı bir bütün olarak görmesi ve birbirinden ayırmak istememesidir. Bu sebeple de Sade'ın doğa düşüncesini ele almadan önce "insanın doğası" kavramını ele almak daha doğru bir yol çizmemize yardımcı olacaktır. İnsanın doğası konusu Antik Çağ'dan bu yana tarihin en eski sorunlarından biri olmuştur. Hemen hemen her filozof, etik ve antropoloji çalışmalarının içerisinde insanın doğası konusunu ele almış ve yorumlamıştır. Düşünürlerin bir kısmı insanın doğasını reddederken, bir kısmı insanın doğası olduğunu savunmuştur. Reddetmelerinin en büyük sebebi insanın doğasının aslında çevresel ve toplumsal etkilerle şekillendiğini düşünmeleridir. Yani aslında insan doğası her toplum ve her kültüre göre değişmektedir, sabit ve genel geçer bir insan doğası yoktur.⁴⁵

Sade'a göre ise, insan ve doğa ayrılmaz bir bütündür. İnsan doğası gereği, doğanın yönlendirmeleri ve kurallarına uymalıdır. Sade, bu düşüncesiyle Aristoteles'ten başlayarak

⁴² Dokgöz ve ark.: 223

⁴³ Bu çalışmada bağlama kelimesinin, esaret (bondage) kelimesinin yerine kullanılması uygun görülmüştür.

⁴⁴ A.g.e.: 223

⁴⁵ Sade, 2003

Kant'a kadar gelen tüm ahlak ve etik anlayışlarını reddetmeye çalışmaktadır. Aristoteles ve Kant'ın etik görüşlerine göre insan doğal eğilimlerine rağmen doğruyu seçmelidir ve doğru eylemlerde bulunmalıdır.⁴⁶ Sade'a göre ise birey, doğanın kurallarının dışına çıkmamalıdır. Doğanın yasalarına uygun yaşayan, toplumun kurallarına ve tiplerine uymayan insanlar böylelikle zorunlu olarak "sadist" olurlar.⁴⁷

Sade'in doğa kavramı düşüncesine giriş yapmadan önce, "Doğa" kelimesinin tanımlaması yapılmalıdır: "Yunan yazınıyla ilgili ilk belgelerimizde, φύσις (yunanca fisis) her zaman İngilizce "nature" sözcüğünün ilk anlamı olarak kabul ettiğimiz anlamı taşır. Her zaman bir şeyin içinde bulunan ya da sahiden ona ait olan ve o şeyin davranışının kaynağını oluşturan bir şey demektir. "Onlar (İyonyalı filozoflar) için "doğa", dünya ya da dünyayı oluşturan şeyler anlamına gelmiyor, her zaman bu şeylerin içinde bulunan ve onların davrandıkları gibi davranmalarına neden olan bir şey anlamına geliyordu." (Collingwood, 1999, s. 56) Bu her şeyin kaynağını oluşturan doğa anlayışı Marquis de Sade'ın da temel "insanın doğası" felsefesini oluşturmaktadır.

Sade'in, çağdaşı olduğu Jean-Jacques Rousseau'nun "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni"⁴⁸ isimli yazısında savunduğu doğa anlayışından etkilendiği açıkça görülür. "Anlıyorum ki insan türü içinde iki çeşit eşitsizlik bulunmaktadır; bunlardan birincisini doğal ya da fiziksel eşitsizlik diye adlandırıyorum, çünkü doğa tarafından oluşturulmuştur ve yaş, sağlık, vücut gücü, zihin ve ruh niteliklerindeki farklılığa bağlıdır; diğerini ahlaki ya da siyasi eşitsizlik diye adlandırabilirim, çünkü bir çeşit töreye dayanır ve insan rızası sonucu ya da en azından onun onayıyla ortaya çıkar. Bu ikincisi, bazı insanların diğerlerine üstünlük sağladığı ve birinin zayıflığından diğerinin keyif almasını doğuran farklı ayrıcalıklara sahip olmasını kapsar. Örneğin, daha zengin, daha onurlu, daha güçlü ve kesin itaat edilmesi gereken konumda bulunanlar..." (Rousseau, 2003, s. 26-27)

Rousseau bu yazısında insanların arasındaki eşitsizliğin tamamen, insanların fiziksel doğasından, ahlak ve siyaset anlayışlarından dolayı olduğunu savunur.⁴⁹ Sade'in eserleri de aslında dikkatli bir şekilde incelendiğinde görülüyor ki Sade, insan doğasından ve toplumsal sınıfların eşitsizliğinden yola çıkarak eleştiriler yapar.

Sade, 18. yüzyılın materyalist doğa bakış açısından da etkilenmiştir. O, insanın hayvan ile arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktadır. Ona göre, doğa her daim hareket halindedir. Sade'in düşüncelerine göre Tanrı'nın devamlı olarak varlığını kanıtlaması gerekirken doğa,

⁴⁶ Cevizci, 2009

⁴⁷ Klossowski, 2014

⁴⁸ Rousseau, 2003

⁴⁹ A.g.e.

kendisini kanıtlamaya gerek duymaksızın sürekli eylem içindedir. Buradan şunu anlıyoruz ki doğa sürekli hareket halindedir ve hareketi kendi içinde barındırır. Ayrıca doğa, insandan ibarettir ve bu çıkarımlar bizi Tanrı'nın olmadığı sonucuna da çıkarır. Bu konuya ayrıntılı olarak “Ateizm” bölümünde değinilecektir. Sade, insan ve doğa anlayışı kapsamında Rönesans Dönemi'nin doğa anlayışıyla örtüşmektedir ama kendi içerisinde bulunduğu 18. yüzyıl döneminin Aydınlanma felsefesi ile çelişki içerisinde. Bunun sebebi, Sade'in doğanın var oluşunda insanın hiçbir değeri olmadığı düşüncesini savunmasıdır. Ona göre insan doğa için sıradan bir nesnedir ve doğa için insanın, hayvan ve bitkilerden hiçbir farkı yoktur. Kısacası insanın var olması veya olmaması doğa için önemli değildir, onun için bir eksiklik olmayacaktır.⁵⁰ Böylelikle Sade, Aydınlanma felsefesi için en önemli olan insanın değeri ve önemini ortadan kaldırarak bu felsefi düşünceye karşı çıkmış olur.

Doğaya böylesine iyi gelen bir eylem onu nasıl öfkeli edebilir? İnsanın kıvanç duyduğu bu yıkım bir kuruntudan başka bir şey değildir. Cinayet kesinlikle bir yıkım değildir. Böyle bir şeye yeltenen bir kişi biçimi değiştirmekten başka bir şey yapmamaktır. Katil, doğa için, onun ellerinde oluşmuş elemanları ona geri vermektedir ve doğa da bunları başka varlıkları ödüllendirmek için anında kullanır. Yaratılan yaratan için sadece bir zevkse, katil de doğa için yaratacağı şeye katkı sağlar. Doğanın hemen kullandığı malzemeleri sağlar ve aptalların delicesine kınayacağı bu eylem, bu evrensel failin gözünde bir erdemden fazlası olmaz. Cinayeti suç haline getiren gururumuzdur (Marquis de Sade, 2020, s. 79).

Sade'in düşüncelerine göre doğum ve ölüm kavramları yine her toplumun ve dini görüşün tam karşısı olarak karşımıza çıkar. Neredeyse tüm dinler için geçerli olan, cinayetin suç ve günah olduğu görüşü Sade'a göre tamamen yanlıştır. Çünkü doğa üreme gibi, ölümü de kendi içinde barındırır ve tıpkı doğum gibi ölüm de doğanın yasalarından biridir. Zaten herkesin bir gün ölüp tekrar doğaya döneceği gerçeği varken, insan öldürmek bir suç olamaz. Bu yüzden herhangi bir bireyin ölmesi doğaya bir eksiklik hissettirmez, çünkü ölüm zaten vardır ve yaşanacaktır.⁵¹ Doğa sürekli olarak bir eylem içinde olduğu için insanlar ölmeye devam etse de üremeye de devam edecektir. Sade, bu “kötü” ve “günahkâr” davranışları sergileyen insanları ön plana çıkararak onları “sadist” olarak kabul etmiş ve bu yüzden de cinayet ve başka suçları meşrulaştırdığı hikayeler yazmıştır.

Sade ilk olarak, üç üst alemin (les trois regnes) yani türlerin ve yaratılmışların dışında kalan ilksel ve ebedi bir Doğa'nın varlığını kabul eder. “Doğa başka yasalara boyun eğmektedir, hal-i hazırda yasalarla türemiş yaratıklar artık varolmayacaklar ve Doğa farklı yasalarla da olsa her zaman

⁵⁰ Sade, 2015b

⁵¹ A.g.e.

varolacaktır.” Hiçbir şekilde ne güzel ne iyi ne de değerli olan bu yaratıklar bu kör yasaların sonucudur sadece. Demek ki doğa kendisine rağmen yaratmıştır insanı; insana özel olan yasalar koyar ve bu andan itibaren doğa onun üzerinde hiçbir şey yapamaz (Klossowski, 2014, s. 111).

Sade, tüm romanlarında felsefi düşüncelerini karakterleri ve onların diyalogları aracılığıyla okuyucuya ulaştırır. Hikayelerinin ana hatlarını incelenecek olursa, hepsinin ortak temel özellikleri vardır. Her hikayesinin başrolünde on iki yaşlarında genç bir toy kız çocuğu ve ona eğitim veren yaşça büyük ve deneyimli ahlaksız bir kadın bulunmaktadır. Bu ‘ahlaksız’ diye nitelendirdiğimiz kadınlar, deneyimlerini genç kızımıza hem pratik hem teorik olarak derslerle birlikte aktarmaktadır. Daha sonra genç kız, deneyimli öğretmeni sayesinde erkeklerle tanışır. Hikâyenin ilerleyen kısımları erotik betimlemeler ve felsefi derslerden oluşmaktadır. Sade’ın felsefi düşüncelerinin genel çerçevesine de bu dersler sayesinde ulaşıyoruz. “Juliette - Erdemsizliğe Övgü”⁵² eserindeki bir diyalogu örnek olarak ele alalım;

“Kesinlikle emin olabilirsiniz ki Madam, vahşi duygular ne rasyonel ne de bilimsel olarak açıklanamazlar ve bu duygular katı prensiplerden dolayı genel olarak insanlar tarafından bilinmemektedirler.”

“Nasıl, prensipler? Bana o prensiplerden söz etmeni istiyorum.”

“Genel olarak bu tür duyguları tüm dünya insanlık dışı davranışlar olarak görmektedirler. Çocuk yaşta başlayan eğitimimizden itibaren bize insanın değil kuralların önemli olduğu anlatılmaktadır. İşte bu kurallar bize hayatımız boyunca bir insanın değil her zaman dananın boğazını kesmenin doğru olduğunu öğretiyor. Yani bu yüzden dostlarımızın boğazını kesersek her zaman cani durumuna düşüyoruz. Örneğin bir kasap sürekli danaların boğazını kesiyor peki o kasap bundan dolayı endişe duyuyor mu? O bunun ne demek olduğunu, o danaların ne olduklarını bilmiyor bile. Bizim de bilmediğimiz gibi.”

“Fakat kurallara uymak senin görevin. İşin içine zevklerin ve tutkuların girdiği zamanlarda o kuralları yıkıyor musun?”

“Elbetteki Madam. Bunun başka bir yolu var mı? Olabilir mi? İçimizde bir kez zarar verme gücü ortaya çıktığında yok etmeye başlamıyor muyuz?”

“Birinin kendi dostunu öldürmesi için içinde şeytansı bazı dürtülerin oluşması mı gerekiyor?”

“Madam asıl ben size birinin gerçekten bu tür şeyler nasıl eyleme geçirebildiğini sormalıyım. Eğer insanların yok olması doğanın temel kanunlarından biri değil ise o halde bende yaptığınız şeyin doğru olmadığını savunabilirim. Çünkü bu şekilde olsaydı siz doğaya karşı gelmiş olurdunuz. Oysaki yaşam devamını ölümle sağlamaktadır yani yok etmek hayatın bir parçasıdır. Yok etmek doğa ile bir olmak demektir, yani biz yok ederek doğanın yeniden yaratmasını sağlıyoruz. Cinayet doğanın kendi devamını sürdürebilmek için sürekli olarak uyguladığı vazgeçilmez bir yöntemdir. Bu durumda katil her zaman doğaya en iyi ve itaatkâr hizmetkar konumundadır.”

⁵² Sade, 2003

Biz onun cinayetlerine katkıda bulunmaktayız, onun ruhu bu ölümlere ihtiyaç duymaktadır.” (Marquis De Sade, 2003, s. 325-326)

Sade’ın burada ulaşmak istediği doğa düşüncesi, cinayetle son bulmaktadır. Cinayetin aslında suç olmamasının sebebinin doğaya bir hizmet olduğunu savunmaktadır. Her canlının hayatı bir gün son bulacaktır. O yüzden biz insanlar, haz duygumuzu beslemesi için başka insanları öldürmeyi göze alabiliriz.⁵³ Simone de Beauvoir, deneme yazısında⁵⁴ Sade’ın doğa içerisinde suç kavramını ele alır. "Eğer doğa her şeye rıza gösteriyorsa, o zaman en kötü yıkımlar kayıtsızlığa düşer." Bu nedenle Beauvoir, Sadecı sistemde suçun iyi olması gerektiğini yazar: erdemli bir toplum durgunluğa ve hareketsizliğe yol açacaktır, bu nedenle suç doğaya hizmet eder. Aynı zamanda suç, içinde yaşadığı toplumun sıradanlığının ve gizemlerinin ötesinde, dünyanın gizli gerçeğine ulaşma çabasındaki suçluya da hizmet eder (Foultier, 2023, s. 54). Sade’ın felsefi düşünceleri bir zincir gibidir. Sapkın (sadist) insan ile ilgili düşünceleri, insan doğası düşüncesini incelememize yol açmıştır. Bir sonraki bölümde insan doğası düşüncesinin tamamlanması için onun haz ve şiddet arasında kurduğu ilişki incelenecektir.

2.3 Haz ve Şiddet

Marquis de Sade’ın bahsettiğimiz doğa anlayışı bizi onun hedonist düşüncelerine yöneltir. Sade’ın bu doğa anlayışına göre insan türünün ömrü boyunca tek bir hedefi olmalıdır; yaptığı her şeyden haz duymak. İnsan, onu haza götürecek her eylemi kayıtsız şartsız yapmalıdır. Çünkü insanın tek nihai hedefi budur. Sade’a göre insanın tek amacı olan haz hissini elde etmenin birincil yolu cinselliktir. Yukarıdaki bölümde bahsedildiği gibi Sade, çağdaşı olan Rousseau’dan etkilenmiş, aynı onun gibi insanların doğuştan özgür ve eşit olduğunu savunmuştur. Bu savunmasını da dayandırdığı temeli insanın doğası ve şehvet düşkünlüğüdür. Cinsellik bakımından hem kadınlar hem de erkekler her açıdan eşit olmalıdır ve hazlarının peşinden gitmelidir. Sade’ın bu konuda vurgulamak istediği nokta, aslında cinsel birleşmenin insanlar için yemek yemek kadar önemli olmasına rağmen, gerekli değeri görmediğidir. Onun için hiçbir şey, şehvetin verdiği zevk kadar tatmin edici olamaz.⁵⁵

‘Hedonizm’ kelimesi etimolojik olarak Antik Yunan’da zevk ve haz anlamına gelen “hedon” sözcüğünden gelmektedir. Psikolojik veya motivasyonel hazcılık, bizi yalnızca zevk veya acının motive ettiğini iddia eder (The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2013).

⁵³ Juliette, 2003

⁵⁴ Beauvoir, 1997

⁵⁵ Juliette, 2003: 79

Marquis de Sade’ın hazcı düşünceleri Antik Yunan’da ortaya çıkan hedonizm düşünceleriyle paralellik içermektedir. Antik Yunan’da Aristippos, Sokrates’in öğrencisi olmakla birlikte onun erdem anlayışını temellendirmeye çalışmıştır. “Hazzı istemek, aramak insan ve hayvan için doğal bir duygudur. Böylece, Aristippos için, istencin biricik amacı hazzdır. Bununla da haz, iyi’nin kendisi olmuş oluyor. Hazzı sağlayan şey iyidir, acı veren şey kötüdür, bu ikisi dışında kalan şeylere de aldırmamalıdır. Antik Çağ’da Sokrates iyi’nin içeriğinin ne olduğunu kesin olarak belirlemedi. Ancak daima iyi’ye yönelmeye, iyi’yi gerçekleştirmeye çalışmamız gerektiğini ve bu şekilde de erdemli olabileceğimizi savunmuştur. Ama “iyi” dediğimiz nedir? Aristoteles’in çağdaşı olan Aristippos bu soruyu hiç şüphe götürmeyecek bir açıklıkla yanıtlıyor: İyi hazzdır, iyi ile haz aynı şeylerdir. Bu anlayışı ile de Aristippos, hedonizmin (hazcılık) kurucusu olmuştur.” (Gökberk, 1967, s.55).

Marquis de Sade ve Aristippos’un örtüştüğü nokta bize iyi gelen hazların somut olması gerektiği düşüncesidir. İyi, kötü, ahlak ve erdem gibi kavramlar soyuttur ve bunların insan hazzına bir faydası yoktur. Ama haz, acı, şiddet, cinsellik tamamen somuttur ve bize maddi hazlar sağlarlar. Bu yüzden insan soyut şeylerin değil somut şeylerin peşinden gitmelidir. Sade, “Justine”⁵⁶ isimli romanında şehvet konusu hakkında verdiği derslerde, şehvetin sadece aşağılık ve iğrenç şeyler de duygularımızı tetiklediğini iddia eder. Sade’a göre, kirli ve iğrenç şeyler içimizde bir tahrik duygusuna sebep olduğu için bizi tatmin eder.⁵⁷ Sade için, şehvet bizim hayal gücümüzün gidebildiği kadar ileri gitmesidir. Şehvet duygusu, bir şehvet nesnesinin duyu organlarımıza hissettirdiği ya da bu nesnenin varlığı sayesinde hissettiğimiz ve yaşadığımız heyecanı artırması ile alevlenen hayal gücümüzün, ruhsal etkilenimi aracılığıyla ortaya çıkan bir tür titreşimden başka bir şey değildir.⁵⁸ Bu yüzden de bizi şehvete sürükleyen şeyler insanın (bizim) aşağılık duygularını tetikler. Bize iğrenç, kötü ve çirkin gelen şeylerin insanı tahrik ettiğini belirtir. Hatta Sade, “Juliette”⁵⁹ isimli romanında, bir kadına, çirkin, pis görüntüsü olan yaşlı bir erkeğin; genç, çekici ve yakışıklı bir erkekten daha çekici geleceğini örnek olarak sunar. İşte şehvet ve cinselliğe burada şiddet dahil olmaya başlıyor.

Justine⁶⁰ adlı romanında, Clement isimli karakterin Therese’ye şehvet hakkında verdiği derslerde, Sade’ın cinsellik ve acı çekmenin paralelliği hakkındaki düşüncelerinin yansımaları görülmektedir. Kadın – erkek ilişkilerini farklı bir şekilde ele alarak bu düşüncelerini bize aktarır. Zevk alan insanın nesnesini, insanın duyu organlarındaki en üst tahriki yaratmak

⁵⁶ Justine, 2000

⁵⁷ Justine, 2000: 177-178

⁵⁸ A.g.e

⁵⁹ Juliette, 2003

⁶⁰ A.g.e

olduğunu söylemiştir. Amaç en büyük tahriki yaratıp daha yoğun ve sıcak bir şekilde krizin son aşamasına ulaşmaktır. Bu krizi yaşamak için de bir kadının veya bir erkeğin bizimle bu zevki paylaşması gerekmemektedir. Hatta tam tersi karşımızdakinin tatmin duygularını ön plana koyarsak tatmin duygumuzun yerini onur duygusu alır. Karşındakini düşünmenin nezaketi zevki yok eder. Bunun yerine karşıdaki insanın üzerinde mutlak hakimiyet kurmak, kişiyi zevk almaya yönlendirir.⁶¹

Sadizme göre, cinsel bir haz duymak için, karşıdaki kişinin mutluluğu veya huzuru önemli olmamalıdır. Zevk alabilmek için kişinin karşısındakinin de zevk alması için çaba göstermesine gerek olmamalıdır. İnsan sadece kendini düşünmeli, bencil davranmalıdır. Tek önemli olan şey o an insanın kendisinin bulunduğu durumdan zevk almasıdır. Karşımızdaki şehvet nesnesinin şiddeti ve iğrençliği ne kadar büyükse bizim üzerimizdeki etkisi de o kadar büyük olacaktır. Çünkü insan en çok kendi benliğini sarsan şeye karşı haz duyar.⁶² Simone de Beauvoir'ın Sade ile ilgili argümanı, Sade'in öteki tarafından dokunulma -ötekiyle ve özgürlük ve beden olarak kendiyle birliğin gerçekleşebileceği o ayrıcalıklı deneyime sahip olma- konusundaki yetersizliği nedeniyle ötekine ulaşmak için zulme başvurduğu içgörüsüyle başlar. Ancak bunun için kurbanın boyun eğmeyi özgürce seçmesi gerekir ve bu gerçek dünyada elde edilmesi zor bir başarıdır. Bu nedenle edebiyat, Sade'in erotizmini tatmin edebilecek ve özgürleşme çabasını gerçekleştirebilecek şeytani bir eylem haline gelir. Ancak Sade'in kurgusal sistemi basit bir çözüm değildir. Sade'in kahramanlarına Tanrı değil, doğa tarafından verilmiş "şeytani" bir erotizm damgasını vurur ve bu doğa onlara kendi kurallarını dayatmaz: zulümden zevk alıyorlarsa, bu da bir seçim meselesi olmalıdır. Ve eğer bu bir seçimse, elde edilen duyular tarafından belirlenemez (Foultier, 2023, s. 54). Yine bu şehvet zinciri bizi sadist kişiliğe yönlendiriyor. Çünkü birey ancak doğanın yasalarına uygun yaşadığı zaman, bu hazzı ulaşacaktır. Örneğin insan onu en çok sarsan şey olan cinayet ve işkence etmenin tadını aldığı zaman ruhu en derin yerlerinden sarsılacaktır. Kendi benliğini sorguladığı zaman da hazzın en yüksek seviyesine ulaşmış olur.

Sade'a göre akla hayale sığmayan düşüncelere sahip davranışlar, tuhaf ve akıldışı denebilecek bütün davranışlar doğadan ilham alarak yapılan eylemlerdir. Doğanın en temel kanunlarından biri zevk almaktır. İnsan çeşitliliğinin çok fazla olması da insanların cinsel fantezilerinin ve zevk alma yöntemlerinin de çeşitliliğine yol açmaktadır. Doğanın bu sadist kişilikten istediği, onun yasalarına uygun yaşaması ve doğanın ilerleyişine katkıda bulunmasıdır. Doğada her zaman güçlü olan kazanır ve güçsüz olan kaybeder. Sade, bunun

⁶¹ Juliette, 2003: 181-182

⁶² A.g.e: 182

farkındadır. Bu yüzden de insanların da tıpkı hayvanlar gibi doğaya uygun yaşadığı zaman güçlünün güçsüzü yok ettiği açıktır. Sade, eserlerinde sınıfsal ayrımları çok keskin bir şekilde çizerek, okuyucuya bunu hissettirmektedir. Güçlü olan burjuvazi sınıf, kendinden alt sınıflarda olan kişileri kendilerine cinsel olarak köle yaparak üzerlerinde otorite kurmaktadır. Ve bu üst sınıflar, alt sınıflara yaptığı her türlü suç ve ahlaksızlıktan daima kurtulmakta ve asla ceza almamaktadırlar.⁶³

Sade, her romanında bu cinsel şiddetin seviyesini hep bir üstüne taşımaktadır. Örneğin, “Yatak Odasında Felsefe”⁶⁴ adlı eseri daha çok felsefi ve hayatla ilgili dersler içerirken, cinsel içerikli bölümleri daha kolaylıkla okunabilmektedir. Hitap ettiği ve anlatmak istediği şeyler daha sade ve düşüncelerinin temelini oluşturan diyaloglar içerir. Ama “Sodom’un 120 Günü”⁶⁵ adlı eseri felsefi içerikten daha çok cinsellik ve şiddet içerikli olmasından dolayı çok daha zor okunan bir romandır. Sade’in bu eserlerinde şiddet içerikli pornografi kullanmasının en önemli sebebi de yine toplumsal sınıf eleştirilerini sert bir dille yaparak, bunu cinselliğin dışavurumuyla göstermek istemesidir.

2.4 Ateizm

Marquis de Sade’in felsefi düşünceleri bir zincir gibi bütünlük oluşturmaktadır. Tüm düşünceleri birbirini takip ederek, bir diğerinin oluşumuna temel atmasına yardımcı olur. Sade’in şehvet, şiddet, insan ve ahlak ile ilgili felsefi görüşünün sonuçları ateist bir düşünceye yol açmaktadır. Sade’in ateist düşüncelerinin kökeni, onun materyalist insan ve doğa ilişkisine dayanmaktadır. Sade’a göre, evrenin bir ittirici güce ihtiyacı yoktur.⁶⁶ İnsan ve Doğa bölümünde üstünde durulduğu gibi doğa sürekli hareket halindedir ve hareketi kendi içinde barındırır. Sade’in eserlerindeki düşüncelerinden yola çıkarak söylenebilir ki, onun ateist düşünceleri doğanın bir ittirici güce ihtiyaç duymamasına dayanır. Bir Tanrı olmadan da doğanın kendine ait belirli yasaları bulunmaktadır. Zaten hiçbir şeye ve hiçbir kimseye ihtiyacı olmadan var olmuş ve varlığını devam ettirmektedir.⁶⁷

Sade, eserleri incelendiğinde bu eserlerin ütöpik olduğu söylenebilir. Hayal gücü, işlenen suçlar, karakterler ve onların başına gelenler gerçekçi olmamakla birlikte, kurgudan ibaret olduğu açıktır. Ancak Sade, kendi hikayelerine benzer bir yaşam sürdürdüğü için, onun düşüncelerine göre ele alındığı zaman aslında bu hikayeler toplumsal yaşantılardan kesitler içermektedir. Marquis de Sade, Yatak Odasında Felsefe adlı eserinin “Cumhuriyetçi Olmak

⁶³ Sade, 2022

⁶⁴ Sade, 2015b

⁶⁵ Sade, 2022a

⁶⁶ Sade, 2022b: 61

⁶⁷ A.g.e: 61-62

İstiyorsanız Biraz Daha Çabalayın”⁶⁸ başlıklı bölümünde din konusunu bir alt başlık olarak incelemektedir. Bu yazısında amacı, Fransız halkını uyandırıp, cumhuriyetçi olabilmeleri için yapması gerekenleri göstermektir. Marquis de Sade'ın din hakkındaki düşüncelerini içeren bu bölümde, günümüzde akıl yürütmeyi bilen insanların çoğunlukla ateist olduğunu savunmaktadır. İnsanların aydınlanmaya ulaştıkça, hareketin doğal olarak maddede olduğunu ve hareketi yaratacak bir varlığın gereksiz olduğunu anladıklarını ifade etmektedir. Sade, Tanrı kavramının insanlar tarafından icat edilen bir yanılsama olduğunu ve var olan her şeyin hareket halinde olduğunu vurgulamaktadır. Tanrı'yı icat eden ilk yasa koyucuların, bu hayali varlığı kullanarak bizi zincirlemek için kullanacakları gülünç yasaları desteklemek amacıyla Tanrı'yı konuşturduklarını iddia etmektedir.⁶⁹

Sade'ın dine ve Tanrı'ya karşı olmasının en büyük sebebi, dinin ve Tanrı'nın kanıtlanamıyor olmasıdır. Klasik ateizm düşüncesinin temelini oluşturan, Tanrı'nın varlığının kanıtlanamıyor oluşu düşüncesini savunur. Ona göre, doğanın işleyişi fizikseldir. Örneğin her gün güneşin doğması ve batması ve bizim bunu görebiliyor olmamız gibi. Ama Tanrı'nın ve onun yaptıklarının herhangi bir kanıtı yoktur. Doğanın da Tanrı'ya ihtiyacı yoktur. Tanrı ve din tamamen toplumsal bir oluşumdur ve Sade bunu hemen hemen her eserinde dile getirmektedir. Dünya'yı oluşturan toplumlar içerisinde birden fazla din anlayışının olması, Sade'ın ateist savunmalarına yardımcı olmaktadır. Toplumların varlığı, din ve ahlak anlayışı oluşmasına sebep olur. Sade, insanların, çaresizlikten dolayı kendinden üstün ve daha güçlü bir ilahi güce inanma ihtiyacı duydukları için dinlerin ortaya çıktığının altını çizmektedir.⁷⁰ Bunu da daima tarihsel açıdan inceleyerek kanıtlamaya çalışır. Örneğin, Marquis de Sade, “Tanrıya Karşı Söylev”⁷¹ adlı eserinde, Kutsal Kitap'a ve İncil'e Dair isimli bölümünde, tarihsel olarak dinleri, çeşitleri ve bu dinlerin kutsal kitaplarını ayrıntılı olarak incelemektedir. Sade'ın en önemli özelliklerinden birisi, kanıtlamak istediği düşüncelerini çeşitli bir şekilde kronolojik olarak ele almasıdır. Sade kendisine göre, Tanrı'ya inananlar ve ahlakı savunan devlet adamlarının altı boş düşüncelerinin karşısına, temele ve tarihsel düzleme dayanan argümanlar sunduğunu iddia etmektedir.

Yukarıda, Sade'ın ateist düşüncesinin temelinde materyalist doğa anlayışına dayandığını söylemiştik. Ama bu Sade için yeterli değildir. Sade'a göre aklını kullanabilen herkes ateizm yolunu seçmelidir. Mekanistik görüş, insana ve doğaya ilişkin tek geçerli açıklamadır (Klossowski, 2014, s. 89). Sade'ın yaşadığı dönem ve toplumun çıkarları göz

⁶⁸ Sade, 2015b: 152

⁶⁹ Sade, 2015: 122

⁷⁰ Sade, 2019b: 93-95

⁷¹ Sade, 2009b

önüne alındığında ahlaki ve dini baskılar olduğunu görmekteyiz. Sade'in ateist düşünceleri kendi dönemi için bir devrim niteliği oluşturmaktadır. Sade, döneminin çok ötesinde düşünceler sergileyerek yine bir baş kaldıran olarak dini yargıların karşısına materyalist düşünceler koymuştur. Bunun en güzel örneğini de 1782 yılında yazdığı “Bir Papazla Ölüm Döşesindeki Bir Adam Arasındaki Konuşma”sında⁷² aralarında geçen diyaloglarında görülebilmektedir. Bu diyaloga göre Papaz, Ölüm Döşesindeki Adam'a Tanrı'ya inanıp inanmadığını sorar. Ölüm döşesindeki adam ise basit bir nedenle inanmadığını açıklamaya başlar. İnsanın anlaşılmayan bir şeye inanmasının tamamen imkânsız olduğunu, inanmak için anlamak gerektiğini belirtir. Anlamanın etkisiz olduğu durumlarda inanç ölüdür ve inancı iddia edenler inancı dayatır. Papazın anlatmış olduğu ve tasvir ettiği Tanrı'ya inanmamaktadır. Çünkü papaz, onu kanıtlayamaz, tanımlayamaz ve anlamadığı için de akla yatkın bir argüman sunamaz. Ona göre inanmak için deli veya aptal olmak gerekir. Ölüm döşesindeki adam gerçekliği sadece duyularıyla deneyimlediği için gerçekliği kabul ettiğini söyler. Örnek olarak güneşe inandığını çünkü güneşi görebildiğini söyleyerek kanıtlar.⁷³

Marquis de Sade'in Tanrı ile arasındaki ilişki nefret ilişkisidir. Bu hikayelerindeki cinsel ilişkileri sırasında Tanrı'ya edilen küfürlerden görülebilmektedir. Sade, doğadan daha üstün bir varlık olduğu düşünülen Tanrı'dan nefret eder. Sadece onun varlığını inkâr etmekle kalmaz, ona nefret duymak, ona hakaretler etmek ister. Sade'in kendi hayatında da fahişelere işkence ederek, Tanrı'ya küfretmeye zorladığı, fahişelerin kaçtıktan sonra polisler verdiği ifadelerde ortaya çıkmıştır. Tıpkı kendi hayatında olduğu gibi bunu hikayelerine de yansıtmıştır. Tanrı'ya ve dini simgelere hakaret edilmesi, alaya alınması Sade için haz almanın tek yoludur. En kötü suçlar, en büyük günahlar işlenirken, özellikle zina sırasında Tanrı'ya hakaret edilmelidir. Tanrı bu şekilde alaya alındığı zaman, en yüksek hazza ulaşılır ve insanın içindeki ateist düşüncelerin yükselmesine sebep olur.⁷⁴

Sade'in Tanrı'nın var olmadığını kanıtlama yolunda başvurduğu bir diğer konu “kötülüktür”. Eğer Tanrı varsa, bizim bu kötülükleri yapmamıza nasıl izin veriyor? Kötü olduğunu iddia ettiği şeyleri neden ortadan kaldırmıyor? Tanrı bu kadar güçlü değil ise neden ve nasıl Tanrı olabiliyor? Sade'in Tanrı'ya yönelttiği her soru bir provokasyon niteliği taşımaktadır. Sade, okuyuculara bu soruları yönelterek, Tanrı'nın varlığını sorgulatmak, somut cevaplar bulamıyorlarsa da Tanrı'yı tamamen reddetmemizi istemektedir. Sadece Tanrı'yı değil, din, ahlak ve bütün dini simgelerle alay ederek bunların varlığını ortadan kaldırmak istemektedir. İnsanın ve doğanın işlediği suçlar karşısında cezasız kalması, Sade'in ateizmi

⁷² Sade, 2009b: 20

⁷³ A.g.e.: 23-24

⁷⁴ Sade, 2019b

savunmasına katkıda bulunmaktadır. Sodom'un 120 Günü'nde⁷⁵ şöyle yazar Sade: "Eğer bir Tanrı olsaydı ve bu Tanrı iktidar sahibi olsaydı, onu yücelten ve açıkça övündüğünüz erdemın kötülüğe ve şehvet oyunlarına kurban edilmesine izin verir miydi? Bu her şeye muktedir Tanrı, benim gibi zayıf bir yaratığın, onun karşısında, bir solucanın fil karşısındaki hali gibi olması gereken benim, dediğim gibi, bu zayıf yaratığın, günün her saatinde zevkle yaptığım gibi ona sövmesine, alaya almasına, meydan okumasına ve saldırmasına izin verir miydi?" (Marquis de Sade, 2022, s. 67)

Sade'a göre en büyük suçları, günahkârlar, Tanrı'ya inanmayanlar işlemektedir. Ama yine de ceza almayan ve işledikleri suçlardan kurtulanlar da yine ateistlerdir. Sürekli olarak kötü insanların, yaptıklarının yanına kalması ve bu sayede zengin ve güçlü kişiler olmaları onları kazançlı yapmaktadır. Düz bir mantıkla düşünerek ilerleyen Sade, kendi ateizm savunmalarında bu tezleri kullanmıştır. Eğer Tanrı olsaydı, bu kötülüklerin olmasına ve kötülerin bu şekilde üstün bir hayat yaşamasına izin verir miydi? İşte tam da bu yüzden Tanrı yoktur. Doğa kendi kendine işleyen bir makinedir ve hiçbir dış güce ihtiyacı yoktur.⁷⁶

Doğa, kendi içinde hareket edebilme yetisine sahiptir ve bu yüzden bir yaratıcıya ihtiyaç duymaz. Bu noktada Sade, Tanrı'nın gücünü sorgular. Tanrı evreni yarattı ve her şey şu an iyi ise, Tanrı artık bir şey yapması gerekmeyen bir varlık haline gelmiştir. Eğer bir şeyleri değiştirme gücüne sahip değilse Tanrı olabilir mi? Sonuç olarak eğer doğa kendi başına hareket edebiliyorsa, itici bir güce yani Tanrı'ya ihtiyaç yoktur.⁷⁷

Marquis de Sade'ın Tanrı'ya olan nefreti, onu ateizm sevgisine sürüklemiştir. Sadece ateist olmakla kalmamış, bu düşüncüyü bütün Fransız halkına empoze etmeye çalışmıştır. Sadece yaşadığı hayatla değil, hikayelerinde, yazdığı yazılarında, gerekirse siyasette bile ateizmi savunmuş ve bunun çocuklara bir eğitim olarak verilmesi gerektiğini düşünmüştür. Çünkü eğer insan otonom⁷⁸ bir varlık olarak aklını kullandığında ateizm yolunu seçerse, özgür olabilir. Ateizme olan düşkünlüğünü şu şekilde betimlendirir Sade: "Ateizm şehitler istediğinde, beni seçmesi halinde kanımı vermeye hazırım." (Marquis de Sade, 2022, s. 86)

⁷⁵ Sade, 2022

⁷⁶ A.g.e.: 61

⁷⁷ A.g.e.: 61-63

⁷⁸ Otonom: Özerk

2.5 Ahlak - Erdem

Marquis de Sade'ın ahlak üzerine düşünceleri, yaşadığı dönem olan 18. yüzyıldan etkilenerek şekil almıştır. 18. yüzyılın en önemli teorik sorunlarından biri olan insanın hayatının anlamlandırılması konusu, karanlık dönem olan Orta Çağ'dan, 18. yüzyıla kadar gelen bir sorundur. Bu soruna “aydınlanma” adı verilmesinin sebebiyle, 18. yüzyılın bir diğer adı “Aydınlanma Çağı” olmuştur. “Aydınlanma nedir?” sorusuna ilk bir yanıt olmak üzere: “Aydınlanma, insanın düşünme ve değerlemede din ve geleneklere bağlı kalmaktan kurtulup kendi aklı, kendi görgüleri ile hayatını aydınlatmaya girişmesidir” diyebiliriz. Buna bir de Kant'ın klasikleşmiş, aydınlanma tanımını ekleyelim. Kant “Was ist Aufklaerung?” (Aydınlanma nedir?) (1784) adlı yapıtında Aydınlanma'yı şöyle tanımlar: “Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin-olmayış durumundan kurtulup aklını kendisinin kullanmaya başlamasıdır.” Ona göre, insan bu duruma aklın kendisi yüzünden değil, onu kullanmaması yüzünden düşmüştür; çünkü insan şimdiye kadar aklını kendi başına kullanamamış, hep başkalarının kılavuzluğunu aramıştır; şimdi “Aklım kendin kullanmak cesaretini göster!” sözü bundan böyle parola olmalıdır (Gökberk, 1967, s. 325-326).

Bir diğer yandan Aydınlanma Felsefesi diye bir felsefe olup olmadığı düşüncesi de tartışılmaktadır. Örneğin Fehmi Baykan'ın “Aydınlanma Üzerine Bir Derkenar”⁷⁹ yazısından yola çıkılacak olursa Aydınlanma Felsefesi diye bir felsefenin olması mümkün değildir çünkü ne konusu bellidir ne de felsefesinin sınırlarını oluşturacak bir filozof kadrosu bellidir. 18.yüzyıl filozoflarının düşünceleri incelendiğinde birbiri ile uyuşmayan ve bir karmaşa bütününden oluşan fikirlerden oluştuğuna şahit oluruz. Aydınlanmanın bilgi düşüncesinin rasyonalizm mi olduğu yoksa emprizm mi olduğu, varlık düşüncesinin de materyalizm mi yoksa sürrealizm mi olduğunun kesin bir bilgisi yoktur çünkü bu dönem filozoflarının düşünceleri birbirinden zıt ilerlemektedir.⁸⁰ Bu sebeple de Fehmi Baykan bu dönemin Aydınlanma Felsefesi olarak adlandırılmasının doğru olmadığını savunmuştur.

Aydınlanmanın bu karmaşıklığında Marquis de Sade'ın bir felsefi sistem kurduğunu iddia etmek, bu düşüncenin arkasının doldurulamaması sebebi ile havada kalacaktır. Bu sebeple Sade için de ne bir filozof denilebilir ne de bir felsefi sistem oluşturduğu iddia edilebilir. Ancak Sade, yapabildiği kadarıyla yaşadığı dönemin içerisindeki ahlak felsefesi ve varlık düşüncelerine bir başkaldırı sergilemek istemiş ve toplum tarafından da dikkat çekmeyi başarabilmiştir.

⁷⁹ Baykan, 1996

⁸⁰ A.g.e.

18. yüzyıl Fransa'sı, Orta Çağ'dan süregelen Hristiyan dogmalarının izini taşımaktaydı. Ama çağın Fransız filozofları (Montesquieu, Diderot, Condillac, Voltaire gibi) her ne kadar İngiliz filozofları kadar tarihte iz bırakmamış olsa da bu dogmaları değiştirmeye çalışmışlardır. Fransız aydınlanmacıları diyebileceğimiz bu filozoflar, insanların akıllarını kullanmaları ve buna göre davranmaları gerektiğini savunmuşlardır. İnsanların her birine eşit olarak akıllarını kullanma yeteneği verilmiştir. Bu yüzden eğer insanların, akıllarını kullanırsa kendileri için iyi olanı bulabileceklerine inanıyorlardı. Filozoflar hayatlarını, kendi bilgi ve deneyimlerine göre şekillendirmesi gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu filozoflar, aydınlanma felsefelerinin temeline insan haklarını koymuşlardır. Onlara göre akıl ve bilim yoluyla yeni bir ahlaki toplum oluşturulabilirdi. Toplum yasaları, vatandaşların taleplerine göre oluşturulmalı ve insan hakları da talepler üzerine oluşturulmalıydı. Düşünürler, doğa sistemlerinin oluşumunu ele alırken farklı düşüncelere sahip olsalar da ortak noktaları her zaman doğaydı. Toplumun oluşturulmasında ihtiyaç olan her şeyin (ahlak, din, ekonomi, hukuk gibi) arasında doğal bir düzen bulunduğu savunmuşlardır.⁸¹

Peki, Marquis de Sade'ı bahsettiğimiz Fransız aydınlanmacılarından ayıran şey nedir? Sade'ı sadece Fransız düşünürlerden değil, tüm düşünürlerden ayıran özelliği, hiç felsefe üzerine yazısı olmamasıdır. Felsefe üzerine yazdığı hiçbir yazısı olmamasının yanı sıra, düşüncelerini ifade etme biçimi de yine onu filozoflardan ayırır. Bu sebeple, Marquis de Sade üzerine yazılan yazıların çoğu incelendiği zaman, kendisinden filozof olarak bahsedilmediğini görmüş oluruz. Bazı düşünürler onu filozof yerine koymazken, bazıları da onun bir edebiyatçı olduğu kadar filozof olduğunu da ileri sürer. Bir filozofa filozof diyebilmemiz için, onun felsefe üzerine yazıları olmak zorundadır gibi bir yargıya ulaşamayız. Sade'ın eserlerini incelediğimiz zaman, sadece pornografik hikayeler değil, ciddi olarak politika, toplum, ahlak, din ve hukuk hakkında düşünceleri olduğunu görebiliriz.

Marquis de Sade'ın çağına göre en büyük sorunu, ahlak ve erdem problemidir. Onun eserlerinde bahsettiği her sorun, ahlak ve erdeme hakaret ile sonlanır. Sade, çağındaki filozoflardan farklı olarak bu sorunu sert ve eleştirel bir dille ele almıştır. Sade'ın toplumdan dışlanmasının en büyük sorunlarından birisi de bu eleştirel olan sert dili yüzündendir. Eleştirilerinin amacı da insanların duymak istemeyeceği ve göz ardı ettiği gerçekleri ortaya çıkarıp görmelerini sağlamaktır. Sadece, keskin dilinden dolayı değil, düşüncelerinin yaşadığı çağın düşüncelerine uygun olmaması da dışlanmasına yol açmıştır. Sade'a göre, cinsel arzu ahlaki davranışı doğurur. Bu, pagan, Yahudi-Hristiyan ve ateist ahlak da dahil olmak üzere, genellikle dini veya medeni kanunlar tarafından dikte edilen veya yönetilen diğer ahlak

⁸¹ Cevizci, 2016: 353-354

normlarının çoğundan farklı ve ayrı bir olgudur.⁸² Bu ahlak ve erdem toplumsal bir yanılsamadan başka bir şey değildir. Ahlak, din ve toplum tarafından insanların belirli bir düzen içinde yaşamalarını sağlayabilmek için oluşturulmuş toplumsal yargılardır.⁸³ Ama bu yargılar Sade’a göre yanlıştır. Ona göre, insanların doğasında, ahlak ve erdemli olmak diye bir şey yoktur. Bu konuda Sade, insanları hayvanlarla eş değer tutmuştur. Nasıl hayvanlar, bir topluma ait değilse, nasıl ahlaki yargıları yoksa insanların da olmamalıdır. Duygusallık, acıma ve vicdan gibi kavramlar, aslında dinin ve toplumsal kuralların dayattığı ve toplumun bireylere uyum sağlamalarını istediği şeylerdir. Aynı şekilde erdemli olmak ya da erdemli bir yaşam sürdürmek iddiasında olanlar ve bu şekilde yaşamak isteyenler de olabilir. Ama bunlar, sadece başkalarının üzerimizde kurduğu baskılardan ve yaptırımlardan ibarettir. İşte bu yüzden, Sade’a göre başkalarının erdemsizlikle suçladığı davranışlardan bireyler zevk alıyorsa aslında doğalarına yani kendi içlerine dönüyorlardır. Bu yüzden de Sade’a göre asıl erdemli yaşam insanın doğasına döndüğü yaşamdır.⁸⁴

Marquis de Sade ve çağdaşı olan Immanuel Kant ve arasında ahlak açısından hem benzerlikler hem zıtlıklar bulunmaktadır. Kant, ahlak felsefesi üzerine düşüncelerini üç büyük eserinde incelemiştir: “Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi” (Kant, 2002) “Pratik Aklın Eleştirisi” (Kant, 1999) ve “Ahlak Metafiziği”. Kant, evren ve bilgi de her zaman a priori⁸⁵ olanı aramaktadır. Bu yüzden Kant’ın ahlak anlayışını incelediğimiz zaman ahlakta da aradığı şey a priori olandır. Ona göre kesin olan bir ahlak bilgisine ulaşmanın tek yolu, bilimsel bir ahlak yasası oluşturmaktır. Eğer ahlak, insanların gelişigüzel isteklerine ve eğilimlerine göre oluşturulursa, genelgeçer bir ahlak yasasına ulaşmamız mümkün olamaz. Şimdi, Kant’ın ahlakta aradığı a priori bilgi, akılda bulunduğuna göre, ahlak akılla ilgilidir. Sade ve Kant’ı burada birbirinden ayıran şey insan ve hayvan arasındaki farkı ortaya koyma şekilleridir. Sade’a göre insan, doğası gereği hayvan gibidir. Hayvanlar nasıl dürtülerine göre yaşayabiliyorsa, insanlar da öyle yaşamalıdır. Ancak Kant’a göre akıl, insanı hayvandan ayıran bir özelliktir. Bu sebeple de insanda halihazır a priori bilgi olarak ahlak yasaları bulunmaktadır. Sadece aklını kullanarak “iyi olan”ı seçebilir ve diğer insanların iyiliğini gözetecek davranışlarda bulunabilir.

Verilen örneklerle birlikte, aslında felsefe tarihinde Sade ile kıyaslayabileceğimiz ve diğer yandan bağdaştırabileceğimiz çok fazla filozof da bulunmaktadır. Ama bu çalışmada dikkat çekmek istenilen nokta Sade’in etik felsefesine olan etkisi değil, onun ahlak hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Sade, sadece yazdıklarıyla değil, yaşadığı hayatıyla da ahlak

⁸² Berman, 1999: 297

⁸³ Sade, 2022: 61

⁸⁴ Sade, 2003: 24

⁸⁵ A priori: zorunlu ve genel geçer bilgi (Gökberk, 1967, s. 397)

kavramını kökünden sarsmaktadır. Eserlerini yazarken varmak istediği amaç, toplumun oluşturduğu ahlak ve erdem düşüncesine karşı çıkarak bu toplumsal yargıları ortadan kaldırmaktır. Ahlak, erdem, suç ve ceza gibi kavramları toplumlar oluşturuyor ve her toplumun yasaları farklı oluyorsa, hepsini ortadan kaldırmak ve yokmuş gibi davranmak Sade'in ana düşüncelerinden birini oluşturmaktadır. Aslında Sade, eserlerinde "ahlak"sız yani ahlak yargıları olmayan bir yaşam sürmenin olumlamalarını yaparak, ahlaklı yaşamı yerle bir eder.

Marquis de Sade'ın verdiği ahlaksız yaşam örnekleri (ensest, pedofili, cinayet, işkence gibi) günümüzde hala geçerliliği kabul edilmeyen davranışlar olarak sınıflandırılmaktadır. Kendi dönemi içerisinde de dışlanan Sade, eğer günümüzde yaşasaydı yine dışlanacak ve sapkın bir kişilik olarak konumlandırılacaktı. Dini geleneklerin içerisinde yaşam sürdürmek ve toplumsal kurallara uymak istemeyen Sade, bu kuralları yıkıma uğratmış ancak yerine toplum için geçerli sayılabilecek bir ahlak felsefesi ve sistemi kuramamıştır. Yazdıkları ve çizdikleri bir kurgudan ibaret olarak kalmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARQUIS DE SADE'IN ESERLERİNDEKİ KADIN KARAKTERLER

Marquis de Sade, 18. yüzyıl Fransız yazarıdır ve edebiyat dünyasında öne çıkan bir figürdür. Ancak, onun eserleri ve düşünceleri oldukça tartışmalı ve çelişkilidir. Onu öne çıkaran en önemli özelliği, cinsellik ve şiddet içeren eserlerinin yanı sıra özgürlükçü felsefesi ve radikal düşünceleridir. Sert cinsellik içeren yazılarının yanı sıra okuyucuya aktarmak istedikleri insanların kalıp yargılarını sorgulatmaya yöneliktir.

Sade, hayatının büyük bir kısmını hapishanelerde ve akıl hastanelerinde geçiren bir yazardır. On üç yılını hapishanede ve yirmi yedi yılını akıl hastanesinde geçirmiştir.⁸⁶ Bu süre zarfında, yasaklanmış ve sansürlenmiş birçok eser yazmıştır. Yazmak, onun için iç dünyasını dışa vurmanın ve özgürce düşüncelerini ifade etmenin bir yolu haline gelmiştir.

Marquis de Sade'in eserleri, döneminin toplumsal ve ahlaki normlarının dışına çıkarak radikal düşünceleri ve cinselliği açık bir şekilde ele almış bu nedenle de eserlerine karşı hem hayranlık duyulmuş hem de eleştirilmiştir. Eserleri zamanla edebiyat ve felsefe alanında önemli bir etki yaratmıştır ve günümüzde hala tartışılmaktadır. Bu sebeple çalışmamızın bu bölümünde Sade'in eserlerinin ana hatlarını ele alarak, kadın karakterlerini inceleyeceğiz. Daha sonra kendi yaşantısı üzerinden yola çıkarak yazdığı bu kadın karakterleri günümüzdeki yapılmaya çalışılan kadın düşüncesinin karşısında yer aldıracağız.

Marquis de Sade'in kadınlarla ilgili düşünceleri, döneminin ve hatta günümüzün cinsiyet normlarına ve kadın haklarına göre oldukça tartışmalıdır ve dolayısıyla da eleştiriye açıktır. Onun eserlerinde kadın karakterlerin sık sık kötü muameleye ve cinsel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Sade'in eserlerindeki kadın karakterler, genellikle acı çeken ve zulme uğrayan figürler olarak tasvir edilir. Ama bunun yanı sıra da özgür ve kendini yönetebilen karakterler olarak da önce çıkarlar. Örneğin, masum ve erdemli kadın karakterler, çevrelerindeki kötü niyetli erkekler tarafından istismar edilir ve acı çekerler. Sade'in kadın karakterlerinden olan Justine, bu kadın tiplmesine örnek olarak gösterilebilir. Bir diğer yandan diğer kadın karakterler ise güçlü ve manipülatif figürler olarak betimlenir ve çoğu zaman erkek karakterleri yönlendirir ve kullanırlar. Sade'in bir diğer kadın karakteri olan Juliette de bu kadın tiplmesine uymaktadır.

⁸⁶ Lever, 1993

Bu tür tasvirler, Sade'in eserlerinin feminizm ve kadın hakları açısından eleştirilmesine neden olmuştur.⁸⁷ Sade yeri gelince, kadınları zayıf ve korunmaya muhtaç varlıklar olarak betimlemiş, yeri gelince de onları yüceltmiş, özgür, güçlü, cinsel gücün sembolü ve erkeklere karşı baskın karakterli olarak betimlemiştir. Onun cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesi konusundaki düşüncelerine karşı çıkan bir bakış açısı olarak yorumlanmıştır. Öte yandan, Sade'in eserlerindeki kadın karakterler bazen erkeklerin arzularını özgürce ifade eden ve cinsel gücün sembolü olarak da tasvir edilir. Bu durumda, Sade'in kadınları erkeklerin cinsel arzularını tatmin etmek için nesneleştiren bir yaklaşım sergilediği de düşünülmektedir.

Marquis de Sade için cinsiyet kavramı, eserlerindeki kadın karakterlerden biri olan Juliette üzerinden incelenecek olursa, o bir yandan kendi vücudunu satarak para kazanmakta ve yine para karşılığında hırsızlık gibi suçlara karışmaktadır. Juliette kadınları bir sınıf olarak görmemektedir; Sade'in kendisinin de böyle düşünüp düşünmediğini anlamak zordur. Sade düzenli olarak kadınları genel olarak zayıflar ve dolayısıyla sömürülenler sınıfına dahil eder ve bu yüzden kadınlığı toplumsal cinsiyeti aşan bir deneyim biçimi olarak görür. Dişil iktidarsızlık, cinsiyetten bağımsız olarak yoksulların bir niteliğidir. Juliette bir istisnadır; iradesinin gücüyle Nietzsche'ci bir süper kadın olacaktır, yani cinsiyetini aşmış ama cinsiyetinin doğasında var olan çelişkileri aşmamış bir kadındır (Carter, 1979, s. 57).

Sade'in eserlerini değerlendirirken döneminin toplumsal ve kültürel bağlamını göz önünde bulundurmak önemlidir. 18. yüzyılda, kadınların toplumda daha düşük bir statüsü vardı ve cinsellikle ilgili konular genellikle tabu olarak kabul ediliyordu.

18. yüzyıl'da Avrupa'da eril erdemın kamusal yüzü, kadınların rolü ve topluma getirdikleri tamamlayıcı eşitlikler hakkında belirli varsayımlara dayanıyordu. Mutlak monarşi altında kadınlar neredeyse tamamen siyasi güçten dışlanmıştı. Kadınlar hem siyasi uygulamada hem de siyasi teoride yokluklarıyla dikkat çekiyorlardı ve devrimden önce kadınların siyasi haklarının tanınması için herhangi bir çağrı da yapılmamıştı. Kral hariç tüm erkeklerin siyasi haklardan mahrum bırakıldığı bir toplumda, kadınların siyasi temsile ihtiyaç duydukları ya da buna hak kazandıkları düşünülmüyordu. Tahta yakın olan ve dolaylı olarak güç sahibi olan kadınlara, kraliyet otoritesinin zedelenmesi olarak algılandıkları için genellikle kızılıyordu. Çoğu zaman kendilerine saldıranların en güçlüsü, aşırı güçlü kadınların müdahalesi nedeniyle haksız yere tahttan ve onurdan mahrum bırakıldıklarını düşünen kadınlardı. Bu tutum, kadınların cumhuriyetçi erdemın antitezi olarak görüldüğü, cehalete ve lüks sevgisine eğilimli olduğu ve baştan çıkarıcı cazibelerini erkekler üzerinde aşırı nüfuz sahibi olmak için kullandığı klasik cumhuriyetçi düşünce gelenekleriyle büyük ölçüde uyumluydu (Linton, 2012, s. 37).

⁸⁷ Simon de Beauvoir, Angela Carter vb.

Avrupa’da kadın düşüncesi ile ilgili araştırma yapmanın en önemli zorluklarından biri erdem hakkında konuşmanın çok farklı düşünce geleneklerinden kaynaklanan farklı yolları olmasıydı. Hristiyan erdemi, klasik cumhuriyetçi erdem ve doğal erdem söylemlerinin hepsi, cinsiyetlerin daha geniş toplum karşısındaki rolleri arasındaki ilişkiyi tasvir etmede çeşitlilik gösteriyordu. En sık başvurulan fikir, kadın ve erkeğin karakter olarak farklı olduğu gibi, eril ve dişil erdemin de doğası gereği farklı olduğuydu. Ancak erkeklik ve kadınlığın doğası konusunda hiçbir şekilde uzlaşma sağlanamadığından, kadınların erdem kapasitesinin tam doğası ve kapsamı konusunda da her zaman uzlaşma sağlanamamıştır. Daha kadın düşmanı yorumculara göre, kadınların erdemleri zayıf ve güçsüzdü. En çok değer verilen erdemleri iffetleriydi ve bu bakımdan bile kadınlar baştan çıkarılmaya çok açık oldukları için sürekli denetime ihtiyaç duyuyorlardı. Diğer yorumcular buna zıt bir görüş benimsemiş ve kadınsı erdemi, iffetin fiziksel sınırlarının çok ötesine uzanan ahlaki ve ruhsal bir saflık olarak görmüşlerdir. Karakteri erkek erdemini tamamlayıcı nitelikteydi, ancak ev içi ya da özel alanla bağlantılıydı (Linton, 2012, s. 40-41).

Bu nedenle, Sade’in eserlerindeki kadın karakterlerinin tasvirlerinin de döneminin tutumlarına ve düşüncelerine göre şekillendiği açıkça görülmektedir. Ama tabii ki Sade, ona göre basit görünen bu düşüncelerin ötesine geçmeye çalışmış ve çağının ötesinde aykırı düşünceler ortaya koymaya çalışmıştır.

3.1 Justine – Justine ya da Erdemin Felaketleri

Marquis de Sade, 1787 yılında onun baş yapıtı olacak Justine isimli romanını yazmaya başlamıştır. Aslında bu, çok uzun olacak bir romanın ilk bölümüydü. Araştırmalara göre, Sade bu eserini on beş gün içerisinde tamamlamıştır.⁸⁸ Ancak 1790 yılında bastırabilmiştir. Justine eseri ilk olarak Çiviyazıları Yayınevi tarafından Türkçe’ye, “Justine ya da Erdemin Felaketleri⁸⁹ ve “Erdemle Kırbaçlanan Kadın”⁹⁰ isimleriyle çevrilmiştir. 1790 yılında, siyasi olarak aktif hale geldiği dönemde, Justine’i isimsiz olarak bastırmış ve kendisinin yazdığını inkâr etmiştir. Her ne kadar inkâr etmiş olsa da herkes bu eseri Sade’in yazdığı biliniyordu. Sade, avukatı Reinaud’ya yazdığı bir mektupta kendisi de yeni romanının ahlaksızlığını kabul etmektedir:

Şu anda bir romanımı basıyorlar, ama sizin gibi dindar ve namuslu bir adama gönderilemeyecek kadar ahlaksız bir roman. Paraya ihtiyacım vardı, yayıncım benden oldukça baharatlı bir şey istedi ve ben de

⁸⁸ Sade, 2000: 10

⁸⁹ A.g.e.

⁹⁰ Sade, 2009a

ona şeytani bile yoldan çıkarabilecek [bir kitap] yaptım. Adını Justine ou les malheurs de la vertu koydular. Onu yakın ve şans eseri elinize geçerse okumayın: Onu reddediyorum. (Phillips, 2005)

Kendisinin de farkında olduğu bu tehlikeli eseri kısa sürede yasaklanmış ve eserin yazarı için tutuklama emri çıkarılmıştır.⁹¹

Sade, Justine isimli birçok bölümden oluşan geniş çaplı romanını önce kısa bir şekilde ayrıntılara girmeden ele alarak yazmaya başlamıştır. Üzerinden yıllar geçtikten sonra taslaklarını bulan Sade, romanını genişletmeye karar vermiştir. İlk versiyonundan farkı daha fazla cinsel şiddet, işkence, cinayet ve hırsızlık, suç işleme gibi birçok ayrıntılı hikayeler olmasıdır. Ayrıca ilk versiyonu ile ikinci versiyonunun hikayelerinin sonu farklı bitmektedir.⁹²

"Justine" romanı, Sade'ın düşüncelerini ve sadizmi açıkça sergilediği eserlerden biridir. Romanın içinde yer alan cinsellik ve şiddet içeren sahneler, Sade'ın radikal düşüncelerini ve toplumsal normları sorgulayan bakış açısını yansıtır. Ancak, romandaki cinsel içerik ve şiddet, onun eserlerinin en tartışmalı yönlerinden biri olmuştur. Yaşadığı dönem içerisinde, romanın cinsel içeriği ve şiddetli işkence sahneleri baskın olduğu için, felsefi içeriği ve toplumsal eleştirileri arka planda kalmıştır. Ama yıllar sonra birçok felsefecinin dikkatini üzerine çekmiş ve üzerine yazılar yazacak bir eser haline gelmiştir.

Romanın temeldeki felsefi teması, masumiyetin ve erdemin toplum içinde nasıl cezalandırıldığıdır. Sade, Justine'in yaşadığı acıları kullanarak insan doğasının içgüdülerini ve toplumun adalet anlayışını sorgular. Roman boyunca, Justine'in başına gelen felaketler, Sade'ın bireyin içgüdülerini ve kadının toplumdaki yerini ele almasının bir yolu olarak görülebilir. "Justine," Marquis de Sade'ın özgür düşüncelerini, ahlaki sorgulamalarını ve insan doğasının karanlık yönlerini incelediği bir roman olarak kabul edilmektedir. Eser, döneminin tabularını yıkmaya çalışan ve çağının ötesinde düşüncelere sahip olan Sade'in önemli bir yapıtıdır.

"Justine veya Erdemin Felaketleri"⁹³ eserindeki ana karakterler olan Justine ve Juliette anne ve babasını kaybeden iki kız kardeş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hikayesinde Sade, Justine ve Juliette adında iki kız kardeşin annesi ve babası öldükten sonra manastıra yerleşmeleri ve bu manastırdan ayrıldıktan sonra yaşadıkları olayları ve felsefi yönelimlerini anlatır. Ablası Juliette, "kötü yolu" seçip, kısa yoldan para kazanarak eski rahat hayatına kavuşurken kitabın Justine bölümünde, Justine onun doğasında bulunduğunu iddia ettiği erdemliliği, ahlaklılığı, iyilik yapmayı, Tanrı sevgisi ve saflığı kendisine ilke edinir ve bu uğurda yaşadığı felaketleri, talihsizlikleri ve tanıklık ettiği zalimlikleri ve kötülükleri

⁹¹ Sade, 2000

⁹² A.g.e.: 9-18

⁹³ A.g.e.

anlatmaktadır. Başka bir ifade ile, bu eserler aracılığıyla Sade'ın kötülükler dolu dünyasına adım atmış oluyoruz.

Bahsedilen eserde, Justine isimli genç kız karakterimizin başından geçen trajik olaylar anlatılırken, toplumsal normlar, ahlaki değerler ve insanın doğası sorgulanır. Hikâye, Justine'in kendi anlatımıyla ilerler. Justine, hikâye boyunca, başına gelen tüm kötülöklere rağmen iyi olmaktan ve erdemli olanı seçmekten vazgeçmez. Ama Justine iyiyi seçerek saf bir şekilde yoluna ilerledikçe karşısına daima kötü insanlar çıkmaya devam eder. İyi niyetinden ve erdeminden asla vazgeçmeyen Justine, daha ilk sığındığı manastırda tecavüze uğrayarak hayatın kötü tarafıyla tanışmış olur.

Çeşitli yollara saparak, çeşit çeşit manastırlar, kiliseler, köyler, evler gezen Justine gittiği her yerde çeşitli işkencelere, tecavüze, hırsızlığa ve suçlara karışır. Hikâyenin sonuna doğru Justine başına gelenleri şöyle anlatır:

“Çocukluğumda, bir tefeci beni hırsızlık yapmaya itmek istedi; reddettim. Zengin olan o oldu. Bir hırsızlar çetesinin arasına düştüm, hayatını kurtardığım bir adamla birlikte kaçtım, ödöl olarak bana tecavüz etti. Şehvet düşkünöl bir senyörün evine geldim, teyzesini zehirlemesine razı olmadığım için beni köpeklerine parçalamak istedi. Oradan, ensest ve katil bir cerrahın evine gittim, korkunç bir cinayeti engellemek istedim, cellat beni bir suçlu gibi damgaladı; şüphesiz bu zalimlikleri sürdürdü, servet yaptı ve ben karnımı doyurmak için dilenmek zorunda kaldım. Kendimi ibadete adanmak istiyordum, bunca kötölük aldığım Yüce Tanrıya içtenlikle yalvarmak istiyordum, kutsal din adamlarımızdan birinin karşısında günahlarımdan arınmayı umduğum yüce mahkeme yüzkarası kanlı bir tiyatroya dönüştü, bana tecavüz eden ve soyan canavar kendi düzeninde en büyük onurlardan birine yükseliyor, ben ise korkunç bir sefalet uçurumuna geri düşüyordum.

Bir kadını kocasının dehşetinden kurtarmayı denedim, zalim adam kanımı damla damla akıtarak öldürmek istedi beni. Bir zavallıya yardım etmek istedim, beni soydu. Kendini kaybetmiş bir adama yardım ettim, nankör bana bir hayvan gibi çıkıık çevirttirdi ve haz aracı olarak kullandı beni, çevresi saygın kişilerle doluydu ve onun evinde zorla çalıştırılmaktansa bir darağıcında ölmeye hazırdım. Alçak bir kadın beni yeni bir cinayete ortak etmek istedi, kurbanımın servetini kurtarmak için, ikinci bir kez varolan üç kuruşluk varlığını kaybettim. Duyarlı bir adam bana el uzatıp yaşadığım felaketleri telafi etmek istedi, bunu yapamadan kollarımda son nefesini verdi. Bana ait olmayan bir çocuğu alevlerden kurtarmak için bir yangının içine atıldım, bu çocuğun annesi suçladı beni ve hakkımda bir cinayet davası açıldı. Beni zorla tutkusu kafa kesmek olan bir adamın evine götürmek niyetinde olan en korkunç düşmanımın eline düştüm, bu şehvet düşkünöl adamın kılıcından kurtulabildiysem, bunun nedeni yeniden Themis'inkinin altına düşecek oluşumdu. Servetini ve hayatını kurtardığım bir adama beni koruması için yalvardım, ondan saygı beklemeye cesaret ettim, beni evine çekti, zalimliklere maruz bıraktı, davamın bağılı olduğu ahlaksız yargıcı da buraya çağırmişti, her ikisi de tecavüz etti bana, her ikisi de hakaret etti, her ikisi de ölümümü hızlandırmak istedi. Kader onları varlığa boğmuştu ve ben ölüme koştum.” (Marquis de Sade, 2000, s. 326-327).

Hikâye, Justine'in yolculuğu ablası ile yolları tekrar kesiştiği sırada üzerine yıldırım düşerek hayatını kaybetmesiyle son bulur. Sade, bu ölüm şekliyle, Tanrı düşüncesi ve inancından vazgeçmeyen karakterimizi aslında cezalandırmış olur. Çünkü hikâye boyunca Justine'i ona kötülük yapanlar öldürmemiş ama bütün benliği ile inandığı Tanrı'sı hiç beklemediği bir anda canını almıştır. Ayrıca burada da aslında Sade'in sonunda Justine'in doğadan kaçamayacağını ve ne olursa olsun doğaya karşı yenik düşeceğini dersini verdiği gözler önüne sunulur.

Marquis de Sade'in Justine karakteri, romanın temalarını ve mesajlarını taşıyan bir araç olarak kullanılır. Justine karakterinin en belirgin ve en önemli özelliği onun saflığını ortaya koyan “bekaret”i temsil etmesidir.⁹⁴ Bekaret, saflığı ve masumluğu temsil ettiği için Sade tarafından sıkça kullanılan bir figürdür. Justine, daha hikâyenin ilk başında, tecavüze uğrayarak bekaret imgesi yıkıma uğratılır. Klossowski'ye göre, Sade için, bekaret ve erdem kelimesi birbirini tamamlar. Sade için erdem, bekarate dayalı saflık anlamına gelmektedir.⁹⁵ Bu yüzden de saf ve temiz olanı yok etmek, erdemli olana işkence etmek gibi tasvirler, Sade'in bütün hikayelerinin ana hattını oluşturur. Justine'in masumiyeti, iyi niyeti, kurban ruh hali ve sürekli olarak yaşadığı içsel çelişkisi yine belirgin özelliklerindendir. Cinsel çekingenliği, kendi cinselliğini inkâr etmesi, onu kendisi için önemli kılan şeydir. Ahlakının cinsel organıyla yakından bağlantılı olduğuna dair tutkuyla bağlı olduğu inancı onu bu hale getirmektedir. Onun onuru gerçekten de vajinasında yatmaktadır çünkü öyle olduğuna içtenlikle inanmaktadır. En acımasız baskıları ve bir hayli fiziksel sıkıntıyı gerektirse bile, kendi öz saygısını beslemenin bir yolu olarak emin olduğu tek alanı ele geçirmiştir.⁹⁶

Bastırma Justine'in tüm varlığıdır. Cinselliğin, öfkenin ve kendi şiddetinin bastırılması; aslında Hristiyan erdeminin gerektirdiği bastırmaların temsilini oluşturmaktadır. Kendi bedeninin cinsel aktiviteye verdiği tepkilerde herhangi bir zevk algılayamaz ve bu yüzden kazara zevk alma olasılığını otomatik olarak engeller (Carter, 1979, s. 52-53).

Justine'in karakter özelliklerinden yola çıkarak Sade hem kendi düşüncelerini hem yaşadığı dönemin toplumundaki yanlışları ortaya koymaya çalışmıştır. Justine, Sade'in “kurban” olarak nitelendirdiği bir karakterdir. O, eserin tamamında toplumun alt sınıf diye adlandırılan kesimini temsil etmektedir. Bunun sebebi Sade'in karakterlerini toplumun iki kesimini örnek alarak oluşturmasıdır. Toplumun alt sınıfı, yani güçsüzler, güçlüler karşısında her zaman kurban olarak görülmüştür. Aşağılanan ve güçsüz olarak görülen bu toplumsal kesim erdem ve iyiliği oluşturur. Ama üst sınıf olan burjuvazi kesim için her şey özgürce

⁹⁴ Bekaret kavramı burada hiç cinsel ilişkiye girmemiş olmak anlamında kullanılmıştır.

⁹⁵ Klossowski, 2014: 139

⁹⁶ Carter, 1979: 52-53

gerçekleştirilebilir. Bu yüzden de dünyanın doğal bir döngüsü olarak kabul edebileceğimiz güçsüzlerin, güçlülere karşı daima “kurban” olduğu fikri, eserin tamamında hem hikâye hem karakterler üzerinden okuyucuya başarılı ve eleştirel bir dille aktarılır.

Kadın karakterleri ve kadın kavramını ele alacağımız bu çalışmada, Sade’ın eserleri incelendiğinde onun kadın düşmanı olduğu söylenemez. Eserlerindeki kadınlar, bütün suçların ve cinsel şiddetlerin hem kurbanı hem de ana karakteridir. Yeri geldiğinde cinsel işkencelerin kurbanı olurlar yeri geldiğinde işkence yapanın kendisi olurlar. Bu yüzden de Sade için, kadınları, sadece eril düşüncenin bir cinsel hevesiymiş gibi gösterdiğini söylemek yanlış bir düşünce olabilir. Sade’ın dünyasında kadın ve erkekler diye bir ayrımın ötesinde güçlüler ve güçsüzler diye bir ayrım görmektedir. Bu düşünce her ne kadar Sade’ı cinsiyetsiz bir fikire yöneltse de yaşadığı dönemin kültürü ile birlikte ele almak daha doğru olacaktır.

Sade’ın yaşadığı dönem ve yüzlerce yıl öncesi düşüncesine göre kadın, bir birey olarak kabul edilmemektedir. Bunun sebebi Avrupa’ya hâkim olan Hristiyan kültürünün kadını hem fiziksel hem zihinsel olarak aşağılaması ve kadınlara üremeden başka hiçbir görev vermemesidir. Cinsellik, sadece evlilik içerisinde olabiliyor, cinsel hayatta fanteziler uygulanamıyor, bu şartlar insanların sosyal hayatlarına ve birlikteliklerine engel olmaya kadar ilerliyordu.⁹⁷ Sodomî ilişkiler yasak ve en büyük günahlardan biri sayıldığı için de kadın erkek fark etmeksizin idamla cezalandırılırdı. İşte Sade’ın kadın düşmanlığı fikrinden bu noktada uzaklaşmaya başlıyoruz. Bahsedilen şekilde yönetilen bir toplumda ve yaşanan dönemde bütün bu aşağılamalara rağmen Sade, eserlerinin ana karakterleri olarak kadınları seçmiş ve yasaklanan bütün davranışları kadınlara atfetmiştir.

Sade’ın burada yapmak istediği, kadınları olması gerektiğinin tam tersi karakterler olarak tekrar yazarak dönem eleştirisi yapmaktır. Bu çalışmada varmak istediğimiz sonuç ise kadınların yapıları gereği narin, kırılgan ve erdemli olmaları gerektiği düşüncesini yıkıma uğratarak aslında hiçbir kadının olması gerektiği gibi olmak zorunda olmadığıdır.

⁹⁷ Wiesner-Hanks, 2020: 73-80

3.2 Juliette – Juliette Erdemsizliğe Övgü

“Juliette, Erdemsizliğe Övgü”, Justine, Erdemin Felaketleri adlı eserin devamı niteliğindedir. Bir önceki bölümde ele aldığımız şekilde Marquis de Sade, Justine ve Juliette’i 1787 yılında, on cilt olacak şekilde bir bütün olarak yazmıştır.⁹⁸ Ama bu kaynak günümüze gelene kadar çeşitli değişimlere uğramış hacim olarak büyük olacağı için iki romana bölünmüştür. Romanın Juliette’in hikayelerinden oluşan bölümü, Türkiye’de ilk olarak Çiviyazıları Yayınevinde Türkçe’ye, “Juliette, Erdemsizliğe Övgü” başlığıyla çevrilmiştir.⁹⁹

Hikâye, tıpkı Justine’de olduğu gibi baş karakter Juliette’in kendi hayat hikayesini anlatmasıyla ilerler. Anne ve babaları öldükten sonra kız kardeşlerin yolları ayrı düşmüştür. Juliette, kardeşi Justine’in tam tersi bir hayat yaşamayı seçerek yoluna devam eder. Eser boyunca Juliette, farklı yerlerde farklı insanlarla karşılaşır ve onların hikayelerini dinler. Kendi hikayesi de dahil olmak üzere, anlattığı hikayelerde cinsel istismar, ahlaki çöküntü, kötülük ve şiddet sıklıkla yer alır. Sade, bu eser aracılığıyla insan doğasının karanlık yönlerini, ahlaki normların sık sık nasıl çiğnendiğini ve cinselliğin güç dinamikleriyle nasıl iç içe geçtiğini vurgulamaya çalışmıştır.

"Juliette", cinsel açıdan açık sahneler, şiddet ve ahlaki sapmalar içerir. Eser, Marquis de Sade’ın sadizm teriminin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş olmasının yanı sıra, onun felsefi düşüncelerini ve toplumsal eleştirilerini yansıttığı bir eser olarak kabul edilebilir. Sade’ın yazılarının tamamında olduğu gibi "Juliette" de dönemin toplumsal normlarına meydan okumuş, skandal yaratmış ve edebiyat dünyasında tartışmalara yol açmıştır.

Juliette, Justine adlı kardeşinin zıttı olan bir karakterdir. Justine ahlaki değerlere sadık bir karakterken, Juliette ahlaki değerleri ve toplumsal normları umursamayan, özgürce yaşayan bir karakterdir. Juliette, kardeşinin tam tersi olarak kısa yoldan hayata tutunmayı, para kazanmayı ve toplumda yer edinmeyi tercih etmiştir. Bunu da ancak cinsellik, ihtiraslar, şiddet ve suçlarla dolu bir yaşam tarzını benimseyerek elde edebilmiştir. Justine, toplumun bizden olmamızı istediği kadın karakteridir. Juliette ise, toplumun korktuğu ve ahlaksız olarak damgaladığı kadın simgesini oluşturan karakterdir. Yıllar boyunca Marquis de Sade, Justine karakteri ile özdeşleştirilmiş olsa da Juliette’in zevk anlayışında ve topluma karşı olan kibrinde daima Sade’ı görürüz.¹⁰⁰

Marquis de Sade, hayatı boyunca hep toplumdan aykırı olmuş, her ne kadar evlenip aile kurarak normal diyebileceğimiz bir hayat yaşamaya çalışsa da içten içe daima farklı olmak isteği taşımıştır. İstekten daha öte, Sade’ın adlandırdığı şekilde aslında doğası böyleydi. Sade,

⁹⁸ Sade, 2000: 10

⁹⁹ Sade, 2003

¹⁰⁰ de Beauvoir, 1997: 23

yaptığı sapkınlıklar ve yaşama biçiminin aykırılığı yüzünden toplumdan dışlanmıştı. Karakterimiz Juliette, tıpkı Sade gibi ahlaki değerleri ve toplumsal normları umursamadan, özgürce yaşayan, cinselliği ve şiddeti özgürce deneyimleyen bir karakterdir. Onun hayatı boyunca başından geçen olaylar ve ilişkiler, Sade'ın felsefi düşüncelerini ve toplumsal eleştirilerini yansıtır.

Sade'ın yaşadığı dönem ve içerisinde bulunduğu toplumu ele almamız gerekirse, 18. yüzyılda batıda cinsellik düşüncesi hala bir tabu olarak görülüyordu. 18. yüzyıl Fransa'sı hala Hristiyan kültürünün etkisi altındaydı. Dünyanın geri kalanındaki bütün dinler gibi Hristiyanlık dini de cinsel davranışları, ahlaki sistemin bir parçası haline getirerek toplumu kontrol altına almaya çalışmışlardır. Bazı dinlerde yalnızca eylemler denetlenirken, Musevilik ve Hristiyanlık gibi diğer dinlerde kişinin eylemleri kadar niyetleri de davranışlarının ahlaki içeriğini şekillendirir. Bazen ise sadece içgüdüler veya düşünceler bile ahlaka aykırı olarak kabul edilebilir.¹⁰¹ 18. yüzyıl boyunca cinsel davranışlara ilişkin katı yasalar uygulanmaya devam etmiştir. Bu katı yasalar da en çok kadınları etkilemiştir. O dönemde cinsellik herkes için bir tabu oluşturuyordu. Kadınlar, cinsel istekleri ve düşünceleri yokmuş gibi davranmalıydı. Bu o kadar baskın bir düşünce haline gelmişti ki, kadınlar kendi cinselliklerinin farkındalıklarını kaybetmişlerdi. Çünkü toplum tarafından kadınların hiçbir cinsel arzuları olmadığı kabul görüyordu.¹⁰² Hristiyanlıkta mastürbasyon, evlilik dışı cinsellik ve eşcinsel birliktelik gibi cinsel ilişkiler günah sayıldığı için, ahlak kavramının altında yasaklanmıştı.

18. yüzyılın ilerleyen zamanlarında ise, Aydınlanma felsefesi ile birlikte insan doğasından, insan akli düşüncesine geçiş yapılmaya çalışılmıştır. Sadece insanlara değil, cinselliğe olan yaklaşımdan dinden bilime doğru evrilmeye başlamıştır.¹⁰³ Juliette karakteri hem Hristiyanlık kültürü hem de Aydınlanma düşüncesine karşı çıkmış bir karakterdir. Aydınlanma düşüncesi, Hristiyan dininin zayıflatıldığı noktada, ahlaki yapıyı korumak için ortaya çıkmış bir düşüncedir. Toplumu bir arada tutmak amacıyla aydınlanma dönemindeki ahlaki öğretiler, çıkarın fayda sağlamadığı noktada, zayıflatılan dini öğretilerin yerine mantıksal bir temel oluşturma amacıyla yapılan çabaları ifade eder.¹⁰⁴

Sadece Juliette değil, eserlerindeki çoğu kadın karakter, cinsel özgürlüğün ve şehvetin temsilcileridir. Madame de Lersage, Madame de Saint-Ange, Madame Duclos gibi Sade'ın bazı kahramanlarına daha fazla sevgi gösterdiğini, onlara fikirlerini ve zevklerini temsil

¹⁰¹ Wiesner-Hanks, 2020: 349

¹⁰² A.g.e.: 350

¹⁰³ Wiesner-Hanks, 2020: 349

¹⁰⁴ Horkheimer, 2014: 120

ettirmesinden anlayabiliriz.¹⁰⁵ Juliette, Sade'in en kötü karakterlerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. O, kız kardeşi gibi erdemli olup hep iyiyi seçmektense, kötülerle vakit geçirerek onlar gibi olmak istemiştir. Çünkü Juliette, bu hayatın ne kadar maddi bir hayat olduğunun farkındadır. Hayatta kalabilmek için, kendisini kullanmayı öğrenmiş, karşısına çıkan herkesin başına gelen kötü hikayeleri dinleyerek kendine ders çıkarmış ve onlar gibi olmuştur. İlk karşılaştığı kişilerden biri olan Madame Delbene sayesinde, içindeki kötülüklerin ilk tohumunu atmıştır.¹⁰⁶ Juliette'te başka güçlü kadın karakterler de vardır. Cadı ve zehirci Durand ve mümkün olduğunca çok erkeği öldürerek kendi cinsiyetinin kurbanlarının intikamını almayı görev bilen lezbiyen Clairwil var. Bazıları Sade'in romanının yüzeyinde işleyen bu kadın özgürleşmesi temasından çok şey çıkarmıştır. Bu bakış açısına göre, her şeye gücü yeten Juliette'in yaratıcısı modern feminizmin öncüsünden başka bir şey değildi. Ancak ne yazık ki bu izlenim yalnızca yüzeyseldir, çünkü her açıdan hem Juliette hem de kız arkadaşları basitçe erkek vekillerdir. Eğer Sade kadınların cinsel olarak özgür olmalarını istiyorsa, bu sonuçta onların cinsel olarak ulaşılabilir olmalarını istediği içindir. Dahası, onun aktif bir kadın libidosu anlayışı temelde erkek merkezlidir (Phillips, 2005, s. 101).

Juliette'in siyasi anlamda, burjuvazi yani güçlü olan kesimi temsil ettiğinden bahsetmiştik. Sade, siyasi eleştiri yaparken, ana karakterlerini kadın karakterler olarak seçmiştir. Böylece o aslında, özgürlük tohumlarını çok önceden ekmeye başlamıştır. Juliette, bu sebeple özgür ve güçlü kadını temsil etmektedir.¹⁰⁷ Marquis de Sade'in eserlerinde, sapkınlıkla ilgili ana karakterler genellikle yalnızca erkekler aracılığıyla temsil edilir. Bu temsilde, kadınlar genellikle doğasını yitirmiş olarak tasvir edilmez ve anomali unsurları olarak ön plana çıkmazlar. Bunun sebebi, Sade'a göre düşünme yetisine sadece erkeklerin sahip olmasıdır. Ona göre, kadın zaten normal bir doğaya sahip olmadığı için, ne kadar canavarca, ölçsüz ve deli olursa aslında o kadar kadındır.¹⁰⁸

Juliette eserinde, Madame Delbene'in Juliette'e verdiği bir kadının nasıl olması gerektiği ile ilgili dersleri, Marquis de Sade'in kadınların nasıl olması gerektiği fikri ile paralellik oluşturmaktadır. Delbene'in öğretilerini okurken bir yandan Sade'in düşüncelerine tanıklık etmiş oluyoruz:

Eğer çocuk sahibi olma korkusu sizi ya da partnerinizi sarmış ise ve bu tahmin edebileceğiniz gibi taşıyıcı olacağından kadında olmaktadır. İşte bu önerilerle şehvetin ateşini korumanız mümkün ve kolaydır. Buradan ayrılıp dünyaya açılmak istiyorsan," dedi mükemmel yaratık bakışlarını bana yönelterek. "Sen

¹⁰⁵ de Beauvoir, 1997: 23

¹⁰⁶ Sade, 2003: 13

¹⁰⁷ A.g.e.: 10

¹⁰⁸ Klossowski, 2014: 44

benim sevgili Juliette'im, önerilerime dikkat et ve başka şeylerle kafanı karıştırma. Bütün bunlar elbette insanların önerdiği çözümlerdir ama inan bana seni kısıtlamadan doğa ile uyumunu sağlayacak mutluluklardır. Doğanın sana verdiği tüm güzellikleri sonuna dek değerlendirmelisin. Senin vücudun hayranlarının gelip tapınacağı bir kilisedir. Orospuluk sana sunulmuş olan hediyedir. İşte orospuluğun tadı ancak bağırsaklarına akan spermle çıkar. Tanrılar Tanrısı doğanın sana verdiği bu zevk dünyanın en yüce zevkidir ve bu zevki anne çocuğuna anlatmak, yaşatmak, öğretmek mecburiyetindedir.

Partner seçiminde her zaman için evlileri tercih etmeniz gerekmektedir. Bu gizliliği sağlamakta oldukça önemli bir güvenliktir, çünkü o da sizin kadar korkmaktadır. Size önereceğim diğer tavsiye ise sevgililerinizi çarşaf değiştirir gibi değiştirmeniz gerektiğidir. Maksimum sayı da erkekle sevişmelisiniz. Çünkü inanın bana sayı arttıkça ateş de zevk de yükselmektedir. Ve çocuklarım sadece tek bir penis size hiçbir şey vermeyecektir, bunu unutmayın. Tek bir koca ile olmaktansa bir bölük askerle sevişmeyi tercih etmelisiniz. Genellikle kocalar sizden duygusal yakınlık değil, fiziksel ilgi beklerler, bu nedenle fiziksel görünüşünüze önem vermelisiniz. Bu şekilde onu kendinize bağlarken diğer yandan ruhu bile duymadan aldatabilirsiniz. İşte burada tüm dünyanın sorunu yatmaktadır. Kadınların ve erkeklerin tüm dünyada ihtiyacı olan şey budur. Eğer bunu iyi kavarsanız herkesin gözü önünde milyonlarca suç işleyerek, binlerce kez memnun olarak ve zevk de alarak kraliçeler gibi yaşarsınız (Juliette, 2003, s. 96-97).

Marquis de Sade'in eserlerinde zaman zaman bu kadın-erkek rolleri yer değiştirmekte, iç içe geçmektedir. Sade, düşünme yetisini erkeklere atfetmiş, ancak Juliette karakterini yazarken onu çok zeki ve aklını kullanabilen bir canavar olarak karakterize etmiştir. Özellikle cinsel birliktelik sırasında kadın-erkek ayrımı ortadan kalkmakta, oğlancılık ön plana çıkmakta ve birliktelik sadece güçlü-güçsüz üzerine kurulmaktadır. Juliette karakterinin "erkeksi" olmasının, yani düşünme yetisine sahip olmasının sebebi de bir kadın gibi duygularını ön planda tutmak yerine duyumsamaz olmasıdır.¹⁰⁹

Juliette'in toplumsal cinsiyet kalıplarını kökten yıktığı ve geleneksel olarak 'erkek' olarak görülen özellikleri benimsediği doğrudur. Sade, özellikle kadın sadistlerin androjen, cinsiyet-ötesi yaratımlar olarak görüldüğü Juliette'te tam da bu tür 'doğal' cinsiyetçi davranış varsayımlarını devreye sokar. Dahası, Juliette'in sadizmi ağırlıklı olarak felsefi bir tutumda kendini gösterir - böylece akli bedenine göre ayrıcalıklı hale gelmektedir. Sade'in toplumsal cinsiyet politikasını modern kavramlarla uyumlu hale getiren ve en radikal ihlallerinden bazılarını oluşturan bu jestlerdir. Bu noktada, 'Juliette'in eylemlerinden çok, bu eylemlerin bir kadın tarafından gerçekleştirilmiş olmasının şok edici olduğu açıktır.

Klossowski'ye göre, Juliette'i duyumsamaz yapan özellikler, kadınlara organik olarak verilmiş fiziksel normların yıkıma uğratılmasıyla birlikte oluşmuştur. Bir kadının, fahişelik, lezbiyenlik, cinsel ilişkiye düşkünlük, üremeye karşı olmak, anal ilişki ile birlikte olmak gibi

¹⁰⁹ Klossowski, 2014: 48

normalin dışında sayılan davranışları sergilemesi ve kendi bedeni üzerinde uygulanan bu sapkınlıklara karşı soğukkanlılık ile karşılık vermesi sonucunda, erkeğe özgü bir enerjiye sahip olmaya başlayacaktır.¹¹⁰

Juliette karakteri, bu çalışmada ulaşılmak istenen kadın düşüncesinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çalışmaya göre, kadınlar her zaman onlara söylenildiği gibi kırılgan, ahlaklı, güçsüz ve eve kapanmış olmak zorunda değildir. Geçmişten günümüze gelen güçsüz ve kırılgan kadın profilinin karşısına tam tersi, kendine güvenen, masum olmayan ve ahlak dışı davranışlarda bulunan bir kadın profili ortaya koyulmuş olur.

3.3 Madame de Saint Ange ve Eugenie – Yatak Odasında Felsefe

1991 yılında Maurice Lever tarafından yazılmış ve 1993 yılında Arthur Goldhammer tarafından İngilizce'ye çevrilmiş olan "Marquis de Sade: A Biography"¹¹¹ isimli esere göre Sade, 1795 yılında "Yatak Odasında Felsefe" adlı romanını yazmıştır. Orijinal adı "La philosophie dans le boudoir" olan bu eseri Sade, Fransız Devrimi'nin ardından yaşanan zorluklar arasında yazmıştır. Marquis de Sade, Fransız Devrimi'nden sonra öncelikle ihtilalden kaçan mülteciler listesinde yer alarak tekrar suçlu durumuna düşmüştür. Kraliyet döneminde de suçlu ve aranan biriyken devrim döneminin de suçlusu haline gelmiştir. Sade, yine de üretmekten vazgeçmeyerek bu süreçte Yatak Odasında Felsefe'yi yazmıştır. Eser, ilk defa Türkçe'ye Kerim Sadi tarafından çevrilmiş ve 2002 yılında Ayrıntı Yayınları tarafından basılmıştır.¹¹²

Marquis de Sade'ın "Yatak Odasında Felsefe"¹¹³ adlı kitabın konusu "erdem" kavramını sorgulamasıdır. Sade, erotik sahneleri ve cinselliğin doğanın temel amacı olduğu iddiasını kullanarak erdem kavramını yıkıma uğratmaya çalışır. Hikâye, üç seks uzmanı olan Madame de Saint-Ange, Dolmancé ve Mirvel Şövalyesi'nin, Eugénie isimli 13 yaşındaki genç bir kıza nasıl "fahişe" olunacağını öğreten felsefi sohbetleri etrafında gerçekleşir. Bu sohbetler, insan türünün diğer doğal varlıklardan farklı olmadığı düşüncesi ve Tanrı'nın olmadığı, dünyadaki her şeyin maddesel eylemlerden meydana geldiği düşüncesi üzerinden ilerler.¹¹⁴ Bu kitap ile birlikte Marquis de Sade büyük bir skandala yol açmış ve onun felsefi düşüncelerinin temeli açıkça görülebilir bir hale gelmiştir. Erotik sahnelerin fazla olduğu bu kurgunun temel teması, dini kaynaklar ile beslenerek toplum tarafından oluşturulmuş erdem kavramının aslında bir illüzyon olduğudur. Yüzeysel olarak sadece cinsel içerikli pornografik bir roman olarak görülse de karakterlerin felsefi sohbetleri derin anlamlar taşımaktadır. Kitabın ilk sayfasında yazdığı

¹¹⁰ Klossowski, 2014: 48

¹¹¹ Lever, 1993

¹¹² Sade, 2002

¹¹³ A.g.e.

¹¹⁴ Sade, 2015b

gibi “Genç bayanların eğitimini amaçlayan diyaloglar”¹¹⁵ olarak ele alınan bu eser, ana karakterimiz olan Eugenie’nin teorik olarak cinsellik konusunda eğitilip daha sonra pratikte de nasıl uygulaması gerektiği gösterilen bir çalışmadır.

Yatak odasında, kapalı kapılar arkasında yapılan tartışmaların temel amacı cinsellik ile ilgili eğitim verirken, genç kızımız Eugenie’i gerçekçi hayata hazırlayarak hem felsefe içerikli hem siyasi hem dini konular üzerinden de eğitmektir. Doğada “erdem” kavramının bir kavram olarak bulunmadığı fikri ve maddenin işlevselliğini savunan eğitmenler Madam de Saint-Ange ve Dolmancé tarafından örneklerle açıklanmaya çalışılır. Bu tartışmaların sonucunda da erdem düşüncesinin insanların davranışlarına ve yaşam tarzlarına sınır koyduğu iddiası ortaya çıkar.¹¹⁶

Karakterlerimizden Eugenie, 15 yaşında ve toy bir genç kızdır. Babası onu eğitim alabilmesi için iki günlüğüne Madame de Saint-Ange’ın yanına gönderir. Eugenie, yaşı gereği saf ve öğrenmeye açıktır. Bu yüzden ona ne öğretilirse fazlasıyla yerine getirmeye çalışır. Çok kısa bir süre de Madame de Sain-Ange’ın istediği gibi bir kadın olacak ve türlü türlü kötülükler öğrenecektir. Eugenie, bu iki gün içerisinde farklı türden cinsel ilişkilere girmeyi, kadın ve erkek vücudunun ayrıntılarını, din, ahlak, felsefe ve siyaset gibi görüşleri farklı açıdan öğrenmiştir. Genel hatlarıyla baktığımız zaman Sade’ın kadın ve erkek karakterleri kendi aralarında çok farklılık göstermezler. Hatta çoğu karakterin yerine bir diğerini koyduğumuzda pek bir şey değişmeyecektir. Juliette, Eugenie, Justine, Dolmance, Madame de Sain-Ange... Bu karakterlerin hepsinin birbirine benzemesinin sebebi bu kurguların arkasında Sade’ın asıl düşüncelerinin, belki de kendisinin olmasıdır.¹¹⁷

Eugenie ve Madame de Saint-Ange arasındaki öğretmen-öğrenci ilişkisini yine Sade’ın bütün kurgularında görebiliriz. Eugenie, annesinden nefret eden bir genç kadın karakterdir. Annesinden nefret etmesinin sebebi de annesinin, istediği gibi bir karakter olmamasıdır. Eugenie’nin annesi onun olmak istediği karakterinin tam tersi olarak, evlenmiş çocuk yapmış, özgür olmayan ve köle gibi yaşayan bir kadındır.¹¹⁸ Ancak Sade, Eugenie’e verilen derslerde, kadının, toplumun normlarıyla oluşan değil, kendi doğasına uygun yaşadığında gerçekten doğru bir kadın olabileceğini üstüne bastırarak öğretilmesini ister. Genç kızların kendini geliştirmesi için, kendi geleneklerini ve ön yargılarını üstün gelecek şekilde, onlara engel koyan ahlak prangalarını cesurca yıkmaları gerekmektedir. İşte o zaman, toplumsal gelenek ve düşüncelere karşı koyarak kendilerini ortaya koyabilecek üstünlüğe gelebilirler.¹¹⁹

¹¹⁵ Sade, 2015b:12

¹¹⁶ Sade, 2019b: 125-130

¹¹⁷ A.g.e.: 251

¹¹⁸ A.g.e: 23-24

¹¹⁹ Sade, 2020: 55

Marquis de Sade, kadın hakkındaki düşüncelerini ifade ederken zaman zaman çelişkilere düşen bir yaklaşım sergilemiştir. Bir yandan kadınlara özgürlük, güç ve erkeklerle eşit haklara sahip olma özellikleri vermek isterken, diğer yandan kadınları belirli davranışlara zorlayabilecek bir anlayışa sahiptir. Bu çelişkiler, Sade'in düşünce yapısının karmaşıklığını yansıtır. Aynı şekilde, çağdaşı olan Kant gibi diğer filozoflarla paralellikler de gözlemlenir. Örneğin, Kant, insanların aklını kullanarak ahlaki yasalara ulaşmayı teşvik ederken, Sade benzer bir şekilde bireylerin kendi doğalarına dönerek yaşamalarını savunur, ancak bu, onları ahlaki yasaları çiğnemeye mecbur bırakabileceği anlamına gelebilir. Bu ikili çelişkili bir ilişki içerisinde gözükse de temelde istekleri aynıdır. Kant, insanın aklını kullanarak toplumsal normlara uygun yaşamaları gerektiğini belirtirken, Sade tam tersi olarak insanların doğasına uygun yaşayarak toplumsal normların onları sınırlamaması gerektiğini iddia etmektedir. Sade ve Kant'ın ortak noktada buluştukları nokta ise kendi düşüncelerini topluma dayatma şekilleridir. İkisi de birbirinden zıt ahlak düşüncelerini, okurlarına eğitim verirlermişçesine anlatırlar.

Sade, incelediğimiz eserde özellikle Madame de Saint-Ange karakteri aracılığı ile kadınların rolünü inceler. Bu karakter, Sade'in düşüncelerini okura aktarmak için bir araç olarak kullanılır. Sade, kadınların cinsellikte aktif ve arzulu olmalarını savunurken, aynı zamanda onları bazı cinsel eylemlere mecbur bırakabilecek bir anlayışa sahiptir. Sade ve Kant'ın kadınlar hakkındaki düşünceleri de bu bağlamda benzer çelişkileri içermektedir. “Kant'ın o ünlü evlilik tanımı da -"karşı cinslerden iki yetişkinin, birbirlerinin cinsel organlarını kullanmak için yaptıkları sözleşme"- Öteki'ni, öznenin cinsel partnerini, kısmi bir nesneye, yani bedenindeki haz veren bir organa indirgemesi ve onun bir kişi olarak bütünlüğünü görmezden gelmesi anlamında, tamamıyla Sadeçi değil midir?” (Zizek, 1998/2005, s. 183)

Bir kadın, genç kızlık, yetişkinlik veya dul döneminde olsun fark etmeksizin, kendi amaçlarına sadık kalmalı ve yalnızca cinsel ilişki dışında başka bir keyifle de meşgul olmalıdır. Doğanın onu yaratma amacı tam da budur. Ancak bu amaca ulaşmaya çalışırken, çocukluk yıllarında öğretilen tüm önyargıları reddetmesi ve aile düzeni için en gerekli olduğu düşünülen üreme konusunda başkaldırması gerekir. Ayrıca bunların yanı sıra aşılması gereken en büyük zorluğun evlilik ile birlikte gelen bağ olduğunun da altını çizer.¹²⁰

Ele aldığımız eserin, “Fransızlar, Cumhuriyetçi Olmak İstiyorsanız Biraz Daha Çabalayın”¹²¹ isimli yazısının alt başlıklarından biri olan “Toplumsal Davranış Biçimleri” bölümünde kadın ve erkeklerin eşitliği ele alınır.

¹²⁰ Sade, 2020: 59

¹²¹ A.g.e.: 52

Doğada kadın vulgivagues'tir; (kendini fahişeliğe veren kişi) yani diğer dişilerle aynı haklara sahiptirler ve onlar gibi istisnasız olarak tüm erkeklere aittirler.¹²² Özgür bir birey asla mülkmüş gibi kullanılamaz. Bir kadına tek başına sahip olmak, kölelere sahip olmak kadar adaletsiz bir şeydir. Bütün insanlar özgür doğar, hepsi eşit haklara sahiptir. Bu ilkelerin sağladıklarını asla gözden kaçırmayalım. O halde bundan sonra asla bir cinse diğerini ele geçirme hakkı yasal olarak verilemez ve bu cinsiyetlerden ya da sınıflardan hiçbirisi diğerine gelişigüzel sahip olamaz. Hatta bir kadın bile doğa yasalarının ışığında onu arzulayan birini, bir başkasına aşık olduğu gerekçesiyle reddedemez; çünkü bu dışlamak olur ve hiçbir adam, açık olarak tüm erkeklere ait olduğuna karar verilen bir kadına sahip olma hakkından yoksun bırakılamaz. Mal sahipliği ancak bir gayrimenkul veya bir hayvan üzerinde iddia edilebilir. Asla bir hemcinsinizi sahiplenemeyiz; bir kadını bir erkeğe bağlayan tahmin edebileceğiniz bütün bağlar da kuruntucu olduğu kadar adaletsizdir de (Marquis de Sade, 2019, s.182-183).

Konu üzerine bahsedilen yargılardan anlayacağımız üzere, kadın veya erkek fark etmeksizin kimse kimsenin malı veya sahiplenebileceği herhangi bir şey olamaz. Herkes varlık olarak birbirine eşittir. Ama burada önemli olan nokta Sade'ın aslında bu yargılara ulaşarak herkesin herkese sahip olabilmesini meşrulaştırmaya çalışmasıdır.

3.4 Duclos – Champville – Martaine – Madame Desgrandes – Sodom'un 120 Günü

Orjinal adı "Les 120 journées de Sodome" olan eser, 1785 yılında Marquis de Sade tarafından Bastielle hapishanesinde tutuklu olduğu döneminde yazılmıştır. Daha sonra Sade, eserini yazdığı notları saklamak zorunda kalmış, ölümünden sonra oğlu bütün eserlerini yaktığını sanmış ve 20. yüzyıl'a kadar bu notları bulunamamıştır.¹²³ Eserin genel anlamda hikayesi, dört soylu tarafından kaçırılan gençlerin yüz yirmi gün boyunca maruz kaldığı cinsel ve şiddet içerikli istismarlara maruz kalmasıdır. Eserde, dört cellat ve bu cellatlara yardım ederek her gün hovardalık öyküleri anlatan dört adet de hikayeci kadınlar bulunmaktadır.¹²⁴ Dört bölümden oluşan bu eserin her bir bölümünde hikayeci kadınlardan birinin sadistik hikayeleri birinci ağızdan ayrıntılı bir şekilde anlatılır ve daha sonra anlatılan hikayeler, cellat erkek karakterler tarafından, kaçırılan kölelere karşı uygulamalı bir şekilde hayata geçirilir. Bu eser, anlatım ve plan bakımından zenginlik içermektedir. Sade'ın bu eserini Bastielle duvarları arasında çok ayrıntılı bir şekilde üzerine düşünerek yazdığı çok açıktır. Yüz yirmi gün boyunca yapılacak her şey giriş bölümünde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş olup her günün planı önceden yapılmıştır. Ayrıca evin kuralları çok net bir şekilde sayfalarca anlatılmış, eğer bu kurallara

¹²² Sade, 2020: 182

¹²³ Sade, 2000: 9

¹²⁴ Marty, 2012: 25

uyulmazsa kişilere uygulanacak yaptırımlar da belirtilmiştir.¹²⁵ Eser, cinselliğin aşırı ve dehşet verici boyutlarını, şiddeti ve ahlaki çöküntüyü ayrıntılı bir şekilde tasvir eder.

Bastielle duvarlarında kaybolan bu eser, 1975 yılında İtalyan film yönetmeni Pier Paolo Pasolini tarafından tekrar ele alınmış ve “Salo ya da Sodom’un 120 Günü” (Salò o le 120 giornate di Sodoma) adıyla sinemaya uyarlanmıştır. Bahsedilen yapıtı, 1940’lı yılların Salo kentinde, faşist İtalyanları hedef alarak oluşturduğu için, isminin başına Salo eklenmiştir.¹²⁶ Pasolini de Sade gibi, kendi döneminin aykırı isimlerinden birisi olmuş ve yaptığı filmlerle konuşulmuştur. Tıpkı Sade’ın eserleri gibi, Pasolini’nin uyarlamasını izlemek de çok zor ve rahatsız edicidir. Hiçbir öznelliğin ön plana çıkmadığı bu eser, daha çok siyasi eleştirilere dayanmaktadır. Sade, bu eseri yazarken diğer bütün eserlerinde olduğu gibi toplum ve dönem eleştirisini ince ayrıntılarıyla ele almış, işkence ve cinsel şiddet içerikli sahnelerle bunu desteklemiştir. Pasolini için de aynı şey geçerli olmuş, eseri kendi dönemi ve toplumuna bir eleştiri niteliğinde yöneltmiş ancak filmin sahneleri, kitaba göre daha hafif düzlemde gösterilmiştir. Buna rağmen Pasoli’ninin bu yapıtı birçok ülke tarafından yasaklı filmler arasına girmiştir. Pasolini, film çekildikten kısa bir süre sonra, bir sahil kenarında kanlar içinde ölü olarak bulunmuştur. Ölümünün filmle bir ilgisi olduğu iddiası günümüze kadar devam etmiştir.¹²⁷

Sodom’un 120 Günü, Marquis de Sade’ın en ince ayrıntılarıyla anlatmasına karşın en zor anlaşılan eserlerinden birisi olmuştur. Çünkü onu diğer eserlerinden ayıran şey, hikâyenin bir öznesi olmamasıdır. Daha önceki eserleri incelendiğinde, Justine ve Juliette gibi, hikayeler hep belirli karakterlerin etrafında gerçekleşen olağandışı diyebileceğimiz olaylar zincirlemesiyle ilerler. Ama bu eseri, birden fazla kişinin toplu bir şekilde işkenceye maruz bırakılması ve gerçekleşen olaylar üzerinden toplumsal eleştiri yapmayı içermektedir. Ayrıca birden fazla karakter olması, uzun sayfalar boyunca planlar ve kuralların anlatılması, cinsel şiddet, tecavüz, istismar, işkence ve dışkı yiyicilik gibi rahatsız edici içeriklerden oluşması da eseri okumayı ve anlamayı zorlaştırır. Bu eser, Sade’ın rahatsız edici, sapkın ve çarpıtılmış dünyasına bir giriş niteliğindedir.

Eserin dört hikayeci kadın karakteri, giriş bölümünde fiziksel özellikleriyle birlikte ele alınmıştır. Madame Duclos, ilk otuz gün boyunca, her gün basit tutku hikayeleri anlatılacak hikayeci kadın olarak seçilmiştir. Kırk sekiz yaşında olan Madam Duclos, iriyarı, sarı saçlı, beyaz tenli ve genç gösteren bir kadındır. Bütün hayatını, hikayelerinde anlatacağı deneyimleri zekâ ve becerileriyle birleştirerek geliştirmeye adanmıştır. Birinci gün hikayesine, ilk cinsel

¹²⁵ Sade, 2000

¹²⁶ A.g.e.: 262

¹²⁷ Marty, 2012: 25-30

ilişkisini, yedi yaşında yaşadığını anlattığı bir hikâye ile başlar ve her gün kendi hayatında tanık olduğu cinsellik, suç, sodomi gibi davranışlarla örneklendirerek ayrıntılarıyla anlatmaya devam eder.¹²⁸ Aralarında basit sapkınlıklar da diyebileceğimiz en basit ve en masum hikayeleri, anlatacak olan Madame Duclos'un hikayeleri, bekaret bozmak ve cinsel birliktelik yaşadığı kişilerin üzerine idrarını yapma hikayelerinden oluşmaktadır.¹²⁹ Sade için, bekaret bozmanın öneminde önceki bölümlerimizde bahsetmiştik. Sade, yine burada masum olanın kanını akıtarak, onun saflığını elinden almak istemektedir. Sade'in karakterleri bekaret bozmaktan hoşlansa da bunu yine oğlancılık olarak adlandırdıkları şekilde yapmaktan hoşlanırlar. Bir kadının bekaretini bozarken bile ona bir erkeğe sahip oluyormuş gibi arkadan sahip olarak yapmak istemektedirler.¹³⁰

Bir diğer kadın hikayecimiz olan Madame Champville, otuz gün sürecek şekilde elli adet hikâye anlatmakla görevlendirilmiştir. Yaklaşık elli yaşlarında, uzun boylu ve zayıf, sarışın ve mavi gözlü bir kadındır. Yıllarca genelevlerde çalışmış, kadınlardan hoşlanan bir sapkındı. Başına gelen bütün kötü şeyleri sebebinin kadınlar ile birlikte olmasından kaynaklandığını söylüyordu. Yaşadığı şehvet oyunlarından dolayı, kalçaları hiçbir şey hissetmeyecek kadar sertleşmiştir. Madame Champville'in en önemli özelliklerinden birisi hala bekaretini koruyor olmasıdır ancak bu olayların gerçekleştiği şatoda kaybedeceğinden habersizdir.¹³¹ Champville, hikayelerinde özellikle üç ve on üç yaş arasındaki kızların bekaretinin, başkaları tarafından nasıl dehşet verici şekilde bozulduğunu ayrıntılarıyla birlikte şahit olduğu şekilde aktarmaktadır. Bu küçük kızlara yapılanların yanı sıra şiddet ve işkence içerikli birçok hikâye anlatılmaktadır.¹³² Böylelikle her bir anlatıcının bölümleri ilerledikçe şiddet ve rahatsız edicilik seviyesinin arttığına şahit oluruz.

Üçüncü hikayecimiz mama La Martaine, elli iki yaşında oldukça şişman ve dinç bir kadındı. Yaşına göre oldukça çekici hatlara sahip kadının yüzündeki çizgilerde deneyimlerinin yıpranmışlığı belli oluyordu. Yine diğer öykücüler gibi otuz gün sürecek şekilde yüz elli dehşet ve şehvet içerikli kısa kısa öyküler anlatacaktır. La Martaine'in anlatacağı hikayeler, bir önceki hikayelerden daha sert ve rahatsız edici olacak, kanunlar, doğa ve din açısından en çok dışlanan ve içerisinde ölümcül nitelikler taşıyacaktır. Hikayecimiz, aralarındaki en korkusuz ve en çok şiddete düşkün olan niteliğini taşımaktadır. Hiçbir erkekten, cinsel organından ya da ona yapacaklarından korkmaz ve bütün şehvet oyunlarına gözü kara bir şekilde katılmaktadır.¹³³

¹²⁸ Sade, 2000

¹²⁹ A.g.e.: 43

¹³⁰ A.g.e.: 43

¹³¹ A.g.e.: 44

¹³² A.g.e.: 44

¹³³ A.g.e.: 44-45

Sonuncu ve dördüncü olan hikâye anlatıcımız Madame Desgrandes, tam anlamıyla Marquis de Sade'ın fahişe ve özgür kadın olarak tanımladığı kadın karakteridir. Sade'a göre dünya üzerindeki her kadın Desgrandes gibi olmalıdır. Bu karakterimiz, elli altı yaşında ve soluk tenliydi. Hikayeciler arasında hem fiziksel olarak hem anlattıkları hikayelere dayanarak en çirkin ve en mide bulandırıcı özelliği olmayı taşıyordu. Güçsüzlükten her an ölebilecek gibi duruyor, bir iskeleti andırıyordu. Yaşadığı deneyimlerin sonucunda dişlerinin ve parmaklarının birkaçı, gözünün bir tanesi de eksikti. Ne tür işkence oyunlarına katılarak başına bunların geldiği tam olarak bilinmese de hala şehvetinden hiçbir şey eksilmediği, anlattığı hikayeler ve davranışlarından belli oluyordu. Hikayeciler arasında en duygusuzu o olduğu için, en korkunç ve en iğrenç hikayeleri anlatılması için seçilmişti. Tecavüz, istismar, hırsızlık, çocuk kaçırma, kutsal olana hakaret etmek gibi işlemediği suçlar kalmamış, başkalarını da suç işlemeye zorlamıştır. Ayrıca sodomi, ensest ve lezbiyen ilişkiler, kundakçılık, cinayet işlemek Madame Desgrandes'in en önemli özelliklerini oluştururlar.¹³⁴

Diğer hikayeciler gibi, Madame Desgrandes de otuz gün sürecek şekilde yüz elli adet, dehşet ve şehvet içeren hikayeler anlatması için özellikle seçilmiş kişilerden biridir. Bu hikayelere gelene kadar anlatılmış olan hikayelerin üzerine cinayetle sonuçlanan ve hayal gücümüzün ötesinde deneyimlediği hikayeler anlatılmaktadır.¹³⁵Yüz elli farklı işkence ve cinayet yönteminin anlatıldığı bu hikayeleri okumak okuyucular için hiç de kolay olmamaktadır.

Marquis de Sade'ın karışık ve sapkınlık dolu aklının içerisine giriş yaptığımız bu eserde, kadın karakterler aslında erkek karakterleri ile birlikte eşit seviyede ön plana çıkmaktadır. Yine güç sahibi burjuvazi erkek kahramanlarının, kapalı ve kimsenin ulaşamayacağı alanlar içerisinde kendilerine köle yapacakları kurbanları hapsederek üstlerinde çeşitli işkenceler yapmakta olduğunu görmekteyiz. Kimsenin bilmediği şatolarda ya da manastırlarda, kapalı kapılar arkasında dersler, sapkınlıklar ve çeşitli işkenceler yapılması Sade'ın hemen hemen her eserinde karşılaştığımız bir imgedir. Sade, düşünürler veya siyasetçiler gibi, düşüncelerini sokaklarda açık bir şekilde paylaşmamaktadır. Çünkü kendisi de düşüncelerinin aykırılığının ve hoş görülmediğinin farkındadır.¹³⁶

Sodom'un 120 Günü'nde, Sade'ın hemen hemen her kurgusunda ele aldığı üç karakter tiplmesini açık bir şekilde görülmektedir. Toplumun güç sahibi, varlıklı ve türlü türlü suçlar işleyip ceza almayan burjuvazi kesimi her zaman olduğu gibi erkekler teslim eder. Dört işkenceci ana erkek karakterler bu grubu temsil etmektedir. Doğasına uygun, acımasız ve güçlü

¹³⁴ Sade, 2000: 45

¹³⁵ A.g.e.

¹³⁶ Sade, 2015b: 252

olabilmek için kadınlığını ve erkekleri kullanan daha doğru tanımıyla Sade'ın fahişe ve özgür dediği, genellikle genç kızları eğiten, yaşça büyük kadın karakterler de bizim dört ana hikayeci kadın karakterleri temsil etmektedir. Bu kadınlar Sade'ın bizim bu çalışmada da ele alınan, doğamız gereği olmamız gereken kadın karakterlerin şekil bulmuş halidir. Son olarak da her eserinde olmazsa olmaz olarak görülen, alt sınıf içerisinde bulunan, daima kurban olmaya mahkûm olan ve toplum tarafından ezildikleri için daima erdem ve ahlak yolundan sapmayan, Tanrı inancı olan kurbanlar, bu şehvet oyunu için şatoya hapsedilen on dokuz adet kurbanı temsil etmektedir.

Yayımlandığı dönemde, sarsıntı yaşatan bu eser günümüzde hala çarpıcılığını korumaktadır. Yıllar sonra sinemaya uyarlanması da kitabın yayımlanması gibi sarsıntı yaratmış anlaşılması zor ve yasaklı filmler arasına girmiştir. Sadece işkence ve cinsellik sahneleri içermekten ibaret olmayan bu eser, altında toplumsal ve siyasi olarak büyük eleştiriler ve yorumlar içermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARQUIS DE SADE’IN AHLAK ANLAYIŞININ, ESERLERİNDEKİ KADIN KARAKTERLERE YANSIMASI

Kadın kavramının gelişimi tarihsel olarak karmaşık bir yapı oluşturmuş ve her kültürde farklılık göstermiştir. Ancak tarihsel süreç içinde kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi haklarını genişletme yolundaki mücadeleleri, kadınların toplum içindeki rollerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu süreç, kadın hakları hareketlerinin ve toplumların daha eşitlikçi ve adil bir yöne evrilmeye devam edecektir. Marquis de Sade’ın yaşadığı dönem içerisindeki kadın hakkındaki düşünceler ortaya koyulmadan önce kısaca tarihsel açıdan kadının toplum içerisinde nasıl şekillendiğini incelemek doğru bir yöntem olacaktır.

Tarihi dönemler üzerinden kadın kavramının gelişimi ele alındığında; insanlık tarihinde, avcı-toplayıcı toplumlarda ve ilk tarım topluluklarında kadınlar genellikle toplumsal ve ekonomik hayatta önemli bir rol oynadılar. Avcı-toplayıcı toplumlarında kadınlar avcılık ve toplayıcılıkla erkeklerle eşit şekilde katkıda bulundular. Tarım toplumlarının ortaya çıkmasıyla, kadınların tarım işleriyle daha fazla ilişkilendirildiği görülmüştür. Antik Yunan ve Roma gibi toplumlarda ise kadınlar genellikle erkeklerin üstünde daha düşük bir sosyal statüye sahipti. Özellikle Roma’da, kadınlar genellikle erkek aile üyelerinin mülkiyeti olarak kabul edilirdi ve sınırlı toplumsal haklara sahiptiler.¹³⁷

Şehirleşmenin yaygınlaşması, tarımın yanı sıra ticaretin de gelişmesine yol açarak tüccar ve esnaf gibi meslek gruplarının nüfusta artışına neden oldu. Ancak bu değişimler beraberinde kadınların toplumsal konumunda ikincil bir rol oynamalarına ve sınıf ayrımlarına tabi tutulmalarına katkıda bulundu. Kadınların bu sınıfsal ayrımlara tabi tutulmaları, ekonomik katkılarının azalmasına ve toplum içindeki statülerinin düşmesine neden oldu. Aynı zamanda, kadınların toplumsal statülerinin zayıflaması, tanrıçaların sayısının azalmasına ve erkek tanrıların üstünlüğünün daha fazla vurgulanmasına da yol açtı (Topcan, 2005, s. 493).

Orta Çağ Avrupası’nda, Hristiyan Kilisesi’nin etkisi altında kadınlar genellikle evin içindeki görevlerle sınırlıydılar. İslam dünyasında ise, kadınlar bazı dönemlerde daha fazla toplumsal ve ekonomik özgürlüğe sahip olabilmıştır ancak bu da coğrafi ve kültürel farklılıklara bağlı olarak değişiklik gösteriyordu. Zaman geçtikçe ve dönemselsel olarak şartlar değişmeye başlayınca kadınlar evini içine kapatılmış, ev işleri ve çocuklarla meşgul olmuştur.¹³⁸

¹³⁷ Wiesner-Hanks, 2020: 89-97

¹³⁸ A.g.e.: 200-208

18. yüzyılda Aydınlanma hareketleri ve Fransız Devrimi gibi olaylar, kadın haklarının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Aydınlanma düşünürleri, evrensel insan haklarına vurgu yaparak kadınların eşitliği konusundaki fikirleri desteklemişlerdir. Bu dönemde, kadın hakları savunucuları öne çıkmaya başlamıştır. 19. yüzyılda ise kadınlar özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da oy hakkı ve diğer toplumsal haklar için mücadele etmeye başlamışlardır. 20. yüzyılda, birçok ülke kadınlara oy hakkı tanımış ve kadınların iş dünyasına katılımı artmıştır. Ayrıca, kadınların eğitim ve iş hayatında daha fazla fırsat elde etmeye başladığı bir dönem olmuştur. 21. yüzyılda, kadın hakları ve eşitlik konuları hala önemli bir gündem maddesi olmaya devam etmektedir. Kadınlar, siyaset, iş dünyası, bilim ve diğer birçok alanında liderlik rolleri üstlenmektedir. Ancak cinsiyet eşitsizliği, şiddet ve ayrımcılık gibi sorunlar hala varlığını sürdürmekte ve bu konularla mücadeleler devam etmektedir.¹³⁹

Marquis de Sade, eserlerinde yaşadığı toplumu ve deneyimleri okuyucuya aktarmaya çalışırken, özellikle kadın karakterleri kullanmıştır. Bazı düşünürler¹⁴⁰ Sade'ın kendini kadın karakterlerine daha yakın olarak gördüğü için eserlerini hep kadın karakterler üzerinden ele aldığını iddia ederken, bazı düşünürler¹⁴¹ de bunun doğru olmadığını, Sade'ın yazdığı bütün hikayelerin kendi hayatından bir kesit olmadığını, bunun aksine hayal dünyasının ürünü imgeler olduğunu savunmuştur. Marquis de Sade'ın hayatında annesini sevmediği ve sırf topluma uyum sağlayabilmek için evlendiğine dair söylemler bulunmaktadır. O, babasının zoruyla zengin ve asil bir ailenin kızıyla evlenmesine rağmen, Klossowski Sade'ın babasından nefret etmemesine şaşırmaktadır.¹⁴² Sade'ın eşi Renée-Pélagie¹⁴³ feminen bir kadın olmaktan çok uzak, maskülen ve çirkin denilebilecek bir kadındır. Evliliklerinin ilerleyen zamanlarında Renée-Pélagie, Sade için bir düşman olmaktan çok suç ortağı olmaya doğru evrilmiştir. Çünkü eşi, Sade ne yaparsa yapsın her döndüğünde onu olduğu gibi kabul etmiş ve hatta çoğu zaman saklanmasına yardımcı olmuştur.

Simone de Beauvoir'ya göre, Sade'ı hem kendi annesinden hem de anne kavramından nefret ettiren kişi, kayınvalidesi Madame de Montreuil'dir. İşlediği suçlar ve karısının kız kardeşini kaçırması ve onunla ilişkisi yaşamasından dolayı kayınvalidesi kendisine Kral tarafından tutuklatma emri çıkartmıştır. İşlediği suçların cezasını çekebilmesi için peşini bırakmayan kayınvalidesinden nefret eden Sade, bütün eserlerinde “anne” kavramını tamamen reddetmiş, nefretle kınamış ve her kurgusunda anne-kız ilişkisini kötülemiştir.¹⁴⁴ Madame de

¹³⁹ Wiesner-Hanks, 2020

¹⁴⁰ Klossowski, 2014

¹⁴¹ de Beauvoir, 1997

¹⁴² A.g.e.: 11

¹⁴³ A.g.e.: 10

¹⁴⁴ A.g.e.: 16

Saint-Ange, Eugénie'e verdiği dersler içerisinde ailelerin, çocuklarının üstünde tahakküm kurmasının kuruntudan başka bir şey olmadığını söylemektedir. Sade, aile kavramına karşı çıkarken yine hayvanlar üzerinden örnek vererek iddialarını temellendirmeye çalışmaktadır. Biz insanlar, hayvanların yaşantısını örnek alarak tıpkı onlar gibi sadece fiziksel ihtiyaçlarımıza yönelik yaşamalı ve aile, erdem, ahlak gibi öğretileri reddetmeliyiz.¹⁴⁵ Ensest, Marquis de Sade'ın eserlerinde önemli denebilecek bir yer kaplamaktadır. Hemen hemen her hikayesinde, ensest üzerine bir eğitim ya da ensest içerikli bir cinsel birliktelik sahnesi yer almaktadır. Justine ya da Erdemin Felaketleri'nde,¹⁴⁶ Verneuil tarafından temsil edildiği şekliyle, ensest, kız kardeş ve erkek kardeş veya baba ve kız arasındaki ilişkinin temelinde yatan tutkudur (Gallop, 1995).

Sade'ın karakterlerine göre ensest kaçınılmaz bir zevktir ve kız çocuğu babasını, erkek kardeşini aynı şekilde anne, erkek çocuğunu tatmin edebilir; bunda hiçbir sakınca görmemektedirler. Ancak annenin Sade'ın romanlarındaki rolü daima, nefret edilmek, dışlanmak, kocasına köle olmak olarak tanımlanmış ve işkence veya ölüm ile sonuçlanmıştır.

Marquis de Sade'ın yazıları, kadınların cinsellik bakımından nesneleştirildiği ve şiddet ile ilişkilendirildiği çarpık bir şekilde tasvir edilir. Sade'ın eserlerindeki kadın karakterler, sıklıkla istismar edilen, zorla cinsel ilişkiye giren veya şiddete maruz kalan figürler olarak resmedilir. Bu nedenle Sade'ın yaklaşımı feminizm ve cinsel eşitlik açısından oldukça eleştirilmiştir. Sade'ın kadın karakterleri, kimi zaman feminist düşünceye uygun kimi zaman kadın haklarına ters düşecek şekilde uyarlanmış olduğu için zaman zaman tezatlıklar içerisinde incelenerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Marquis de Sade'ın eserleri incelendiğinde, iki tip kadın ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki, doğasına uygun yaşayan, toplumsal normlara göre hareket etmeyen ve cinselliğini bastırmadan yaşayan kadındır. Ayrıca bu kadın tipi, belirtilen şekilde yaşayarak da daima yüceltilir, zenginlik içinde yaşar ayrıca bütün suçlardan da bir şekilde kurtulmayı başarır; çünkü güçlü kadındır. İkinci kadın karakter ise, bu bahsettiğimiz kadın tanımının tam tersidir. Hem kendisinin hem de yaşanılan dönemin kadın kavramına daha “uygun” olarak yaşamını sürdüren, toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde hareket eden, inançlı ve ahlaklı olmak gibi kaygıları olan, bu sebeple de daima güçsüz olmaya mahkûm olan kadındır. Sade'ın en önemli iki karakteri olan Justine ve Juliette gibi. Sade'da kadınların cinsel değeri yoktur, aynı zamanda fiziksel kimlikleri de yok gibidir denilebilir. “Justine ve Juliette, sadece erkeklere olan ilişkileri bağlamında var olurlar. Ayrıca, kadınların medeni veya finansal hakları yok gibidir.

¹⁴⁵ Sade, 2019b: 138

¹⁴⁶ Sade, 2000

Sade'ın iki tip kadın öngördüğü anlaşılıyor. Ya fahişedirler... Ya da kadınlar erkekler tarafından köleleştirilebilir ve nihai cinayete boyun eğebilirler (Airaksinen, 2002, 74-75)''.

Sade'daki kadın sorunu, onun aşırıcı projesinin arka planı karşısında açıkça görülmelidir. O, insanlığın en korkunç ve aşağılayıcı resmini çizerken, kadınlar dahil hiç kimseye adil davranmaya çalışmamıştır. Bazı kadın karakterleri erdemli kurbanlardır, buna karşın Juliette, öldürmeyi sever. Ayrıca, Sade'ın kadınlara dair yaptığı betimlemelerin başarısız olduğu düşüncesi de yanlış değildir, çünkü Sade'ın yıkmaya çalıştığı streotipik karakterlerin oldukça başarısız betimlemeler ile sunulmasından kaynaklanmaktadır. Sade, zaten kavramsal olarak istikrarsız olan bir alanda kalıp yargıları yıkmaya çalışırken, çabaladığı görülmektedir.¹⁴⁷

Sade'ın kadın karakterleri hem çaresiz kurbanlar hem de acımasız bir şekilde mağdur edenlerdir. Sade'ın karakterlerinin bu iki kutup arasında gidip gelmesinin nedeni ancak erkekler veya cinsiyet ayrımlarının tamamen dışarıda bırakıldığı durumlarda anlaşılmaktadır. Burada, Sade için gerçek sorun, inkâr edilemeyecek kadar önemli olan ve geleneksel rolleri ve güç farklarını haklı çıkarmış gibi görünen erkek üyelerdir. Sade, erkeklerin hem göğüsleri hem de vajinaları reddetmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Çünkü vajina, üremeye sebep olmasından dolayı erkekler için tehlike taşımaktadır. Sade'ın erkek karakterleri, kadınlarla tıpkı bir erkekle birlikte oluyormuş gibi olmayı tercih eder. Böylece, erkek aslında kadını tamamıyla reddetmekte ve kadın kavramını yok etmektedir. Zaten Sade'ın işkence içerikli hikayelerinde, başlıca işkence yerleri kadınların göğüsleri ve vajinalarıdır. Yani onları kadın ve anne yapan uzuvlara işkence etmek öncelikli bir durumdur.¹⁴⁸

Marquis de Sade için en doğru kadın kavramı tanımı, "vahşi kadın"dır. Duyularının hassaslığı, hayal güçlerinin farklı olması nedeniyle onların acımasız ve kötü ruhlu olduğunu iddia etmektedir.¹⁴⁹ Bu sebeple Sade, karakterlerini seçerken acımasız davranan kötü kalpli kadınları hep çekici ve güçlü olarak resmetmiştir. Juliette, adlı romanında, sayfalarca tarihte ve farklı toplumlarda kadınların nasıl köle olarak kullanıldığını ve nasıl konumlandırıldığını anlatmıştır.¹⁵⁰ Ancak Sade, kadınların nasıl davranması gerektiği hakkındaki düşüncelerini Juliette isimli romanında ayrıntıları ile almıştır. Juliette karakteri üzerinden kendi düşüncelerini, okuyucuya aktarmaya çalışan Sade, kadınların cinselliklerini istedikleri gibi yaşamaları gerektiğini, evlilik bağının onların özgürlüklerini kısıtladığını ve mutlu olduğu kişiler ile birlikte olarak tek bir eşe bağlı kalmamaları gerektiğini iddia etmiştir.¹⁵¹

¹⁴⁷ Airaksinen, 2002: 75

¹⁴⁸ A.g.e.:75

¹⁴⁹ Sade, 2019b: 102-103

¹⁵⁰ Sade, 2003: 85-90

¹⁵¹ A.g.e.: 90-91

Sade'in kadın ve erkeklere eşit haklar tanınması gerektiğini mi savunduğu yoksa sırf erkeklerin ve kendisinin amacına hizmet etmeleri gerektiği için mi kadın haklarını savunduğu sorusu belirsizliğini korumaya devam etmektedir. Çünkü Sade, aslında kadın haklarını savunurken tek eşliliği reddettiği açıkça ortadadır. Sade, erkeklerin ve kadınların tıpkı hayvanlar gibi doğaya uygun bir biçimde yaşaması gerektiğini savunurken tek eşliliği reddetmektedir. Kadının doğasının, hiçbir yere ve hiçbir kimseye ait olmamayı içermesi onun evlilik kurumunun altında ezilmesine ve özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açacaktır. Kıskançlık, evlilik, tek eşlilik gibi simgeler hem kadınların hem erkeklerin doğasına aykırı olduğu ve bir süre sonra birbirlerinden sıkılacakları için ilişkileri bir gün son bulmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır.¹⁵²

Evlilik ve ilişkiler konusunda düşüncelerini dile getirirken çocuk yapmanın zararlarından da bahsetmektedir. Çoğu kadının kendi isteği dışında zorunluluktan çocuk yaptığını dile getiren Sade, kadınların çocuk yapmak isteyip istemediklerine kendilerinin karar vermesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁵³ Marquis de Sade'in bu düşünceleri, yine kadın haklarını savunduğuna bir gösterge olarak kullanılabilir. Ancak Sade'in kadınlar hakkındaki düşünceleri çağının ötesinde olmaktan ziyade yine kendi ahlaksız düşüncelerine hizmet etmektedir. O, hemen hemen her eserinde kadınların "normal" olanını ahlaksız, canavar, kötü kalpli, şehvet düşkün, zenginlik ve açgözlülük temsilcisi yani kısacası "fahişe" olarak tanımlamaktadır. Tam tersi olarak "anormal" olan kadını da kendini ahlaklı olmaya adanmış, toplum normlarına uygun yaşayarak evlenmiş hem eş hem anne olmuş, dindar "aşağılık" kadın olarak tanımlamıştır.¹⁵⁴

Sade çoğu zaman kadın ve erkek cinsiyetlerini birbirlerine karıştırarak ele alırken, kadınları aşağıladığı da iddialar arasında yer almaktadır. Bunun sebebi, kadınların fiziksel özelliklerini ve cinselliklerini erkek gibi kullanmaları gerektiğini savunmasından kaynaklanmaktadır. Sade'in, sadist karakterleri, her ne kadar bekaret bozmaktan hoşlansa da her kadınla tıpkı erkekler ile yaşadıkları gibi ters ilişki yaşamaktan hoşlanırlar. Kadınlar ile birlikte yaşadıkları cinsel ilişkilerinde onları kadın yapan fiziksel uzuvlarına işkence ederken erkekler ile kadınların ortak özelliği olan kalçaları ile ilişkiye girmeyi tercih ederler. Pornografik sahnelerinde genç kızların bekaretini bozarken de onlarla tıpkı erkeklerle ilişkiye girer gibi hareket ettikleri gözlemlenmektedir. Marquis de Sade'in kendi hayatında kadınları çok sevdiğini biyografilerinin incelendiği kadarıyla bilinmektedir. Ancak kurgularında erkeklere olan düşkünlüğü, Sade araştırmacılarının odak noktası olmuştur.

¹⁵² Sade, 2003: 90

¹⁵³ A.g.e.: 85

¹⁵⁴ A.g.e.

Kadınlar ve erkekler arasındaki bu eşitsizlik ve erkek despotizminin vurgusu, hem 18. yüzyılın hem de 19. yüzyılın başının "radikal" grupları arasındaki kadınlara yönelik tutumda da hüküm sürmüştür. Bu gruplar, kadınların "özgürlüğü" adına despotizmi uygulamıştır. Sade'da yaşadığı dönemin etkisi altında kalarak özgürlük ve eşitlik konularını hikayelerine dahil etmiştir. Kadınlara adil cinsellikten bahseden ve "Özgür olacaksınız!" diyerek seslenmiştir ancak kadınlara verdiği "özgürlük" kelimesine erkekçe, despotik ve aşağılayıcı bir anlam vermiştir (Corey, 1966, s. 20). Kadının "özgürleştirilmesi" sadece kadının, erkekler onunla ilişki kurmak istediğinde bunu yapmakta özgür olmaları ile sınırlıydı. Sade, aslında kadını özgürleştirirken de onu belirli sınırlar içerisine almak istemiş ve bu belirli sınırları yine erkekler belirlemiştir.

Kadın ve erkek arasındaki eşitlikler ve kadın hakları ile ilgili düşüncelerini savunurken, Sade her zaman düşüncelerini insan doğasına indirgeyerek iddialarını ortaya koymuştur. Doğanın her sorunun cevabını kendi içinde barındırdığına inanmak önemlidir. Doğa, insanlara pek çok fırsat sunmaktadır ve geleneksel olarak ortaya çıkmış olan namus kavramının yapay olduğunu, aslında bir erdem olmadığını kanıtlamaktadır. Kadın, erkek, kız, oğlan fark etmeden cinsiyet ayrımı yapmaksızın insanlar doğuştan aynıdır ancak toplumlar arasında değişen kurallar ve normlar insanların bu ayrımı yapmasına yol açmıştır. Bu kurallar her ne kadar katı ve sert olsa da dünya genelinde ahlaksızlık ve sapkınlık her zaman mevcut olmaya devam etmiştir. Sade'a göre erdem ve namus kavramları sadece erkeklere değil, aynı şekilde ve aynı derecede kadınlara da zarar vermektedir. Fiziksel ihtiyaçlar, tıpkı terlemek ve dışkılamak gibi nasıl namus ile ilgili değilse, cinsel birliktelik de aynı şekilde vücudun bir fiziksel ihtiyacı olduğu için yine namus ile ilgili olmamalıdır. Geleneksel normlara bağlı gibi görünen toplulukların genellikle sapkınlıklara ve namussuzluklara daha fazla eğilim gösterdiğini iddia etmektedir. Sade, bu düşüncesine dayanak olarak da dünyanın farklı yerlerinde ortaya çıkan namus anlayışını ele almış, her coğrafyada birbirinden farklı evlilik gibi toplumsal kurumları incelemiştir. Sade, bu araştırmalarının sonucunda doğanın, kadınların özgürlüğünü desteklediğini ve bu düşüncenin tüm dünya genelinde geçerli olduğunu, ona göre de bir yaşam tarzı uygulanması gerektiğini belirtmiştir.¹⁵⁵

Bu çalışmada, Marquis de Sade'ın düşüncelerinin zincirleme şeklinde birbirlerinin devamı olduğunu dile getirilmişti. Onun kadınlar hakkında düşünceleri, yaşadığı toplumun anlayışlarından etkilenecek şekilde ortaya çıkmış, erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkileri ele alarak bir kadın tanımı yapmaya çalışmış, annesi, eşi ve sevgililerini gözlemleyerek belki de onlardan etkilenecek kurgularını oluşturmuştur. Daha sonra hikayelerinde kadınların nasıl olması

¹⁵⁵ Sade, 2003: 80-81

gerektiği ile ilgili nasihatler vererek bunu kendi ahlak ve erdem görüşlerine karşı aldığı tavırlarla desteklemiştir. Sade'ın, kadınların da en az erkekler kadar  zg r olması gerektiği fikrini savunurken, kadınların varlığını erkekler üzerinden tanımlayarak aslında çağdaşlarından bir farkı olmadığını da göstermiştir. Sade, erkek gibi olan kadınların varlığını ve özgürlüğünü sevmiştir. Eserlerinde, erkek gibi baskın, güçlü, şehvet d    n , su  işlemekten korkmayan kadınlar görülmektedir.

SONUÇ

Günümüzde devam eden kadınların toplumsal olarak yaşadığı sorunlar genel hatlarıyla ele alındığında, sürekli olarak fiziksel ve psikolojik olarak şiddete uğramak, eğitim almak yerine evlendirilmek, çalışma hayatlarında negatif ayrımcılığa maruz kalmaları, özel alandan kamusal alana geçiş yaptıklarında uyum sağlamaya çalıştıklarında yaşadıkları zorlukları gözlemlenmektedir. Belirtilen bu olumsuz durumlar kadınların geçmişten günümüze kadar evirilerek ilerleyen sorunların birkaç örneklendirilmesinden ibarettir.

Modern dönemde, dini öğretilerin bozulmamış şekilleriyle kadının toplumsal rolünün yeniden tanımlanması, sadece kadınların çağdaş yaşama aktif bir şekilde katılmasına olanak tanımakla kalmaz, aynı zamanda kadınların doğal rollerini yerine getirmelerine de yardımcı olarak, dengeli bir yaşama sahip olmalarına olanak sağlayabilir.

Sade, kadın kavramına yeni bir düşünce getirmiştir. O hem toplumsal cinsiyet anlamında hem de felsefi düzlemde yeni bir kadın yaratmaya çalışmıştır. Bu hedefine ulaşmaya çalışırken de ortaya koyduğu düşüncelerinde hem kendi yaşadığı dönem içerisinde hem de günümüzde hala hüküm süren ataerkil yapıya tümüyle karşı çıkmıştır. Hem tarihsel hem de kültürel açıdan, cinsiyet ayrımının erkek egemen toplum yapısı etrafında çevrenin de dini otoritenin etkisinin olduğu göz ardı edilemezdir.

Yıllardır süregelen kadınların nasıl olması gerektiği ile ilgili yargılar, kadınlar hariç herkes tarafından konu olarak ele alınmış, kararı genellikle erkekler tarafından yapılan yorumlar etrafında gelişmiştir. Ataerkil toplumun devam ettirdiği bu geleneği yıkıma uğratmak için feminist teori çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı bugüne kadar ahlak çerçevesi içerisinde yapılan kadın kavramını yıkıma uğratan Marquis de Sade'ın oluşturmaya çalıştığı kadın kavramını ele almaktır.

Marquis de Sade yaşadığı dönemin karmaşık anlayışlarının içerisinde ve hapisane hücresinin yalnızlığında kendine ait felsefi bir tutarlılık oluşturmaya çalışması oldukça etkileyicidir. Sade'in entelektüel tutarlılığının getirdiği düşünsel cesareti düşünmek önemlidir. O, yaşadığı dönem ve toplum içerisinde aslında ne muhafazakâr biridir ne de devrimcidir. Sade devrimci dönemle çatışan bir isyankâr olmaktan öteye gidememiştir. Marquis de Sade'ın bütün romanları ama özellikle on ciltten oluşan ve daha sonra iki ayrı cilt olarak sunulan romanın kahramanları Justine ve Juliette ve onların başına gelenler soyutlamaların doruk noktasını temsil ederler. Sade'ın bütün romanları kurgu olarak adlandırabilecek soyutlamalardan ibarettir. O, kendi düşüncelerini ve karakterlerini toplumdan soyutlayarak okuyucuya sunmuş ve felsefi düşüncelerini bu yöntemle aktarmayı tercih etmiştir. Sade, ahlak, erdem, kadın-erkek

ilişkileri, toplumsal normlar, insanın doğası, suç ve ceza gibi kavramları romanlarında incelemeye çalışırken, şiddet ve cinsellik içeren sahnelerle birlikte düşüncelerini desteklemiştir. O, romanlarının kahramanlarını, hikayelerinin birbirini takip etmesi, devamlı olarak karşımıza çıkan şiddet, işkenceler ve tekrar eden pornografik sahneleri ile buluşturur.

Sade'in amacı, kadınları toplumun beklentilerine tamamen zıt karakterler olarak tasvir ederek dönemin toplumsal normlarını eleştirmektir. Bizim çalışmamızın temel sonucu ise kadınların, doğaları gereği narin, kırılgan ve erdemli olmaları gerektiği düşüncesini sorgulayarak, hiçbir kadının aslında "olması gerektiği gibi" olmak zorunda olmadığını vurgulamaktır.

18. yüzyıl felsefe düşüncesinin kendisinden önceki dönemlerden ayıran belirgin bir özelliğin kültür odaklı bir felsefe olduğunu belirtmiştik. Bu dönem felsefesi, daha çok insanı, insanın içsel çatışmalarını, pratik yaşamı, siyaseti ve akıl kullanımını ele alan bir yaklaşıma sahiptir. Bu dönemde Alman İdealizm gibi önemli bir felsefi akımın yükseldiği bir dönemde, akıl ve ahlak kavramları doğal olarak birlikte ele alınmıştır. Marquis de Sade ise bu dönemin düşüncelerine meydan okumuş bir figürdür. Onun temel hedefi, o dönemin ahlaki, toplumsal ve kültürel normlarını sarsmaktır. Yaşadığı dönemin en önemli felsefe içerikli sorunlarından ahlak-erdem ve insanın akli gibi sorunlar Sade'in da ilgi alanlarının etrafını çevrelemiştir. Ancak Sade, bu sorunları filozoflardan farklı olarak kurgu romanları ile metafor yaparak ele almayı tercih etmiştir. Sade'a göre, ahlaki normları belirleyen toplumdu. Ancak toplumu oluşturan elit sınıfların, otoritelerin, siyasi güçlerin ve entelektüel aristokratların, kapalı kapılar ardında en ahlaka aykırı suçları işleyerek, en utanç verici ahlaksızlıkları yaptığını iddia etmiştir. Bunu da yine sert bir dille romanlarında eleştirmeyi tercih etmiştir. Marquis de Sade'in düşünceleri ve yazıları, çağdaşları tarafından da eleştirilmiş ve toplum tarafından sansürlenmiştir. Onun eserleri zaman zaman toplumun normlarına aykırı olduğu gerekçesiyle yasaklanmış ve eleştirilmiştir. Ancak, bazı eleştirmenler ve sanat tarihçileri Sade'in eserlerinin toplumsal tabuları sorgulama amacı taşıdığını ve bazı okumaların onun eserlerini farklı bir yönden ele alabileceğini savunmuşlardır.

Sonuç olarak Sade, döneminde radikal ve provokatif bir figür olarak kabul edilmiş ve eserleri yaşadığı dönemde büyük bir muhalefetle karşılaşmış, ancak daha sonraki dönemlerde edebi ve felsefi bir ilgi kaynağı haline gelmiştir. Kendi çağında değeri bilinmeyen ve hor görülen eserleri, daha sonrasında gelecek olan düşünürlere ve araştırmacılara yeri geldiğinde bir kaynak yeri geldiğinde yeni bir fikir yeri geldiğinde de bir temellendirme oluşturmuştur.

Marquis de Sade'in eserleri, 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında yazılmış olmalarına rağmen, hala çağdaş ahlaki ve toplumsal tartışmaları etkileyen önemli bir kaynak

olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, Sade'in eserleri kadın cinselliği, toplumsal cinsiyet rolleri ve ahlaki normlar gibi konularda kritik soruları gündeme getirmektedir. Juliette karakteri, bu çalışmada ulaşılmak istenen kadın düşüncesinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu çalışmaya göre, kadınlar her zaman onlara söylenildiği gibi kırılgan, ahlaklı, güçsüz ve eve kapanmış olmak zorunda değildir. Geçmişten günümüze gelen güçsüz ve kırılgan kadın profilinin karşısına tam tersi, kendine güvenen, masum olmayan ve ahlak dışı davranışlarda bulunan bir kadın profili ortaya koyulmuş olur.

Marquis de Sade, eserlerinde ensesti, çok eşliliği, cinsel özgürlüğü, kadın-erkek arasındaki hak eşitliğini meşrulaştırmış, toplumsal kuralları ve dini yaptırımları da reddetmiştir. Böylelikle, onun düşüncelerinin arka planı incelendiğinde antik dönemde üstünlük gösteren anaerkil geleneği savunduğu görülmektedir. Sade'in söylemlerinde anaerkilliği savunduğunu açık bir şekilde dile getirmese de temelinde yatan düşünce anaerkil düşünceyi savunduğunun bir göstergesidir.

Asıl olarak kadın, yaratılıştan bu yana aynıdır. Ancak dini ve toplumsal normlar sebebiyle eril toplum düşüncesi ile yönetimiyle sürekli yeniden tanımlanmaktadır. Kimi zaman duygusal olması ile kimi zaman libido ve şehvetiyle tanımlanmıştır anca kadın tanımı sadece bunlardan ibaret değildir. Kadınlar, kendi tanımını yapamıyor ama devamlı olarak yeniden tanımlanmaya mecbur bırakılıyor. Eril düşünce üzerinden yönetilmek zorunda kalan kadınlar, bu sebeple de günümüzde kadınlar hala özgür iradeye sahip olamıyor. Bu çalışmada da kadınlara yol göstermek değil, onlara kendi tanımlarını yapabilme imkânı sunabilmek hedeflenmektedir.

Marquis de Sade'in eserleri incelendiğinde, onun ahlaki değerler ve kurallar konusundaki radikal görüşlerini gözlemlenmektedir. Onun eserleri, ahlaki sınırların sorgulanması ve insanın içsel arzularının nasıl bastırıldığına dair bir eleştiri sunmaktadır. Ahlaki normların altüst edildiği bu dünyada, Sade'in kadın karakterleri sık sık marjinalleşmekte ve cinselliği üzerinden güçlü bir şekilde tasvir edilmektedir. Kadın figürleri hem acı çeken hem de zevk alan varlıklar olarak resmedilir ve bu da cinsellik ve iktidar arasındaki karmaşık ilişkiyi ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu çalışmada kadın kavramı üzerinden de eleştirel bir perspektif sunuldu. Sade'in eserlerindeki kadın karakterler, toplumsal cinsiyet rollerinin sınırlarını sorgulamakta ve kadınların marjinalleştirilmesi ve cinselliğin nesnesi olarak kullanılmasının sonuçlarını değerlendirmektedir. Bu, kadınların toplum içindeki yerini ve cinsel kimliklerini sorgulanması gereken önemli bir konuyu ortaya çıkartmaktadır.

Sade'in kadın hakları konusundaki tutumu, kesin bir şekilde anlaşılması zor ve çelişkilidir. Onun kadın haklarını savunurken aslında erkeklerin ve kendi amaçlarının hizmet

edilmesini mi istediği, yoksa kadınların evlilik kurumundan bağımsız ve özgür olmalarını savunduğu için mi bu görüşleri dile getirdiği konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Zira Sade, kadın haklarına dair düşüncelerini açıklarken tek eşliliği reddetmesiyle dikkat çeker.

Sade, erkeklerin ve kadınların doğaya uygun bir biçimde yaşamaları gerektiğini savunurken, tek eşliliği eleştirir. Ona göre, kadının doğası, hiçbir yere ve hiçbir kimseye ait olmamayı içerir ve bu, evlilik kurumunun kadın üzerinde bir baskı ve özgürlüğünün sınırlanması yarattığını öne sürer. Sade, kıskançlık, evlilik ve tek eşlilik gibi kavramların hem kadınların hem de erkeklerin doğasına aykırı olduğunu ve bu tür ilişkilerin zaman içinde tıkanacağını ve sona ereceğini vurgular. Sonuç olarak, Sade'ın kadın haklarına yaklaşımı karmaşıktır ve belirsizlik içermektedir. Onun görüşleri, kadınların özgürlüğünü savunurken aynı zamanda eril düşünceye hizmet etmesi fikri ile çelişkili bir şekilde ortaya konur. Bu nedenle Sade'ın kadın hakları konusundaki net ve tutarlı bir pozisyon almadığı tespiti yapılabilir.

Marquis de Sade'ın kadın cinselliği hakkındaki düşünceleri oldukça provokatif ve tartışmalıdır. Sade, kadınların da cinsel arzularının olduğuna inanır ve bu arzuların bastırılmasının yanlış olduğunu savunur. Ona göre, kadınlar da erkekler gibi cinsel zevklerini özgürce tatmalı ve yaşamalıdır. Bu, kadınların cinsel özgürlüklerini ifade etmeleri gerektiğini vurgular. Sade'ın eserlerinde sadomazoşizm, önemli bir temadır. Sade, kadınların da rızaları doğrultusunda bu tür ilişkilere katılabileceğini ve bu şekilde cinsel özgürlüklerini ifade edebileceğini öne sürer. Ancak, bu tür ilişkiler sıklıkla şiddet ve acı içerdiği için eleştirilmiştir. Sade, toplumun cinsel özgürlüğü sınırlayan normlar ve baskılarla dolu olduğunu düşünür ve bu normları sıkça eleştirir. Kadınların cinsel özgürlüklerini sınırsızca yaşamaları gerektiğini savunur ve toplumsal baskıları eleştirir.

Sade'ın bu görüşleri ve eserleri, döneminin ahlaki ve toplumsal normlarına büyük bir meydan okuma içerir ve cinsellik, şiddet ve ahlaki sınırları aşan içerikleriyle ünlüdür. Onun düşünceleri ve eserleri, genellikle büyük tartışmalara yol açmış ve eleştirilmiştir. Sade'ın cinsellikle ilgili görüşleri, zamanının ötesinde bir düşünce yapısına sahip olsa da aynı zamanda şiddet ve zorbalıkla iç içe geçtiği için eleştirilmiştir. Onun bütün yaşamı süresince yaptığı reddedici söylemleri, eserlerinin bütünlüğü ile birleştiğinde ortaya Sade'ın felsefi düşünceleri ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Marquis de Sade'ın eserleri, ahlak ve kadın kavramları üzerine düşünülmesi gereken karmaşık ve çelişkili bir mirası temsil etmektedir. Sade'ın eserlerindeki ahlaki devrimci görüşler, günümüzün ahlaki tartışmalarına katkı sağlarken, kadın kavramını ele alışı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin anlaşılmasına yardımcı olabilir. Bu çalışma, Marquis de

Sade'in eserlerini daha fazla analiz etmek ve bu önemli konuları daha derinlemesine anlamak isteyen araştırmacılara bir temel sunmaktadır.

Sade'in yıkıma uğratmaya çalıştığı ahlaklı ve evine eşine bağlı olan kadının yerine koymaya çalıştığı özgür kadının geçerli olup olmadığı sorusu hala cevaplanamamış olup bundan sonra yapılacak yüksek lisans ve doktora çalışmalarında çözümlenmiş bir şekilde kadın kavramına yeni bir tanım getirmek isteyen herkese yol gösterici nitelikte olması hedeflenmiştir. Sade'in reddettiği kadın kavramının yerine koymak istediği kadın düşüncesi günümüz yaşantısıyla uyuşmamakta bu özgür kadın düşüncesini günümüz kamusal alanına uyarlayarak geliştirebilmek de kadınlar ve okuyucular olarak bize düşmektedir.

Yukarıda bahsedilen konuların ötesinde olarak, Sadistik diyebileceğimiz düşüncelerin hem geçmiş hem günümüzdeki ahlak anlayışları ile karşılıklı olarak birbirlerine etkileri, bu ahlak anlayışlarının da kadınlar üzerindeki etkisi ve farkı gösterilmek istenmiştir. Çalışmanın temel savı, kadınlara nasıl bir hayat yaşamaları gerektiği ile ilgili bir yol gösterici olmamakla birlikte, ahlak ve erdem kavramlarının araştırılmasında, Marquis de Sade hakkında yapılacak olan araştırmalarda kaynakça olarak kullanılmasıdır.

KAYNAKÇA

- Airaksinen, T. (2002). *The philosophy of the Marquis de Sade*. Routledge.
- American Psychological Association. (2015). Necrophilia. In *APA dictionary of clinical psychology* (1st ed. pp. 378). APA
- Baykan, F. (1996). *Aydınlanma üzerine bir derkenar*. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Camus, A. (2014). *Başkaldıran insan* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları
- Carter, A. (1979). *The Sadeian woman: An exercise in cultural history*. Virago.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe tarihi: Thales'ten Baudrillard'a*. Say Yayınları.
- Collingwood, R. G. (1999). *Doğa tasarımı* (K. Dinçer, Çev.). İmge Kitabevi.
- Corey, L. (1966). Marquis de Sade: The cult of despotism. *The Antioch Review*, 26(1), 17-31.
- de Beauvoir, S. (1997). *Sade'i yakmalı mı?* (C. Süreya, Çev.). Yapı Kredi.
- Foultier, A. P. (2023). The ethical night of libertinism: Beauvoir's reading of Sade. *Continental Philosophy Review*, 56(1), 41-61.
- Freud, S. (1993). *Cinsiyet üzerine* (6. Baskı, A. A. Öneş, Çev.). Say Yayınları.
- Gallop, J. (1995). Sade, mothers, and other women. In D. Allison, M. Roberts, & A. Weiss (Eds.), *Sade and the narrative of transgression* (Cambridge Studies in French, pp. 122-141). Cambridge University Press.
- Garbioğlu, A., Ünlütürk, Ö., & Keleş, H. (2020). İradenin bulanık alanı: BDSM. In H. Dokgöz (Ed.), *Olgularla adli tıp ve adli bilimler* (pp. 223-237). Özyurt Matbaacılık.
- Gökberk, M. (1967). *Felsefe tarihi*. Bilgi Yayınevi.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2010). *Aydınlanmanın diyalektiği* (N. Ülner & E. Öztarhan Karadoğan, Çev.) Kabalcı Yayınları.
- Kant, I. (1999). *Pratik aklın eleştirisi* (İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk & F. Akatlı, Çev.) Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant, I. (2002). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi* (İ. Kuçuradi, Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Katharina Schaffner, A. (2012). Visions of sadistic women: Sade, Sacher-Masoch, Kafka. *German Life and Letters*, 65, 181-205.
- Kitab-ı Mukaddes. (2009). Yaratılış. Yeni Yaşam Yayınları. <https://incil.info>
- Klossowski, P. (2014). *Komşum Sade* (N. Çetinkaaya, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Lely, G. (1961). *The Marquis de Sade: A biography* (A. Brown, Trans.). Elek Books.
- Lever, M. (1993). *Sade: A biography* (A. Goldhammer, Trans.). Farrar Straus and Giroux

- Linton, M. (2000). Virtue rewarded? women and the politics of virtue in 18th-century France: Part I, History of European Ideas, 26 (1), 35-49.
- Malpas, J., & D. Donald. (Winter 2012 Edition). The Stanford Encyclopedia of Philosophy , Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2012/entries/davidson/>>.
- Marty, E. (2012). *Marquis de Sade yirminci yüzyılda neden ciddiye alındı?* (I. Ergüden). Sel.
- Phillips, J. (2005). *The Marquis de Sade: a very short introduction* (Vol. 124): Oxford University Press, USA.
- Rousseau, J. J. (2003). *İnsanlar arasındaki eşitsizliğin kökeni* (6. Baskı, E. Ergün). Yeryüzü Yayınevi.
- Sade, M. d (2015a). *Sade'in kayıp günlüğü* (B. Uzma, Çev.). Çiviyazıları Yayınevi.
- Sade, M. d. (1791). *Justine ou les Malheurs de la vertue*. En Hollande.
- Sade, M. d. (1795a). *Aline et Valcour*. Libraire maison Égalité.
- Sade, M. d. (1795b). *La Philosophie dans le boudoir*. Aux dé ens de la Compagnie.
- Sade, M. d. (2000). *Justine, erdemin felaketleri* (B. Uzma, Çev.). Chiviyazıları Yayınevi.
- Sade, M. d. (2003). *Juliette, erdemsizliğe övgü* (M. Yılmaz, & B. Servedyan, Çev.). Chiviyazıları Yayınevi.
- Sade, M. d. (2009a). *Erdemle kırbaçlanan kadın* (Y. İlksavaş, Çev.). Oğlak Yayınları
- Sade, M. d. (2009b). *Tanrıya Karşı Söylev* (I. Ergüden, Çev.). Versus Yayınevi.
- Sade, M. d. (2010). *Sodom'un 120 günü* (B. Uzma, Çev.). Chiviyazıları Yayınevi.
- Sade, M. d. (2015b). *Yatak odasında felsefe* (K. Sadi, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Sade, M. d. (2021). *Aşkın Suçları* (C. Süreya, Çev.). Can Yayınları.
- Topcan, Ö. (2011). *Yahudilik ve Hristiyanlık din geleneklerine feminist yaklaşım* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Topcan, Ö. (2023, 11-12 Haziran). Fourth International Marmara Scientific Research and Innovation Congress, İstanbul, Türkiye.
- Weisner-Hanks, M. (2020). *Tarihte toplumsal cinsiyet* (M. Çiyan Şenerdi, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Bilge Durlanık
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Doğru Cevap Temel Lisesi
Lisans Diploması	İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, İstanbul, 2020
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Yapı ve Kredi Bankası